

จารึกในประเทศไทย

เล่ม ๒

อักษรปัลลวะ อักษรมอญ

พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๒๑

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร พิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๓๙

จารึกในประเทศไทย

เล่ม ๒

อักษรปัลลวะ อักษรมอญ
พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๒๑

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
พิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๒๕

จารึกในประเทศไทย เล่ม ๒

อักษรปัลลวะ อักษรมอญ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๒๑

เอกสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ อันดับที่ ๕/๒๕๒๕

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

พิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๒๕

พิมพ์ครั้งแรก ๑,๐๐๐ เล่ม

ISBN 974- 9 0-74-3

๔๑๓ ศิลปจารึก.

ศ๕๓๗ จารึกในประเทศไทย เล่ม ๒ อักษรปัลลวะ

อักษรมอญ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๒๑.

กรุงเทพฯ, หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๕.

๑. ศิลปจารึก. ๒. ชื่อเรื่อง.

ISBN 974-7920-74-3

ผู้อำนวยการโครงการ

นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

ผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ

บรรณาธิการฝ่ายวิชาการ

นางสาวก้องแก้ว วีระประจักษ์

หัวหน้างานบริการหนังสือภาษาโบราณ

คณะทำงาน

นางสาวนิยดา ทาสุนธุ์

นายประภาส สุระเสน

นายเทม มีเต็ม

นายเชเมม แก้วคล้าย

นายบุญเลิศ เสนานนท์

นายจำปา เขื่องเจริญ

นายบุญนาค สะแกนอก

นายอำไพ คำโท

บรรณาธิการฝ่ายจัดพิมพ์

นายทรงวิทย์ แก้วศรี

ประธานกรรมการจัดพิมพ์หนังสือของหอสมุดแห่งชาติ

คณะทำงาน

นางสาววัชรินทร์ หะสิดะเวช

นางวิภา เจริญวัฒน์

นายสฤกษ์ มโนดำรงธรรม

นางสาวพรวิมล เกษมสำราญ

นางสาวโคมทอง จงเจริญสุข

นางสาวประทีป เต็มสุวรรณ

ผู้ออกแบบปก

นางสาวสุภาวดี ดวงแก้ว

ผู้ถ่ายภาพ

นางสาวจันทร์ฉาย พงศ์ชัยศรีกุล

นางสาวบุบผา สารมาศ

คำนำ

เนื่องจากจารึกในประเทศไทยเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาสาระในทางวิชาการอันสำคัญ เป็นหลักฐานทางเอกสารในรูปลายลักษณ์อักษรซึ่งบ่งบอกถึงเรื่องราวของบรรพชน เป็นกระจกเงาที่ส่องสะท้อนให้เห็นอารยธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตนับพันปีล่วงมาแล้ว วิชาการด้านจารึกมิใช่จะเป็นเพียงเอกสารโบราณที่มีอายุเก่าแก่เท่านั้น ยังเป็นหลักฐานที่สามารถนำไปใช้ประกอบในวิชาการด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์รวมตลอดถึงศาสนา ศิลปกรรม อารยธรรม และวัฒนธรรมของไทยในยุคสมัยต่าง ๆ อีกด้วย จึงนับว่าเป็นมรดกวัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์ และเผยแพร่ให้กว้างขวาง

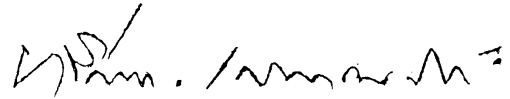
การรวบรวมจารึกเพื่อจัดพิมพ์ในครั้งนี้นักองหอดสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรได้มอบหมายให้ นายเทิม มีเต็ม นายจำปา เยื้องเจริญ นายชะเอม แก้วคล้าย นายบุญเลิศ เสนานนท์ และนายบุญนาค สะแกนोक เป็นผู้จัดเตรียมต้นฉบับรวบรวมคำอ่านแปลจารึกต่าง ๆ นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ เป็นผู้ตรวจสอบและเรียบเรียงประวัติทะเบียนจารึก โดยจัดเป็นกลุ่มรูปแบบอักษรตามลำดับยุคสมัย รวมเป็นหนังสือชุดจารึกในประเทศไทย ๕ เล่มคือ

- เล่มที่ ๑ จารึกอักษรปัลลวะ หลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔
- เล่มที่ ๒ จารึกอักษรปัลลวะ อักษรมอญ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓
- เล่มที่ ๓ จารึกอักษรขอม พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖
- เล่มที่ ๔ จารึกอักษรขอม พุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘
- เล่มที่ ๕ จารึกอักษรขอม อักษรธรรม และอักษรไทย พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๔

แต่การจัดพิมพ์หนังสือชุดใหญ่ เช่นนี้เป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก เนื่องจากทางราชการมีงบประมาณจำกัด ดังนั้น กรมศิลปากรจึงได้จัดสรรเงินกองทุนโบราณคดีให้แก่กองหอสมุดแห่งชาติ นำไปใช้ดำเนินการจัดพิมพ์จนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

กรมศิลปากรหวังว่าหนังสือนี้คงจะอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษา ตามสมควร

กองหอสมุดแห่งชาติ
มีนาคม ๒๕๒๕

(นายทวีศักดิ์ เสนาณรงค์)

อธิบดีกรมศิลปากร

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

บทนำ

๑

จารึกมอญในประเทศไทย

๑๑

จารึกวัดโพธิ์ร้าง

๒๓

จารึกฐานพระพุทธรูปยืนวัดข่อย

๓๔

จารึกวัดมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช

๓๘

จารึกถ้ำนารายณ์

๔๒

จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒

๔๘

จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๓

๕๓

จารึกเสาแปดเหลี่ยม

๕๗

จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๑

๖๓

จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๒

๗๓

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาขนาด ๑

๗๗

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาขนาด ๒

๘๒

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ๑

๘๕

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ๒

๙๐

จารึกสฤปดินเผาเมืองทัพชุมพล ๑

๙๕

จารึกวัดโพธิ์ชัยเสมาราม

๑๐๐

จารึกแม่หินบดเวียงมะโน

๑๐๔

จารึกวิหารโพธิ์ลังกา

๑๑๒

จารึกพระเจ้าสววาชีสัทธา ๑ (วัดดอนแก้ว)

๑๑๕

จารึกพระเจ้าสววาชีสัทธา ๒ (วัดกู่กุด)

๑๒๓

จารึกวัดมหาวัน

๑๒๗

จารึกวัดดอนแก้ว

๑๓๐

จารึกอาณัติกรปูนไชย (วัดกู่กุด)

๑๓๑

จารึกวัดบ้านหลวง

๑๓๓

จารึกตะจุ่มหาเถร (วัดแสนข้าวห่อ)	๑๓๓
จารึกสมิงสิริมะโนราชา	๑๔๐
ครรรชนี	๑๕๘
บรรณานุกรม	๑๖๖

บทนำ

ประเทศไทยมีมรดกวัฒนธรรมที่บรรพชนได้เพียรพยายามสร้างสรรค์ไว้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งมีคุณค่าควรแก่การศึกษาค้นคว้าอย่างยิ่ง แต่ในขณะนี้จะกล่าวถึงเฉพาะหลักฐานที่เป็นรูปสัญลักษณ์อักษร และภาษา ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณประเภทจารึก มีอายุในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ จารึกเหล่านั้นเป็นหลักฐานในรูปลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะบ่งบอกถึงความเคลื่อนไหวของอารยธรรม และค่านิยมแห่งสังคมในกลุ่มชนโบราณต่าง ๆ แต่ละยุคสมัยทุกภูมิภาคของประเทศไทย และจะเป็นหลักฐานทางวิชาการในด้าน ศาสนา ศิลป โบราณคดี ประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และอักษรวิทยา ของไทยอีกด้วย

เพื่อส่งเสริมให้การศึกษาค้นคว้าอักษร ภาษาโบราณจากจารึกกว้างขวางยิ่งขึ้น กองหอสมุดแห่งชาติได้จัดทำโครงการจัดพิมพ์จารึกในประเทศไทยขึ้น โดยรวบรวมจารึกต่าง ๆ ที่พบในประเทศไทย จารึกเหล่านั้นบางหลักได้มีการอ่านแปล และพิมพ์เผยแพร่แล้ว บางหลักยังไม่เคยพิมพ์ในที่ใดมาก่อน โดยจัดจารึกเหล่านั้นเป็นกลุ่มตามรูปแบบอักษรที่ปรากฏใช้ในจารึกนั้น ๆ รวมเป็นหนังสือจารึกในประเทศไทย ๕ เล่ม คือ

๑. จารึกอักษรปัลลวะ หลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔
๒. จารึกอักษรปัลลวะ อักษรมอญ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๒๑
๓. จารึกอักษรขอม พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖
๔. จารึกอักษรขอมพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘
๕. จารึกอักษรขอม อักษรธรรม และ อักษรไทย พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๔

การจัดทำต้นฉบับจารึกตามโครงการจัดพิมพ์จารึกในประเทศไทยครั้งนี้ ได้ปรับปรุงส่วนที่เกี่ยวกับหลักฐานของจารึกให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น ชื่อจารึก ในการพิมพ์ครั้งก่อนนิยมตั้งชื่อจารึกตามสถานที่ซึ่งได้พบจารึกนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการเรียกชื่อ และลงหลักฐานในบัญชี หรือทะเบียน ก่อนการศึกษาวิเคราะห์ และอ่านแปล ต่อมาเมื่อมีการพบจารึก ณ สถานที่แห่งเดียวกันมากขึ้นขึ้นอีก การเรียกชื่อจารึกจึงซ้ำซ้อน สับสน ทำให้เข้าใจไขว่ไขว่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนชื่อ หรือกำหนดชื่อจารึกขึ้นใหม่ โดยเฉพาะจารึกที่ยังไม่เคยพิมพ์เผยแพร่ และจารึกที่ยังไม่เคยมีชื่อแม้จะพิมพ์เผยแพร่แล้วก็ตาม โดยให้ชื่อจารึกตามชื่อสถานที่หรือเนื้อเรื่อง หรือข้อความที่ปรากฏในจารึกนั้น ส่วนจารึกที่มีชื่ออยู่แล้ว และเคยพิมพ์เผยแพร่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปก็คงชื่อเดิมไว้ไม่เปลี่ยนแปลง

ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักฐานการลงรายการทะเบียนจารึกนั้น ได้จัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับจารึกเพื่อให้ทราบถึง อักษร ภาษา อายุสมัยวัตถุที่ใช้จารึก สถานที่พบ การเผยแพร่ และประวัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของจารึกแต่ละชิ้นกระจ่างชัดยิ่งขึ้น ความรู้เหล่านี้จะเป็นข้อมูลสนับสนุนการศึกษาวิเคราะห์ภูมิหลังของจารึก ซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติการของกลุ่มชนในสังคม ผู้สร้างจารึกนั้น ๆ อีกทั้งเป็นปัจจัยในการศึกษาวิชาการด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี อักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ตลอดจนศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และอื่น ๆ อันเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนในอดีตนั้น ๆ อีกด้วย

เนื่องจากจารึกจำนวนมากที่นำมาพิมพ์ในครั้งนี้ ได้เคยมีการพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือต่าง ๆ ทั้งที่เป็นฉบับภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ ดังนั้นการกำหนดชื่อจารึกและการลำดับเลขทะเบียน หรือเลขประจำหลักจารึกจึงแตกต่างกันไป โดยเฉพาะเลขประจำหลักจารึกของกองหอสมุดแห่งชาติ ได้กำหนดจำแนกออกไปตามชื่อจังหวัด พร้อมทั้งมีตัวเลขเรียงลำดับต่อท้ายอักษรย่อ ชื่อจังหวัดที่พบจารึกนั้น เช่น จารึกพบที่จังหวัดลพบุรี จำนวน ๓ หลัก ให้เลขเรียงลำดับการพบจารึกก่อนหลังต่อท้ายอักษรย่อชื่อจังหวัด เช่น ใช้ว่า จารึกเลขที่ ลบ.๑ ลบ.๒ และลบ.๓ เป็นต้น อักษรย่อชื่อจังหวัดต่าง ๆ ที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของเลขที่จารึกในหนังสือชุดนี้ มีดังต่อไปนี้

กจ. = กาญจนบุรี
 กท. = กรุงเทพฯ
 กส. = ภาพสินธุ์

มค. = มหาสารคาม
 ยส. = ยโสธร
 รบ. = ราชบุรี

ขก.	=	ขอนแก่น	รอ.	=	ร้อยเอ็ด
จบ.	=	จันทบุรี	ลป.	=	ลพบุรี
ชม.	=	เชียงใหม่	ลพ.	=	ลำพูน
ชย.	=	ชัยภูมิ	ลย.	=	เลย
นค.	=	หนองคาย	ศก.	=	ศรีสะเกษ
นฐ.	=	นครปฐม	สฎ.	=	สุราษฎร์ธานี
นพ.	=	นครพนม	สท.	=	สุโขทัย
นม.	=	นครราชสีมา	สน.	=	สกลนคร
นว.	=	นครสวรรค์	สบ.	=	สระบุรี
นศ.	=	นครศรีธรรมราช	สป.	=	สุพรรณบุรี
บร.	=	บุรีรัมย์	สร.	=	สุรินทร์
ปจ.	=	ปราจีนบุรี	อด.	=	อุดรธานี
พง.	=	พังงา	อน.	=	อุทัยธานี
พช.	=	เพชรบูรณ์	อบ.	=	อุบลราชธานี
พบ.	=	เพชรบุรี	อย.	=	พระนครศรีอยุธยา

จารึกที่รวบรวมพิมพ์ตามโครงการจัดพิมพ์จารึกในประเทศไทยครั้งนี้ คณะกรรมการผู้ดำเนินงานได้พยายามอ่าน ถ่ายทอดอักษร พร้อมทั้งแปลข้อความในจารึกต่าง ๆ ออกเป็นอักษรภาษาไทยปัจจุบัน มีคำอธิบายศัพท์ประกอบคำแปลเหล่านั้นให้ได้จำนวนจารึกมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ส่วนจารึกหลักใดรูปอักษรลบเลือนมาก ทำให้อ่านไม่ได้ หรือจารึกที่ยังอ่านไม่เสร็จไม่ได้นำมารวมพิมพ์ในครั้งนี้

เนื่องจากหลักฐานด้านทะเบียนและประวัติของจารึกที่มีอยู่เดิมนั้น ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ดังนั้นจึงตรวจสอบ และเรียบเรียงหลักฐานใหม่ พยายามสืบค้นให้ได้ความกระจ่างชัดมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้หลักฐานทะเบียนจารึกเป็นข้อมูลในการศึกษาเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

๑. หลักฐานการเคลื่อนไหวก หรือ อพยพ โยกย้ายถิ่น ของกลุ่มชนโบราณ โดยเฉพาะ กลุ่มชนโบราณที่ใช้ภาษาเขมรโบราณ ภาษามอญโบราณ และภาษาไทยโบราณ ฯลฯ เป็นต้น

๒. หลักฐานแหล่งที่มา หรือสถานที่พบจารึก ซึ่งจะบ่งบอกถึงภาษาประจำกลุ่มชนโบราณในท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดบริเวณพระราชอาณาจักรไทย

๓. อิทธิพลการศึกษา ด้านอารยธรรม วัฒนธรรม อักษร ภาษา และศาสนา ที่กลุ่มชนโบราณ บนผืนแผ่นดินไทยได้รับมาจากประเทศอินเดีย

๔. ประวัติการศึกษาจารึกในประเทศไทย

๕. ทะเบียนจารึกที่ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ได้จัดทำไว้ในหนังสือ *Inscriptions du Cambodge* เปรียบเทียบกับ ทะเบียนจารึก ของหอสมุดแห่งชาติ

การศึกษาเรื่องของจารึกนั้นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือ วัน เดือน ปี หรือศักราช ซึ่งเป็นหลักฐานบ่งบอกให้ทราบถึงอายุของหลักจารึก หรือ เรื่องราวของเหตุการณ์ที่บันทึกไว้ในจารึก อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาวิวัฒนาการของรูปอักษร และภาษาที่ปรากฏใช้ในจารึกนั้นด้วย ดังนั้นการจัดลำดับจารึกในหนังสือเรื่องจารึกในประเทศไทยนี้ จึงได้จัดเรียงตามลำดับ ศักราชน้อย ไปหามาก โดยจัดกลุ่มจารึกที่มีเลขศักราชปรากฏชัดเจนเรียงตามลำดับ ไว้เป็นเบื้องต้น ส่วนจารึกที่ไม่มีเลขศักราชแต่ประมาณอายุในช่วงพุทธศตวรรษไว้ ด้วย จะจัดไว้ในลำดับต่อไป

นอกจากนี้ยังได้บอกนามผู้อ่านแปลจารึกไว้ในตอนท้ายของจารึกแต่ละหลัก ด้วย ส่วนการจัดทำประวัติจารึก และลงรายการในทะเบียนจารึกนั้นได้เรียบเรียง ประวัติเท่าที่จะหาหลักฐานได้ เพื่อใช้เป็นทะเบียนจารึกในประเทศไทยต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ

๑. เพื่อรวบรวมกลุ่มจารึกตามลำดับยุคสมัยของรูปอักษร ซึ่งจะรวบรวมรูป อักษรที่ปรากฏในประเทศไทย อันได้แก่ รูปอักษรแบบปัลลวะ หลังปัลลวะ อักษรมอญ อักษรขอม อักษรธรรม และอักษรไทย ซึ่งมีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๒๔

๒. เพื่อปูพื้นฐานและเริ่มต้นพัฒนาแนวทางแห่งการศึกษาด้านจารึกให้กว้าง ขวางไปอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งจะมีส่วนช่วยส่งเสริมความเจริญในการศึกษาของชาติ ด้าน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ และอักษรวิทยาของไทย (Thai Palaeography) ซึ่งเป็นวิชาการที่ใหม่ต่อวงการศึกษาในประเทศไทย ให้ก้าวไปสู่รูปแบบอันถูกต้อง สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓. เพื่อให้ได้แนวทางวิวัฒนาการของรูปอักษรบนผืนแผ่นดินไทย อันเริ่มต้นมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นลำดับมา

๔. เพื่อให้ทราบถึงกลุ่มชนโบราณที่ใช้รูปอักษรแบบปัลลวะ หลังปัลลวะ มอญ ขอม ธรรมและไทยอันเกี่ยวเนื่องกับภาษาต่าง ๆ ที่ปรากฏควบคู่กันมากับรูป อักษรแบบต่าง ๆ นั้น

๕. เพื่อให้ทราบว่าคุณสมบัติของชนโบราณ ซึ่งมีถิ่นพำนักอาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ดำเนินชีวิตในแต่ละวัน อยู่ร่วมกันอย่างไร ใช้ภาษาอะไรเป็นสื่อกลางในการติดต่อกันและกัน มีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อถือ ศาสนา และวัฒนธรรมร่วมกัน หรือต่างกัน

๖. เพื่อให้ทราบแนวทางในการศึกษาวิจัย รูปลักษณะแห่งเส้นอักษรทางด้านอักษรวิทยา (Palaeography)

๗. เพื่อจัดพิมพ์เป็นหนังสือชุด “จารึกในประเทศไทย ฉบับหอสมุดแห่งชาติ” เล่มที่ ๑-๕

เล่มที่ ๑ อักษรปัลลวะ หลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔

เล่มที่ ๒ อักษรปัลลวะ อักษรมอญ พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓

เล่มที่ ๓ อักษรขอม พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖

เล่มที่ ๔ อักษรขอม พุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

เล่มที่ ๕ อักษรขอม อักษรธรรม อักษรไทย พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๒๔

เมื่อการจัดพิมพ์หนังสือชุดนี้สำเร็จเรียบร้อยแล้ว จะทำให้ได้ประโยชน์ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาดังนี้

๑. ทำให้ทราบข้อเท็จจริงว่า กลุ่มชนโบราณบนผืนแผ่นดินอันเป็นที่ตั้งประเทศไทยปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลทางการศึกษา วัฒนธรรม และอารยธรรมจากประเทศอินเดียอย่างแน่นอน โดยเฉพาะ ทางด้านรูปอักษร และภาษาในทางศาสนา ซึ่งเริ่มปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ลักษณะรูปสัณฐานของเส้นอักษร เหมือน และตรงกับรูปอักษรในสมัยราชวงศ์ปัลลวะแห่งประเทศอินเดียตอนใต้ รูปอักษรแบบปัลลวะนี้ จึงนับได้ว่า เป็นรูปอักษรรุ่นแรกในประเทศไทย

๒. ทำให้ได้ข้อยุติว่า จุดเริ่มต้น หรือกาลกำเนิดแห่งรูปอักษรในประเทศไทย ไม่เก่าเกินไปกว่าพุทธศตวรรษที่ ๑๒

๓. ทำให้สามารถจัดกลุ่มรูปแบบอักษรออกได้เป็น ๕ ระยะคือ

ระยะที่ ๑ รูปอักษรปัลลวะ อักษรหลังปัลลวะ ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔

ระยะที่ ๒ รูปอักษรปัลลวะ อักษรมอญ ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓

ระยะที่ ๓ รูปอักษรขอม ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๖

ระยะที่ ๔ รูปอักษรขอม ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

ระยะที่ ๕ รูปอักษรขอม อักษรธรรม อักษรไทย ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๒๔

และจากการจัดกลุ่มรูปอักษรออกเป็น ๕ ระยะแล้วนี้ ทำให้ทราบถึงอารยธรรม และ
ค่านิยมของกลุ่มชนโบราณในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย

๔. จะได้ทราบถึงภาษาประจำกลุ่มชนโบราณ คือ ภาษาเขมรโบราณ ภาษา
มอญโบราณ และภาษาไทยโบราณซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มชนประจำท้องถิ่นมาแล้ว ตั้งแต่
พุทธศตวรรษที่ ๑๒

๕. ทำให้ทราบว่า กลุ่มชนโบราณ ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ – ๒๔ ที่
กล่าวถึงข้างต้นนี้ ใช้ภาษาในทางศาสนา เป็นต้นว่า ภาษาบาลี และภาษาสันสกฤต
ซึ่งเป็นภาษาประจำประเทศอินเดีย ที่เข้ามาสู่ผืนแผ่นดินนี้

๖. ทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนถึงการเคลื่อนไหว หรืออพยพโยกย้ายถิ่นของ
กลุ่มชนโบราณ ระหว่างกลุ่มชนโบราณที่ใช้ภาษามอญโบราณ กลุ่มชนโบราณที่ใช้
ภาษาเขมรโบราณและกลุ่มชนโบราณที่ใช้ภาษาไทยโบราณ ข้อมูลเหล่านี้จะได้จาก
หลักฐานในจารึกกลุ่มนี้เท่านั้น

๗. ทำให้ได้เอกสารอ้างอิง ซึ่งจะเป็นหลักฐานในทางวิชาการ ด้านโบราณ
คดี ประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ และอักษรวิทยาของไทย (Thai Palaeography)

เพื่อให้การศึกษาดูตรวจสอบหลักฐานทะเบียนจารึกเป็นไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์
จึงได้จัดทำทะเบียนจารึกเป็นตารางไว้ดังนี้

ทะเบียนจารึกอักษรมอญ

ลำดับที่	กทท.	ชื่อจารึก	ปจ. หลักที่	C.	พบที่จังหวัด	ปัจจุบันอยู่ที่	พิมพ์เผยแพร่
๑	กท.๒๓	จารึกสมิงสิริมะโนราชา	๕๓	—	ไม่ปรากฏ หลักฐาน	ทช.	ปจ.๓ : น.๕๕, ศ.๕.๓.๒๕๐๔ : น.
๒	กส.๑	จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผา เมืองฟ้าแดดสูงยาง ๑	—	—	กาฬสินธุ์	ทช.	
๓	กส.๒	จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผา เมืองฟ้าแดดสูงยาง ๒	—	—	กาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	
๔	กส.๓	จารึกวัดโพธิ์ชัยเสมาราม	—	—	ขอนแก่น	ขอนแก่น	
๕	ขก.๑๖	จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๑	—	—	ขอนแก่น	ขอนแก่น	
๖	ขก.๑๗	จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๒	—	—	ขอนแก่น	ขอนแก่น	
๗	ชม.๔๕	จารึกแม่หินบดเวียงมะโน	—	—	เชียงใหม่	มช.	
๘	นฐ.๕	จารึกวัดโพธิ์ร้าง	—	—	นครปฐม	พช.นครปฐม	ปจ.๒ : น.๗๖
๙	นว.๗	จารึกสถูปดินเผาเมือง ทัพชุมพล ๑	—	—	นครสวรรค์	นายแพทย์ สำนวนपाल วัฒนวิไชย โรงพยาบาล จังหวัดชัยนาท	จ.ล. : น.๓๓-๓๓
๑๐	นศ.๒	จารึกวิหารโพธิ์ลังกา	—	—	นครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช	
๑๑	นศ.๓	จารึกวัดมหาธาตุเมืองนคร ศรีธรรมราช	๒๘	—	นครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช	ป.จ.๒ : น.๓๘ ศ.๒๘.๒.๒๕๒๗ : น. ๘๕-๘๘
๑๒	มก.๒	จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผา นาโดน ๑	—	—	มหาสารคาม	พช.ขอนแก่น	ศ. ๒๕.๑.๒๕๒๔ : น.
๑๓	มก.๓	จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผา นาโดน ๒	—	—	มหาสารคาม	พช.ขอนแก่น	ศ. ๒๕.๑.๒๕๒๔
๑๔	ลบ. ๑	จารึกเสาแปดเหลี่ยม	๑๘	—	ลพบุรี	ทช.	ป.จ.๒ : น.๘-๑๐, จ.ล. : น.๖๔-๗๐
๑๕	ลบ.๕	จารึกฐานพระพุทธรูปยืนวัด ข่อย	๑๗	K 695	ลพบุรี	วัดเบญจม- บพิตรดุสิต วนาราม กรุงเทพฯ	ป.จ.๒ : น.๗
๑๖	ลพ.๑	จารึกพระเจ้าสุวาวธิตี ๑ (วัดดอนแก้ว)	—	—	ลำพูน	พช.ลำพูน	ป.๔.๑ : น. ว.จ. : น.๘-๑๓
๑๗	ลพ.๒	จารึกพระเจ้าสุวาวธิตี ๒ (วัดกู่กุด)	—	—	ลำพูน	พช.ลำพูน	ป.๔.๒ : น.๑๖๓- ๑๖๖, ว.จ. : น.๑๕-๑๗
๑๘	ลพ.๓	จารึกวัดม้าววัน	—	—	ลำพูน	พช.ลำพูน	ป.๔.๓ : น. ๓๑๔-๓๑๕ ว.จ. : น. ๑๘-๒๐
๑๙	ลพ.๔	จารึกวัดดอนแก้ว	—	—	ลำพูน	พช.ลำพูน	ว.จ. : น. ๒๗-๒๘
๒๐	ลพ.๕	จารึกอาณาจักรปุนไชย	—	—	ลำพูน	พช.ลำพูน	ว.จ. : น. ๒๔-๒๖
๒๑	ลพ.๖	จารึกวัดบ้านหลวง	—	—	ลำพูน	พช.ลำพูน	ว.จ. : น. ๒๑-๒๓

ลำดับที่	กพข.	ชื่อจารึก	ปจ. หลักที่	C.	พบที่จังหวัด	ปัจจุบันอยู่ที่	พิมพ์เผยแพร่
๒๒	ลพ.๗	จารึกตะจุ่มมหาเถร (วัดแสนข้าวห่อ)	—	—	ลำพูน	พช.ลำพูน	ว.จ. : น. ๓๐-๓๔
๒๓	สพ.๑	จารึกถ้ำนารายณ์	—	—	สระบุรี	สระบุรี	จ.ถ. : น. ๕๑-๕๕
๒๔	อน.๒	จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒	—	—	อุทัยธานี	อุทัยธานี	ศ. ๒๖.๔. ๒๕๒๕ : น. ๘๒-๑๐๓, จ.ถ. : น. ๔๓-๔๕
๒๕	อน.๓	จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๓	—	—	อุทัยธานี	อุทัยธานี	ศ. ๒๖.๔. ๒๕๒๕ : น. ๘๒-๑๐๓, จ.ถ. : น. ๔๖-๔๗

อธิบายคำย่อ

- คพพ. = โครงการอุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์
- จข. = ศิลาจารึก. จารึกพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ อ่าน แปล และ
รวบรวมโดย ชะเอม แก้วคล้าย. กรุงเทพฯ : กอง
หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๘.
- จถ. = ศิลปากร, กรม. จารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรี และ
จังหวัดใกล้เคียง. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๔.
(จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสเปิดห้องนิทรรศการเรื่อง จารึก
พบที่จังหวัดลพบุรี และจังหวัดใกล้เคียง ณ พิพิธภัณฑ์
สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
จังหวัดลพบุรี ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๒๔).
- ฉพ. = เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ.
เฉลิมพระเกียรติและรวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ. ๒๕๑๐-
๒๕๒๐) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาจักรี-
สิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี.
กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด, ๒๕๒๑.
- น. = หน้า
- นศ. ๖ = หน่วยศิลปากรที่ ๖ จังหวัดนครราชสีมา
- บ. = วารสารโบราณคดี

- บท. = ศิลปากร, กรม. โบราณวัตถุสมัยทวารวดีแห่งใหม่ และรายงานการขุดค้นโบราณวัตถุสถาน ณ บ้านโคกไม้เดน จังหวัดนครสวรรค์ โดย ธนิต อยู่โพธิ์ และ บรรจบ เทียมทัด. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๐๘.
- ปจ. ๒, (๓, ๔) = ศิลปจารึก. ประชุมศิลปจารึก ภาคที่ ๒, (๓-๔)
- พช. ขอนแก่น = พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
- พช. นครปฐม = พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัด นครปฐม
- พช. นครราชสีมา = พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มหาวิทยาลัย จังหวัด นครราชสีมา
- พช. พระนคร = พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร จังหวัดกรุงเทพฯ
- พช. พระนครศรีอยุธยา = พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
- พช. ลพบุรี = พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี
- พช. ลำพูน = พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน
- พช. สุโขทัย = พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
- พช. สุรินทร์ = พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
- มข. = มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- ภบศ. = ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย ศิลปากร
- วจ. = ศิลปากร, กรม. วิเคราะห์ศิลปจารึกในพิพิธภัณฑ์สถาน แห่งชาติ หริภุญไชย จำปา เยื้องเจริญ อ่านแปล เทม มีเต็ม คัดสรุป กองเดช ประพัฒน์ทอง เรียบเรียง. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๒. (จัดพิมพ์ในโอกาส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทรงเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒)
- วน. = เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง. วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วน

หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก ภาควิชา
ภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. ๒๕๒๑ (อัดสำเนา)

- ศ. = นิตยสารศิลปากร
 ศว. = วารสารศิลปวัฒนธรรม
 สอ. = สยามอังกษ
 หข. = หอพระสมุดวชิรญาณ กองหอสมุดแห่งชาติ
 BE. = Bulletin de l' École française d' Extrême Orient.
 Hanoi : Paris, 1930.
 C = Coedès, George. Inscriptions du Cambodge. Hanoi :
 Imprimerie D' Extrême- Orient, 1937. 8 Vol.

นางสาวก้องแก้ว วีระประจักษ์ เรียบเรียง

จารึกมอญในประเทศไทย

ในบริเวณภาคตะวันตกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นแหล่งที่เคยได้รับอารยธรรมจากประเทศอินเดียมาแต่โบราณกาล แม้ว่าจะมีหลักฐานทางเอกสารรับรองอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมาก็ตาม ถ้าพิจารณาตามสภาพทางภูมิศาสตร์สามารถสันนิษฐานได้ว่า อารยธรรมอินเดียน่าจะได้เข้ามาสู่พื้นที่แถบนี้ได้รวดเร็วและลึกซึ้งยิ่งกว่าบริเวณส่วนอื่น ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้เพราะเป็นดินแดนที่อยู่ใกล้กว่า และมีพื้นที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเล ซึ่งสามารถเดินทางผ่านเข้ามาได้ถึงสองทางคือ ทางทะเลและทางบก แต่เนื่องจากหลักฐานทางด้านโบราณคดี และจารึกมีจำนวนน้อยและไม่แพร่หลาย ดังนั้นเรื่องราวของอาณาจักรโบราณในภูมิภาคดังกล่าวจึงยังมีการศึกษาค้นคว้าในวงจำกัด จากหลักฐานที่มีอยู่ทราบแต่เพียงคร่าว ๆ ว่า ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ชนชาติปยู (Pyu) ตั้งอาณาจักรอยู่ ณ ลุ่มแม่น้ำอิระวดี ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองแปรในปัจจุบัน มีชนชาติพม่าตั้งอาณาจักรอยู่ทางตอนเหนือ และชนชาติมอญตั้งอาณาจักรอยู่ทางตอนใต้ ชาวปยู นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท จากหลักฐานจารึกแผ่นทองคำที่พบ ณ เมืองมวงคุณ (Maungun) จารึกด้วยรูปอักษรปัลลวะ ภาษาบาลี จารึกดังกล่าวเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เช่น จารึกเชษฐมาฯ จารึกอติปิโสฯ เป็นต้น^๑ นอกจากนั้นยังได้พบจารึกที่ใช้ภาษาสันสกฤตอีกด้วย

^๑ U Tha Myat, Pyu Reader, a history of Pyu alphabet. (Rangoon : The National Printing Works, 1863), p. 44-45.

อาณาจักรของชนชาติปยู ที่กล่าวถึงข้างต้น ก็คืออาณาจักรศรีเกษตร ซึ่งในจดหมายเหตุของภิกษุจีนชื่อ อี้จิง บันทึกไว้ว่า อาณาจักรศรีเกษตรนี้ อยู่ทางทิศตะวันตกของอาณาจักรทวารวดี จากหลักฐานทางโบราณคดีได้พบว่า โบราณสถานบริเวณโมชาใกล้กับเมืองแปรนั้น ปัจจุบันมีแนวกำแพงอิฐก่อเป็นรูปวงกลมล้อมรอบ พระพุทธรูปที่ได้พบ ณ ที่นั้น มีพุทธลักษณะแบบเดียวกับศิลปอินเดีย สมัยหลังคุปตะ อาณาจักรปยูเจริญรุ่งเรืองอยู่ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ก็เริ่มเสื่อมอำนาจลงพร้อม ๆ กับความเจริญของอาณาจักรน่านเจ้า ซึ่งได้แผ่ขยายอาณาเขตเข้ามาสู่บริเวณตอนเหนือของกลุ่มแม่น้ำอิระวดี และเป็นช่วงเวลาอาณาจักรปยูมีโอกาสติดต่อโดยตรงกับประเทศจีน

ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๔ นั้นเอง ชนชาติปยูได้อพยพย้ายถิ่นพำนักไปอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ แต่ไม่มีหลักฐานบ่งบอกถึงสาเหตุแห่งการเคลื่อนย้ายนั้น คงทราบเพียงว่า อาณาจักรน่านเจ้าได้อพยพชาวปยูจำนวน ๓,๐๐๐ คน ไปที่เมืองชาตุง (Chatung) ได้แก่เมือง ยูนานฟู หรือ กุนมิงในปัจจุบัน และชาวปยูบางส่วนก็ได้เคลื่อนย้ายไปอยู่ในพุกามบริเวณรัฐฉานปัจจุบัน และในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔ นั้นเองพม่าได้เริ่มต้นมีความสัมพันธ์กับมอญ พร้อมทั้งรับเอาอารยธรรมความเจริญต่าง ๆ ของมอญไว้ด้วย รวมถึงการยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา และการใช้ตัวอักษรบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งมอญได้รับถ่ายทอดมาจากอินเดียอีกต่อหนึ่ง

ขณะที่อาณาจักรปยูเสื่อมอำนาจลง และเคลื่อนย้ายถิ่นไปนั้น อาณาจักรมอญซึ่งอยู่ทางตอนใต้ ก็ได้ขยายอาณาเขตออกไปทางทิศตะวันตก มีศูนย์กลางของอาณาจักรอยู่ที่เมืองพะโค หรือหงสาวดี อาณาเขตของมอญในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔ นี้ จึงน่าจะครอบคลุมไปถึงบริเวณตลอดชายฝั่งทะเลของอ่าวมะละเกาะ และทะเลอันดามันคือบริเวณภาคตะวันตกและภาคใต้ของประเทศไทยปัจจุบัน

ศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรมมอญในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ถึงก่อนการสร้างเมืองพะโคในพุทธศตวรรษที่ ๑๔ นั้น ไม่ได้อยู่ในบริเวณตอนใต้ของอาณาจักรปยู และพม่า หลักฐานที่ได้ในการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณภาคกลางของประเทศไทยปัจจุบัน แถบจังหวัดราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี ทัพบุรี และนครสวรรค์ เป็นต้น ทำให้ทราบได้อย่างแน่ชัดว่า บริเวณดังกล่าวเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรทวารวดี มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ในทางศิลป

กำหนดระยะเวลาของศิลปสมัยทวารวดีให้อยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖^๑ ศิลปทวารวดีนั้น แผลขยายอิทธิพลออกไปอย่างกว้างขวาง เกือบทุกภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลักฐานดังกล่าวมีกระจายอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำมูล แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งแม่น้ำปิง วัง ยม และน่าน ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง และเรื่อยไปทางทิศใต้ตลอดแหลมมลายู

เนื่องจากได้พบจารึกภาษามอญโบราณในภูมิภาคต่าง ๆ ของอาณาจักรทวารวดี ดังนั้นจึงเชื่อได้ว่าในอาณาจักรทวารวดีนี้มีกลุ่มชนที่ใช้ภาษามอญกระจายอยู่ทั่วไป ความสัมพันธ์ของชนชาติมอญในอาณาจักรทวารวดีกับชนชาติมอญที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในบริเวณตอนใต้ของอาณาจักรปยู ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔ นั้น น่าจะมีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อชาติเดียวกันเท่านั้น และต่างแยกการปกครองตนเองเป็นกลุ่มเมืองใหญ่น้อย แต่มีความสัมพันธ์ต่อกันภายใต้อารยธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และที่สำคัญที่สุดคืออารยธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศอินเดีย โดยเฉพาะอารยธรรมทางด้านตัวอักษร ปรากฏหลักฐานในจารึกที่ใช้รูปอักษร ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากรูปอักษรที่ใช้อยู่ในสมัยราชวงศ์ปัลลวะ ประเทศอินเดีย ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๑ จารึกดังกล่าวบันทึกไว้ด้วยรูปอักษรปัลลวะภาษามอญโบราณ พุทธศตวรรษที่ ๑๒ ได้แก่ จารึกวัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช จารึกวัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม จารึกฐานพระพุทธรูปยืนวัดข่อย จังหวัดลพบุรี จารึกถ้ำพระนารายณ์ จังหวัดสระบุรี จารึกเมืองบึงคอกช้าง จังหวัดอุทัยธานี และในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ ก็ได้พบจารึกใช้รูปอักษรหลังปัลลวะ ภาษามอญโบราณ ได้แก่ จารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี จารึกโบสถ์วัดโนนศิลา จังหวัดขอนแก่น จารึกพระพิมพ์ดินเผาผานาคูน จังหวัดมหาสารคาม จารึกพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดด จารึกวัดโพธิ์ชัยเสมาราม จังหวัดกาฬสินธุ์ จารึกสถูปดินเผาเมืองทัพขุมพล จังหวัดนครสวรรค์

ในบริเวณที่พบจารึกภาษามอญโบราณดังกล่าวข้างต้นนั้น ยังได้พบจารึกภาษาเขมร บาฬี สันสกฤต ปะปนกันไป หลักฐานดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ในพุทธ

^๑ พระรัตนปัญญาเถระ, ชินกาลมาลีปกรณ์, แปลโดย ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร. (พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๑๘), หน้า ๕๐.

ศตวรรษที่ ๑๒-๑๔ นั้น ชนชาติมอญเป็นกลุ่มชนใหญ่ที่นับถือพระพุทธศาสนา มีการดำรงชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แม้จะอยู่ร่วมกันกับชนชาติอื่น มีชนชาติที่ใช้ภาษาเขมร เป็นต้น ซึ่งนับถือศาสนาและลัทธิความเชื่อที่แตกต่างกันออกไปก็ตาม ความเป็นอยู่ของอดีตชนในยุคนั้น จึงน่าจะอยู่กันเป็นกลุ่มสังคมย่อยกระจายกระจายทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการใช้รูปอักษรปัลลวะจารึกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้เป็นภาษามอญ ทั้ง ๆ ที่ในช่วงระยะเวลาอันเป็นระยะเวลาเริ่มแรกที่ยุทธพลของรูปอักษรปัลลวะเพิ่งจะได้เข้ามาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

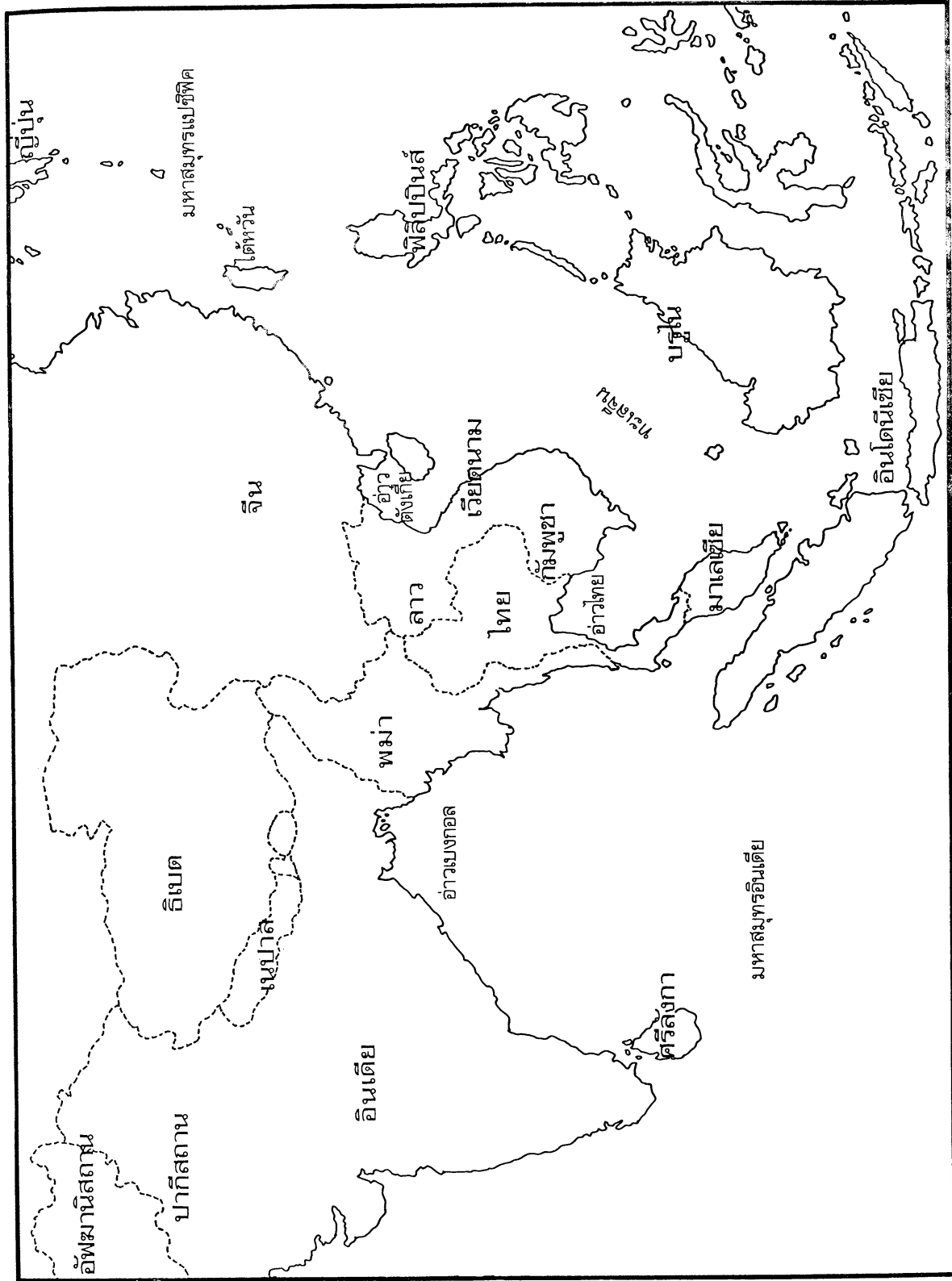
นับตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เป็นต้นมา จนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ติดต่อกับต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๖ กลุ่มชนชาติมอญแถบลุ่มแม่น้ำสะโตง ทางตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือมอญที่อยู่ตอนใต้ของอาณาจักรปยูนั้น ได้เคลื่อนย้ายไปทางทิศตะวันตก และสร้างเมืองใหม่ขึ้นที่เมืองพะโค หรือหงสาวดี เป็นศูนย์กลางของอาณาจักร ช่วงระยะเวลาที่กล่าวถึงนี้ อาณาจักรมอญแห่งนี้ได้มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรพม่ามากขึ้น

ส่วนชนชาติมอญซึ่งอยู่ทางตอนกลางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้นในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ได้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นพำนักอาศัยขึ้นสู่ตอนเหนือของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปถึงลุ่มแม่น้ำปิง และได้สร้างเมืองหริภุญไชยขึ้น สถาปนาพระนางจามเทวีราชธิดาแห่งเมืองลวปุระ เดินทางขึ้นไปเป็นผู้ปกครองอาณาจักรหริภุญไชยพระองค์แรก และยังได้มีกษัตริย์ปกครองอาณาจักรหริภุญไชยสืบต่อกันมาโดยลำดับ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๕ พระยาธิบา กษัตริย์องค์สุดท้ายของอาณาจักรหริภุญไชย ได้เสียดำนาจการปกครองให้แก่พระยามังราย แห่งอาณาจักรล้านนา ในปีพุทธศักราช ๑๘๓๕^๑ อาณาจักรหริภุญไชยจึงสิ้นสุดลงนับแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อสิ้นสุดพุทธศตวรรษที่ ๑๔ และเริ่มต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๕ มอญในภาคกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือบริเวณภาคกลางของประเทศไทยปัจจุบันจะค่อย ๆ หด

^๑ ศิลปจารึก, ประชุมศิลปจารึก ภาคที่ ๓ ประมวลจารึกที่พบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลางของประเทศไทย อันจารึกด้วยอักษร และภาษาไทย, ขอม, มอญ, บาลี สันสกฤต (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘), หน้า ๒๑๐-๒๑๘. (คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี พิมพ์จำหน่ายเพื่อเผยแพร่เกียรติประวัติชนชาวไทยทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี).

แผนที่ประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง

แบบอักษรหลังปัลลวะและขอมโบราณ พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕

รูปสระ	๑	๒	๓	๔	รูปสระ	๑	๒	๓	๔
อ			๙	๙	ะ		-๙	-๙	-๙
อา			๙		-๙	-	-๙-๙	-๙	-๙
อิ		๙	๙		๙	๑	๑	๑	๑
อี			๙		๙	๑	๑	๑	
อุ			๙		๙	๑	๑	๑	๑
อู					๙		๙		
เอ		๑	๑		๙	๑	๑	๑	๑
เเอ		๑			๙		๙		
โอ					๙		๙		๙
เโอ					๙		๙	๙	๙
อำ					๙		๙	๙	๙

๑ จารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๓๐๔

๒ จารึกวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๑๓๑๘

๓ จารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๔

๔ จารึกบ่ออีกา จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๑๔๑๑

แบบอักษรหลังปัลลวะและขอมโบราณ พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕

รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔	รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔
ก	ก	ก	ก	ก	ท	ท	ท	ท	ท
ข	ข	ข	ข	ข	ธ		ธ		ธ
ค		ค	ค	ค	น	น	น	น	น
ฌ		ฌ	ฌ	ฌ	ป	ป	ป	ป	ป
ง		ง	ง	ง	ผ		ผ		
จ	จ	จ	จ	จ	พ		พ		พ
ฉ		ฉ			ภ		ภ		ภ
ช	ช	ช	ช	ช	ม	ม	ม	ม	ม
ฌ			ฌ		ย	ย	ย	ย	ย
ญ		ญ	ญ	ญ	ร	ร	ร	ร	ร
ฎ		ฎ		ฎ	ล	ล	ล	ล	ล
ฏ			ฏ	ฏ	ว	ว	ว	ว	ว
ฐ			ฐ	ฐ	ศ		ศ		ศ
ฒ		ฒ			ษ		ษ		ษ
ณ	ณ	ณ	ณ	ณ	ส	ส	ส	ส	ส
ด	ด	ด	ด	ด	ห		ห		ห
ถ		ถ	ถ	ถ	อ			อ	อ

๑ จารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๓๐๔

๒ จารึกวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๑๓๑๘

๓ จารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๔

๔ จารึกบ่ออีกา จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๑๔๑๑

แบบอักษรมอญ พุทธศตวรรษที่๑๗-ปัจจุบัน

รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔	รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔
ก	က	က	က	က	ท	ၵ	ၵ	ၵ	ၵ
ข	ခ		ခ	ခ	ธ	ဝ	ဝ		ဝ
ค	က	က	က	က	น	န	န	န	န
ฌ	ည	ည		ည	ป	ပ	ပ	ပ	ပ
ง	င	င	င	င	ฝ		င		င
จ	သ	သ		သ	พ	ဝ	ဝ	ဝ	ဝ
ฉ		စ	စ	စ	ภ	က	က	က	က
ช	တ	တ	တ	တ	ม	မ	မ	မ	မ
ฌ				ဇ	ย	ယ	ယ		ယ
ญ	ည	ည		ည	ร	ၵ	ၵ	ၵ	ၵ
ฎ	ဃ			ဃ	ล	လ	လ	လ	လ
ฏ				ဃ	ว	ဝ	ဝ	ဝ	ဝ
ฐ	ဋ	ဋ		ဋ	ศ	မ	မ	မ	မ
ฒ				ဋ	ห	ဟ	ဟ	ဟ	ဟ
ณ	ဏ	ဏ		ဏ	พ				ပ
ด	တ	တ	တ	တ	อ	မ			ဝ
ถ	ထ	ထ		ထ	บ	ဝ	ဝ		ဝ
					เปี้ยะ		ပျ		ပျ

- ๑ จารึกวัดกุฎีด (วัดจามเทวี) จังหวัดลำพูน พุทธศตวรรษที่ ๑๗
- ๒ จารึกลานทองแดง พ.ศ. ๒๐๔๘
- ๓ จารึกฐานพระพุทธรูปวัดชัยพระเกียรติ พ.ศ. ๒๑๐๘
- ๔ อักษรมอญปัจจุบัน

ค่อย ๆ หมดไป กลุ่มคนที่ใช้ภาษาเขมรโบราณได้เข้ามาครอบครองและเจริญรุ่งเรืองขึ้นแทนที่จะเห็นได้ว่าความเจริญของกลุ่มคนที่ใช้ภาษาเขมรโบราณนั้น เริ่มมาจากบริเวณภาคอีสาน และภาคตะวันออกของประเทศไทยปัจจุบัน ดังนั้นทั่วบริเวณดังกล่าวจึงมีอิทธิพลของขอมซึ่งเป็นเจ้าของภาษาเขมรครอบคลุมอยู่ทั่วไป ได้พบหลักฐานในจารึกพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ จังหวัดลพบุรี จารึกด้วยอักษรขอมโบราณ ภาษาเขมรพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้น

ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ณ อาณาจักรหริภุญไชย ปัจจุบันคือ จังหวัดลำพูน ได้พบจารึกอักษรมอญโบราณ ภาษามอญโบราณ ๗ หลัก ได้แก่ จารึกวัดดอนแก้ว ๑ จารึกวัดดอนแก้ว ๒ จารึกวัดมहांวัน จารึกวัดบ้านหลวย จารึกวัดแสนข้าวห่อ จารึกวัดกู่กุด ๑ และจารึกวัดกู่กุด ๒ นอกจากนั้นยังได้พบจารึกมอญที่จังหวัดเชียงใหม่อีก ๒ ชิ้น คือ จารึกวัดกานโถม ๑ ชิ้น เป็นเศษจารึกลักษณะรูปอักษรเหมือนกลุ่มจารึก ๗ หลัก ที่จังหวัดลำพูน และจารึกแม่หินบดเวียงมะโน จังหวัดเชียงใหม่ ข้อความในจารึกเหล่านี้ เป็นหลักฐานที่บอกให้ทราบว่า มอญในอาณาจักรหริภุญไชยได้เจริญรุ่งเรืองขึ้น และยังคงนับถือพระพุทธศาสนาอย่างเถรวาทอยู่เช่นเดิม

ส่วนบริเวณภาคใต้ของประเทศไทยปัจจุบัน ตลอดถึงแหลมมะลายูนัน หลังจากพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เป็นต้นมา ถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๕ บ้านเมืองตกอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ไศเลนทร์แห่งอาณาจักรศรีวิชัย และพระพุทธศาสนาก็ได้เจริญขึ้นเป็นลำดับมา สังเกตได้ว่าจุดยืนของสังคมในบริเวณนี้ได้เปลี่ยนจากศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาพุทธ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้มีการค้นพบเทวรูป และศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์ปะปนอยู่รวมกลุ่มกับหลักฐานทางพระพุทธศาสนา ความเจริญ และความเสื่อมของศาสนาเป็นไปตามสภาพของบ้านเมือง และผู้ปกครอง

ในศตวรรษต่อมา คือประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ติดต่อกับต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๗ อาณาจักรพุกาม หรือที่เรียกในปัจจุบันว่า ประเทศพม่า มีสัมพันธภาพกับอาณาจักรหริภุญไชยและประเทศลังกา พร้อมทั้งได้รับอารยธรรม วัฒนธรรม รวมทั้งลัทธิศาสนาเข้าสู่อาณาจักรด้วย กษัตริย์แห่งอาณาจักรพุกามนับแต่พระเจ้าอนูรุททมหาราช เป็นต้นมา จนถึงพระเจ้ากยันทิดา และพระเจ้าอลองคสิณู ทรงเลื่อมใสและสนพระทัยพระพุทธศาสนาฝ่ายลังกาวงศ์อย่างยิ่ง จนถึงกับส่งคณะสงฆ์ไปศึกษาที่ลังกา และเมื่อพระเถระพม่าซึ่งเดินทางไปลังกากลับมาบ้านเมืองแล้ว ยังได้แต่งหนังสือภาษาบาลีไว้หลายเรื่อง ในรัชกาลของพระเจ้าอลองคสิณูนี้เอง อาณาจักร

พุกามได้แผ่ขยายออกสู่ชายฝั่งทะเล พระเจ้าอลองคสิญได้เสด็จไปถึงดินแดนในแหลมมลายูด้วย ดังนั้น ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓ พระพุทธศาสนาฝ่ายลังกาวงศ์ก็น่าจะได้เข้ามาสู่บริเวณภาคใต้ของประเทศไทยปัจจุบันด้วยเช่นกัน

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๔ พม่ากับลังกาเกิดสู้รบกัน พระเจ้าปราคัมพาหุภักษัตริย์แห่งลังกา ส่งกองทัพเรือมากอยปล้นสดมภ์พม่า และเมื่อการสู้รบสิ้นสุดลง พุทธศาสนาเถรวาทลังกาวงศ์ในพม่ากลับยิ่งมั่นคงขึ้น และได้ถ่ายทอดให้แก่ดินแดนแถบแหลมมลายูด้วย

หลักฐานทางพงศาวดารพม่าที่กล่าวข้างต้นนี้ สนับสนุนให้เห็นว่าอารยธรรมมอญในอาณาจักรหริภุญไชยนั้น ได้เข้าไปสู่อาณาจักรพม่าเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ และรุ่งเรืองขึ้นในรัชกาลพระเจ้ากัณยชิตดามันนังเอง จากนั้นจึงให้อิทธิพลต่ออาณาจักรในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทยปัจจุบัน ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ นั้น และได้พบจารึกอักษรมอญโบราณ ภาษามอญโบราณในวัดมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมสมัยกับจารึกอักษรขอม ภาษาเขมร บาลี และสันสกฤต ที่วัดหัวเวียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ฉะนั้นในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทยจึงมีอารยธรรมมอญและอารยธรรมขอมควบคู่กันอยู่ ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔ นั้น ด้วยเหตุนี้ จึงน่าจะพิจารณาได้ว่าด้วยเหตุแห่งความสัมพันธ์ของพม่า ทำให้รูปอักษรมอญโบราณแห่งอาณาจักรหริภุญไชยในพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ได้ให้อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะเส้นสัณฐานของรูปอักษรมอญ และรูปอักษรขอมแห่งอาณาจักรภาคใต้ในพุทธศตวรรษที่ ๑๔

ทางด้านอาณาจักรหริภุญไชยนั้น ไม่มีหลักฐานการเสื่อมกำลังอำนาจเพราะเหตุอื่น นอกจากทุพภิกขภัย และโรคระบาด ตลอดพุทธศตวรรษที่ ๑๔ จนกระทั่งมีกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งใช้ภาษาไทย มีผู้นำชื่อพระยามังราย หรือพ่อขุนมังราย ได้ก่อตั้งอาณาจักรล้านนาขึ้นในบริเวณลุ่มแม่น้ำสาย จังหวัดเชียงราย และได้แผ่ขยายอาณาเขตตลอดถึงชายฝั่งแม่น้ำโขง แม่น้ำกก แดบอำเภอยะโฮงแสน เชียงของ จังหวัดเชียงราย รวมถึงแม่น้ำปิง จังหวัดลำพูน และแม่น้ำวัง จังหวัดลำปางด้วย พระเจ้ามังรายทรงดำเนินพระราโชบายเข้ายึดครองหริภุญไชยจากพระยาธิบยา กษัตริย์องค์สุดท้ายของกลุ่มชนที่ใช้อักษรมอญ ภาษามอญ แห่งนครหริภุญไชย เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ในศิลาจารึกวัดเชียงมั่น บันทึกไว้ว่าตรงกับ พ.ศ. ๑๘๓๕^๑

^๑ ศิลาจารึก, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓ หน้า ๒๑๐-๒๑๘

ส่วนอาณาจักรพุกามนั้น ภายในอาณาจักรเกิดจลาจลด้วยเรื่องเกี่ยวกับการแย่งชิงอำนาจราชบัลลังก์ของกษัตริย์ผู้ปกครองอาณาจักรครั้งแล้วครั้งเล่าอยู่ตลอดเวลาจนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จึงได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพวกมองโกลในที่สุด ขณะที่พม่าอ่อนกำลังอำนาจลงในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๕ มอญแถบลุ่มแม่น้ำสะโตงก็ได้ตั้งตัวเป็นอาณาจักรได้อีกครั้งหนึ่ง โดยได้กำลังเสริมมาจากมอญที่หนีภัยมาจากลุ่มแม่น้ำปิง อาณาจักรมอญนี้ได้เป็นอิสระอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๐๘๒ จึงเสียเมืองให้แก่พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ กษัตริย์พม่าแห่งเมืองตองอู และนับแต่นั้นเป็นต้นมา มอญมีฐานะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่บริเวณรัฐฉาน ประเทศสหภาพพม่าในปัจจุบันในประเทศไทยนั้น มีอยู่ในที่ต่าง ๆ เช่น บ้านหนองดู่ บ้านหนองคอก บ้านต้นตาล ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้ยังมีอยู่ทั่วไปในจังหวัดปทุมธานี ราชบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม อยุธยา เป็นต้น

ถึงแม้ว่ามอญในปัจจุบันจะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อย แต่มอญก็ยังรักษาอารยธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการใช้อักษรและภาษาไว้ตลอดมา และหลังจากพุทธศตวรรษที่ ๑๕ เป็นต้นมา หลักฐานทางจารึกของมอญในประเทศไทยมีอยู่น้อยมาก ได้พบจารึกลานทองแดง ๑ แผ่น สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๐๔๘ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าพบ ณ ที่ใด ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของกองหอสมุดแห่งชาติ และได้พบจารึกอีกชิ้นหนึ่งสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๑๐๘ เป็นจารึกฐานพระพุทธรูปวัดชัยพระเกียรติ

นับจากอดีต มอญเป็นชนชาติโบราณที่มีความเป็นมายิ่งใหญ่ มีอารยธรรมของตนเอง ซึ่งรวมตลอดไปถึงการรู้จักใช้ภาษา และอักษรที่เป็นของมอญโดยเฉพาะด้วย แต่เนื่องจากความเป็นประเทศของมอญได้สูญสิ้นไปนานนับร้อย ๆ ปีล่วงมาแล้ว จึงทำให้ชนชาติมอญในปัจจุบันมีสภาพเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในประเทศต่าง ๆ แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ มีประเทศสหภาพพม่า และประเทศไทย เป็นต้น พร้อมกันนั้นก็ยอมรับวัฒนธรรม อารยธรรมของชนในชาติที่มอญตั้งหลักแหล่งอยู่ สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุทำให้ความเป็นมอญของชนชาติมอญลดน้อยลง โดยเฉพาะทางด้านภาษาและอักษร ซึ่งในปัจจุบันนี้มีคนรู้น้อยมาก โดยเฉพาะในประเทศไทย คนมอญรุ่นใหม่พูดภาษามอญและอ่านหนังสือมอญไม่ได้แล้ว ถ้าเป็นเช่นนี้อยู่สืบไปไม่นาน ภาษามอญจะปรากฏหลักฐานอยู่แต่ในหนังสือเท่านั้น ทำนองเดียวกับภาษา

สันสกฤต ซึ่งกลายจากภาษาที่ใช้พูดจากันมาเป็นภาษาที่มีอยู่แต่ในหนังสืออย่างเดียว
แหล่งที่พบจารึกอักษรปัลลวะ อักษรมอญ ภาษามอญในประเทศไทย แบ่ง
ออกตามภาคต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

ภาคใต้

๑. จารึกวัดมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
๒. จารึกวิหารโพธิ์ลังกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคกลาง

๑. จารึกวัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม
๒. จารึกฐานพระพุทธรูปยืนวัดข่อย จังหวัดลพบุรี
๓. จารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี
๔. จารึกถ้ำนารายณ์ จังหวัดสระบุรี
๕. จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒ จังหวัดอุทัยธานี
๖. จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๓ จังหวัดอุทัยธานี
๗. จารึกสถูปดินเผาเมืองทัพชุมพล ๑ จังหวัดนครสวรรค์
๘. จารึกสมิงสิริมะโนราชา จังหวัดกรุงเทพฯ

ภาคเหนือ

๑. จารึกพระเจ้าสุวาทิสัทธา ๑ (วัดดอนแก้ว) จังหวัดลำพูน
๒. จารึกพระเจ้าสุวาทิสัทธา ๒ (วัดกู่กุด) จังหวัดลำพูน
๓. จารึกวัดดอนแก้ว จังหวัดลำพูน
๔. จารึกอาณาจักรปูนไชย (วัดกู่กุด) จังหวัดลำพูน
๕. จารึกวัดมहांวัน จังหวัดลำพูน
๖. จารึกตะจุ่มหาเถร (วัดแสนข้าวห่อ) จังหวัดลำพูน
๗. จารึกวัดบ้านหลวง จังหวัดลำพูน
๘. จารึกแม่หินบดเวียงมะโน จังหวัดเชียงใหม่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๑ จังหวัดขอนแก่น
๒. จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๒ จังหวัดขอนแก่น
๓. จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผานาคูน ๑ จังหวัดมหาสารคาม
๔. จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผานาคูน ๒ จังหวัดมหาสารคาม

๕. จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ๑ จังหวัดกาฬสินธุ์
๖. จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ๒ จังหวัดกาฬสินธุ์
๗. จารึกวัดโพธิ์ชัยเสมาราม จังหวัดกาฬสินธุ์

นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ เรียบเรียง

จารึกวัดโพธิ์ร้าง

ทะเบียนจารึก

อักษร

ปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๒

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้าน แดกออกเป็น ๒ ชั้น ชั้นที่ ๑ มี ๔ บรรทัด
ชั้นที่ ๒ มี ๓ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภหินชนวน

ลักษณะวัตถุ

หลักจารึกชำรุดแตกออกเป็น ๒ ชิ้น

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๓๓.๓ ซม. ยาว ๓๑ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

นฐ. ๕ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำหนดเป็นเลขที่ กพช.
เลขที่ ๔๐/๒๕๑๕ ในประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ ๒ ฉบับแก้ไขใหม่, ชำระโดยยอร์ช เซเดส์, กรมศิลปากร จัดพิมพ์, ๒๕๐๔.
กำหนดเป็นรูปที่ ๑๘

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

วัดโพธิ์ร้าง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

พิมพ์เผยแพร่

ในประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๒ ฉบับแก้ไขใหม่ กรมศิลปากร
จัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ ใช้ชื่อว่าจารึกที่วัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม

ประวัติ

วัดโพธิ์ร้าง เป็นวัดเก่าแก่แต่ครั้งโบราณ อยู่ทางทิศใต้ของโรงเรียนราชินีบูรณะ (โรงเรียนสตรี ประจำจังหวัดนครปฐม) หรือทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ขององค์พระปฐมเจดีย์ แต่เดิมจะเรียกชื่ออย่างไรสืบไม่ได้ เมื่อราวกลางรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทร์ มีพระภิกษุรูปหนึ่งได้ไปจากวัดโพธิ์ ท่าเตียน (วัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพมหานคร) ได้เข้าพักอาศัยอยู่จำพรรษาที่วัดเก่าแห่งนี้ พระภิกษุที่มาจากวัดโพธิ์ ท่าเตียน ชื่อว่า “ทิม” ชาวบ้านแถบย่านนั้นเรียกกันว่า “อาจารย์ทิม” หรือ “หลวงตาทิม” ท่านได้สร้างกุฏิขึ้นหลังหนึ่งสำหรับเป็นที่อาศัย ตัวกุฏิเป็นโรงโถง หลังคามุงด้วยจาก ตอนด้านหน้ากุฏิเป็นพื้นดินเปิดโล่ง ส่วนด้านหลังยกพื้นขึ้นเป็นห้องสำหรับอาศัยจำวัด เนื่องจากพระอาจารย์ทิม ท่านได้ไปจากวัดโพธิ์ฯ ชาวบ้านในย่านนั้นจึงได้พากันเรียกวัดเก่านี้ว่า “วัดโพธิ์”

ครั้นต่อมา พระอาจารย์ทิมได้ถึงแก่กรรมภาพ (ราว พ.ศ. ๒๔๕๕-๒๔๖๐) นับแต่นั้นมาก็ไม่ปรากฏว่ามีพระภิกษุรูปใดไปอยู่จำพรรษาที่วัดโพธิ์นั้นอีก จึงทำให้วัดร้าง ชาวบ้านจึงเรียกว่า “วัดโพธิ์ร้าง”^๑

จารึกภาษามอญโบราณ วัดโพธิ์ร้าง ใช้รูปอักษร “ปัลลวะ” ลักษณะรูปอักษรที่ปรากฏนับว่าเป็นฝีมือชั้น “ครู” ตัวอักษรงาม แต่มิได้ปรากฏศักราชบอกระยะอายุกาลจารึกไว้ จึงไม่อาจจะทราบอายุสมัยของจารึกหลักนี้ได้ จากความเข้าใจในหลักฐาน และสิ่งแวดล้อมที่นำมาประกอบกัน ทำให้สันนิษฐานได้ว่า จารึกภาษามอญโบราณ วัดโพธิ์ร้าง ควรจะตกอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ที่กล่าวเช่นนั้น เพราะได้พบการใช้รูปอักษรแบบเดียวกัน เช่น จารึกภาษาสันสกฤต และภาษาเขมรโบราณพบที่จังหวัดปราจีนบุรี คือ ศิลาจารึกเขารัง ปจ. ๑ ในจารึกเขารังมีศักราชบ่งบอกอยู่ด้วย คือ มหาศักราช ๕๖๑ เมื่อเทียบเป็นพุทธศักราชแล้ว ได้แก่พุทธศักราช ๑๑๘๒ ด้วยการอาศัยรูปลักษณะอักษรที่เหมือนกันเป็นแนวเปรียบเทียบ จึงทำให้สามารถกำหนดอายุของจารึกภาษามอญโบราณ วัดโพธิ์ร้าง เก่าสุดได้ว่า คงจะอยู่ใน

^๑ บันทึกผลงานการค้นคว้า โดย อาจารย์เจษฎ์ ปริชาโนท์ อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนโยธินบูรณะ

ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒

จารึกภาษามอญโบราณ วัดโพธิ์ร้าง ค้นพบและได้มาเฉพาะบางส่วนเท่านั้น การถ่ายถอดออกสู่อักษรไทย จึงไม่อาจถ่ายถอดให้สมบูรณ์ได้ และบางตอนที่มีจารึก อยู่ก็ลบเลือนไปมาก ขาดต่อการที่จะปะติดปะต่อเรื่องราวให้ต่อเนื่องกันได้ ถึงกระนั้น ก็ตาม จารึกภาษามอญโบราณ วัดโพธิ์ร้าง ย่อมมีความสำคัญต่อการศึกษา และเป็น หลักฐานอันสำคัญที่จะนำมาสอบสวนเกี่ยวกับอารยธรรมมอญโบราณ ในพุทธศตวรรษ ที่ ๑๒ ที่ปรากฏในบริเวณจังหวัดนครปฐม

จารึกภาษามอญโบราณ วัดโพธิ์ร้าง ได้เคยนำลงพิมพ์ในหนังสือ ประชุมศิลา จารึกภาคที่ ๒ (จารึก ทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้)^๒ แต่การพิมพ์ในคราวนั้นมิได้จัดทำในรูปแบบถ่ายถอด และแปล เหมือนอย่างที่ได้้นำลงพิมพ์ในคราวนี้ กองหอสมุด แห่งชาติ กรมศิลปากร ได้พิจารณาเห็นความสำคัญของจารึกภาษามอญโบราณ หลัก นี้ ว่า เป็นเอกสารที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่ง ควรที่จะทำการปรับปรุงวิธีการอ่านแปลจารึก ภาษามอญโดยเพิ่มเติมการถ่ายถอด และแปล ขึ้นเพื่อให้ทราบรายละเอียดอันจะเป็น ประโยชน์ต่อการศึกษาของชาติต่อไปและได้มอบให้นายจำปา เขื่องเจริญ ผู้เชี่ยวชาญ อักษรภาษามอญโบราณอ่านแปลจารึกวัดโพธิ์ร้างนี้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งได้นำมาพิมพ์ใน ครั้งนี้

^๑ อาจารย์จำปา เขื่องเจริญ ให้อธิบายว่า จารึกฯ วัดโพธิ์ร้าง นักปราชญ์ฝ่ายมอญ ถือว่าเป็นจารึกภาษามอญ โบราณที่เก่าที่สุด ราว พ.ศ. ๑๑๔๓

^๒ ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๒ (จารึก ทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้) ศจ.ยอรรช เซเดส์ ชำระแปล. พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขใหม่งานบำเพ็ญกุศลในโอกาสจิตสมัยพระชนมายุครบ ๔ รอบ หม่อมเจ้าปิยะรังสิต รังสิต. พระนคร, หจก. ศิวพร, ๒๕๐๔ .

จารึกวัดโพธิ์ร้าง นฐ.๕

จำลองอักษรจารึก

แผ่นที่ ๑

๑ ๒ ๓ ๔ ๕
 ๖ ๗ ๘ ๙
 ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔
 ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙

แผ่นที่ ๒

๑ ๒ ๓ ๔ ๕
 ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕

အိန္ဒြေမဂ္ဂဗျူဟာ

ပုံစံ ၁

အံ့ပေါ့ဟု ဆို
မော့ယံ့ဆွေ
ဟာင်ကွမ်တိဆွေ
အံ့ဆွေ ချွေ ဟာင်

ပုံစံ ၂

လံ့ချွေ ချွေ
အံ့ဆွေ ဆွေ ဆွေ
အံ့ဆွေ ချွေ ဟာင်

แผ่นที่ ๑

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ
๑. ทุโปหฺจวสฺ	เตยะ เปาะห โจะห
๒. โมยฺโทนวิ	มัว เตยะโน้ว
๓. หางฺกมลฺติเพยฺ	ฮาญง กลอม ต้อย คอย
๔. (ร้อ)สร้งกยากฺวิหา(ร้)	(ร้อ) ช้ง กยากจ วิหาระ

แผ่นที่ ๒

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ
๑. ล้อรุสรรางฺ.....	ลุ่มอุ ซอน....
๒. โท้งบาร้อโว้อ	โด้ง บาร์ วู
๓. (ร้)ตฺพราวฺพิหาร	(ร้) ตอม เปรีย วิหาระ

คำแปล^๑

บริเวณอารามที่มีเนื้อที่ดินจำนวน ๑๓๐ มีแนวคันมะพร้าวเป็นเครื่องหมายเขตของอาราม พร้อมด้วยเสาหงส์ ๑ ต้น ภาชนะอาบเงิน^๒ พระพุทธรูป และวิหาร ได้เกิดขึ้นจากการกระทำของโด้ง^๓ ทั้ง ๒ ฯ

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
นายจำปา เยื้องเจริญ แปล

^๑ ข้อความในจารึกบางตอนขาดหายไป การแปลข้อความในจารึกจึงมุ่งแปลเอาความเป็นส่วนใหญ่

^๒ บางท่านแปลคำ “ล้อรุ - ลุ่มอุ” ว่า แจกัน

^๓ คำว่า “โด้ง - โด้ง” ภาษามอญแปลว่า คนทรงเจ้า หรือคนเข้าผี

จารึกฐานพระพุทธรูปยืนวัดข่อย

ทะเบียนจารึก

อักษร

ปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๒

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้านมี ๑ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภทหินทรายละเอียด

ลักษณะวัตถุ

ฐานบัว พระพุทธรูปประทับยืน (พระหัตถ์ทั้งสองหัก)

ขนาดวัตถุ

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ลป. ๕ ในประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ ๒ กำหนดเป็นหลักที่ ๑๙ ใน Inscriptions du Cambodge กำหนดเป็นเลขที่ K 695

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

วัดข่อย อำเภอบ้านเช่า จังหวัดลพบุรี

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

मुखพระระเบียงนอกกำแพงพระอุโบสถ วัดเบญจมบพิตรดุสิต-
วนารามราชวรวิหาร อำเภอดุสิต จังหวัดกรุงเทพฯ

พิมพ์เผยแพร่

ในประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ ๒

ประวัติ

จารึกนี้เป็นจารึกที่เก่าแก่ชิ้นหนึ่งที่ใช้รูปอักษร “ปัลลวะ”
ภาษามอญโบราณ จารึกอักษรไว้บนฐานด้านหน้าที่สลักเป็นรูป
บัวบาน มีจารึกอักษรอยู่เพียงบรรทัดเดียว อายุของจารึกนี้อยู่ใน

พุทธศตวรรษที่ ๑๒ (พ.ศ. ๑๑๐๑-๑๒๐๐) ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้กล่าวเรื่องจารึกฐานพระพุทธรูปยืนวัดข่อยไว้ตอนหนึ่งว่า

“พระพุทธรูปองค์นี้ ตั้งอยู่ในวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหารฯ ในमुखะเปียงนอกกำแพงพระอุโบสถทิศใต้ แต่เดิม(พระพุทธรูปองค์นี้) อยู่ที่วัดข่อย อำเภอบ้านเช่า จังหวัดลพบุรี เป็นพระพุทธรูปยืนบนฐานบัวบาน พระหัตถ์ทั้งสองหักเสีย แต่สันนิษฐานได้ว่า พระหัตถ์ขวาคงจะเป็นปางประทานอภัยพระหัตถ์ซ้ายกำชายจีวร (เป็นพระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยหิน) ชนิดหินปูนสีเขียว และมีลักษณะต่างๆ ต้องกับลักษณะพระพุทธรูปครั้งสมัยกรุงทวารวดี คำจารึกนี้อ่านว่า “...รลล.มาง เกาญ วิ.ย จยาจ”

เหตุที่ข้าพเจ้าได้ยืนยันในคำอธิบายว่า คำจารึกนี้เป็นภาษามอญ คือ ตัวอักษรแรกที่ยืนยันได้เป็นตัว “ร.ละ” คงจะเป็นพยางค์ที่ ๒ ของคำแถลงโบราณ “ติรุลละ” (เดี๋ยวนี้แปลงเป็น “ตระลา”) แปลว่า “เจ้า” หากคำอื่นที่จะมีพยางค์.รุลละ ข้างปลายไม่ได้

นอกจากข้อนี้ การอธิบายคำจารึกเป็นการยากเหลือกำลังที่จริงการแปลภาษามอญซึ่งใช้ครั้งคราว พ.ศ. ๑๑๐๐ - ๑๒๐๐ ไม่มีหลักฐานที่จะอ้างได้ เพราะบรรดาศิลาจารึกภาษามอญซึ่งเคยพบในประเทศพม่าทุกวันนี้ เกิดขึ้นภายหลังหลายร้อยปี ราว พ.ศ. ๑๖๐๐ เมื่อเวลาภาษามอญได้เปลี่ยนแปลงสำเนียงเสียมากแล้ว”

การรวบรวมจารึกภาษามอญ เพื่อพิมพ์เผยแพร่ในคราวนี้ หอสมุดแห่งชาติได้จัดทำคำจารึก คำอ่านภาษามอญ คำแปล และอธิบายศัพท์ขึ้นใหม่ โดยพิจารณาจากคำอ่านจารึกของเก่า

^๑ประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ ๒ จารึกกรุงทวารวดี เมืองละโว้ แลเมืองประเทศราชชั้นแก่กรุงศรีวิชัย ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ชำระแลแปล. พระนคร, โรงพิมพ์โสภณนิพนธ์กร, ๒๔๗๒.

จารึกฐานพระพุทธรูปยืนวัดข่อย ลบ.๕

ซึ่งศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้เคยอ่านไว้แล้ว จารึกนี้เมื่อพิมพ์ในประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ ๒ ใช้ชื่อว่าหลักที่ ๑๗ จารึกบนฐานพระพุทธรูปยืนวัดข่อยในการพิมพ์ครั้งนี้ใช้ชื่อใหม่ว่า จารึกฐานพระพุทธรูปยืนวัดข่อย

คำจารึก

คำอ่านภาษามอญ

๑. รลถ์มางโกญ์วิฌาย์จยาค

(๓)ระละเล็ยะ มาญง์ โกญ วิฌาย จย้ากัจ

คำแปล

เจ้าปู่ (พร้อมกับ) ลูกหลานได้กระทำองค์พระพุทธรูปให้เปล่งปลั่ง

อธิบายศัพท์

ระละเล็ยะ	คำนี้เข้าใจว่าจะมาจากคำว่า “ตระละเล็ยะ” แปลว่า เจ้าปู่
มาญง์	ลุง ป้า น้า อา หลาน
โกญ	คำนี้มาจากคำว่า “โกน” แปลว่า ลูก ในจารึกฐานพระพุทธรูปนี้ใช้ “โกญ” แทน “โกน” คงประสงค์แต่การออกเสียงเท่านั้น
วิฌาย	วิฌาย หรือ จิฌาย แปลว่า “เจริญ” ในภาษามอญใช้อย่างเช่น “เจริญพระพุทธรมณต์” หรือ “เจริญกัมฐาน”
จย้ากัจ	คำนี้มาจาก “กย้ากัจ” แปลว่า พระพุทธรูป หรือพระพุทธรเจ้า

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

จารึกวัดมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช

ทะเบียนจารึก

อักษร

ปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๒

จารึกอักษร

จำนวน ๑ คำนมี ๑ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา

ลักษณะวัตถุ

แผ่นสี่เหลี่ยม

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๑๘.๕ ซม. ยาว ๘๔ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

นศ. ๓ ในประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ ๒ กำหนดเป็นหลักที่ ๒๘

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

พิมพ์เผยแพร่

ในประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ ๒ และในนิตยสารศิลปากร
ปีที่ ๒๘ เล่ม ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๘

ประวัติ

จารึกที่มีปรากฏใน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัด
นครศรีธรรมราช เป็นกลุ่มจารึกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง นับเป็น

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของบริเวณจังหวัดภาคใต้ของประเทศ
ไทยปัจจุบัน ซึ่งมีจำนวนอยู่ไม่มากนัก ในสมัยที่ท่านศาสตรา-
จารย์ยอร์ช เซเดส์ ศึกษาค้นคว้ากลุ่มจารึกเหล่านั้นอยู่นั้น ได้
แสดงหลักฐานไว้ว่า

หลักที่ ๑ เดิมอยู่ที่วัดเสมาศัย เป็นแผ่นศิลา ยาว ๑
เมตร ๒๐ เซนติเมตร กว้าง ๔๐ เซนติเมตร หนา ๑๐ เซน-
ติเมตร มีอักษรข้อความ ๑๐ บรรทัด

หลักที่ ๒ เป็นจารึกแผ่นใหญ่ สูง ๘๐ เซนติเมตร กว้าง
๘๐ เซนติเมตร หนา ๑๔ เซนติเมตร มีอักษรข้อความ ๒ ด้าน
ด้านที่ ๑ มี ๑๖ บรรทัด ด้านที่ ๒ มี ๑๔ บรรทัด

หลักที่ ๓ เป็นจารึกมีอักษรข้อความ ๑ บรรทัด สูง ๗
เซนติเมตร จารึกหลักนี้ ท่านศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ กล่าว
ไว้ว่า เป็นเศษจารึกที่ใช้รูปอักษรคล้ายกับอักษรที่ใช้ในประเทศ
อินเดีย เมื่อราว พ.ศ. ๘๐๐-๑๐๐๐ และยังไม่ทราบว่าเป็นภาษา
อะไรแน่

จารึกหลักที่ ๓ ที่มีอักษรข้อความเพียงบรรทัดเดียว
ปัจจุบันอยู่ในระหว่างบันไดในพิพิธภัณฑ์ของวัดพระมหาธาตุ
วรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช จารึกดังกล่าวนี้แม้ว่าจะ
มีรูปอักษรเพียง ๑๐ ตัว แต่ก็ปมปัญหาในหมู่นักอ่านจารึก
อยู่เป็นเวลานานกว่า ๕๐ ปี

จากข้อความในจารึกเพียงบรรทัดเดียว ท่านศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้
เคยสันนิษฐานไว้ว่า น่าจะอ่านว่า ภู/ ตมายุโยเคสุปะ (หรือ โยคุรสตะ) ต่อมา
ได้มีนักวิชาการทางอักษรศาสตร์ ได้พิจารณาโดยละเอียดแล้ว ทำให้ได้ความคิดว่า
ข้อความในจารึกนี้ ต้องไม่ใช่ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร อย่างแน่นอน
เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ยังมีอีกภาษาเดียวคือภาษามอญที่ได้เคยปรากฏอยู่ในจารึก ซึ่งใช้รูป
อักษรรุ่นเดียวกับรูปอักษรที่ใช้ในจารึกนี้ คือ รูปอักษรปัลลวะ ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒

รูปอักษรปัลลวะนี้ ได้พบทั่วไปในแหลมอินโดจีน โดยเฉพาะในประเทศไทย
พบที่บริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช นครปฐม ราชบุรี ปราจีนบุรี ลพบุรี เพชรบูรณ์
สระบุรี และอุบลราชธานี ภาษาที่ใช้จารึกด้วยรูปอักษรปัลลวะนี้ มีทั้งภาษาสันสกฤต

ภาษาบาลี ภาษามอญ และภาษาเขมร เช่นจารึกเขารัง พบที่จังหวัดปราจีนบุรี จารึกด้วยภาษาสันสกฤตและเขมร จารึก เข ทุมมาฯ พบที่นครปฐม จารึกเป็นภาษาบาลี และจารึกวัดโพธิ์ร้าง พบที่จังหวัดนครปฐม จารึกเป็นภาษามอญ เป็นต้น

เมื่อได้พิจารณารูปคำในจารึกจะเห็นได้ว่า อักษรวิธีของภาษาที่ใช้ในจารึกหลักนี้(นศ. ๓) ไม่ใช่อักษรวิธีของภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี และภาษาเขมร ฉะนั้นจึงพิจารณาได้ประการเดียวว่า เป็นอักษรวิธีของภาษามอญอย่างแน่นอน เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงได้มอบหมายให้นายจำปา เยื้องเจริญ ผู้เชี่ยวชาญภาษามอญโบราณกองหอสมุดแห่งชาติ ได้ใช้ความรู้ความสามารถของท่าน ซึ่งนับว่าเป็นความรู้ความสามารถที่สั่งสมมานานตลอดช่วงชีวิตของท่านนั้น จึงสามารถแปล ถอดความ และอธิบาย แยกศัพท์จารึกนั้นไว้โดยละเอียด ทำให้ความมืดมน ความไม่เข้าใจในอักษรข้อความเหล่านั้นได้กระจ่างชัดขึ้น และสนับสนุนให้ได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพื้นที่บริเวณภาคใต้ของประเทศไทยในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นั้น ว่าจะน่าจะเป็นบ้านเมืองที่มีกลุ่มชน ซึ่งใช้ภาษาต่างๆ มีภาษาสันสกฤต ภาษาทมิฬ และภาษามอญ เป็นต้น ฟานักอาศัย และตั้งบ้านเมืองอยู่เป็นเมืองเล็กเมืองน้อย และใช้ภาษาของตนเองอยู่ร่วมกัน ทำนองเดียวกับเมืองท่าทั้งหลาย ซึ่งเป็นที่อาศัยของชนหลายชาติหลายภาษานั้นเอง ทั้งนี้ เพราะจารึกซึ่งพบในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทยนั้น เฉพาะจารึกที่ร่วมสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นั้น มีทั้งจารึกที่จารึกเป็นภาษาสันสกฤต ภาษาทมิฬ และภาษามอญ

ข้อความในจารึกนั้นบอกให้ทราบว่า แต่เดิมคงจะจารึกไว้ได้ฐานรูปอันใดอันหนึ่ง และต่อมาได้แตกแยกออกจากกัน จึงเหลือเพียงชิ้นส่วนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งได้ถูกนำมาใช้เป็นองค์ประกอบของชั้นบันได ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

จำลองอักษรจารึก

ស||កម្ពុជូត្តមៈ||

จารึกถ้ำนารายณ์

ทะเบียนจารึก

อักษร

ภาษา

ศักราช

จารึกอักษร

วัตถุจารึก

ลักษณะวัตถุ

ขนาดวัตถุ

ปัลลวะ

มอญโบราณ

พุทธศตวรรษที่ ๑๒

จำนวน ๑ ด้านมี ๓ บรรทัด

ศิลา

พื้นผนังปากถ้ำ

แนวบรรทัดมีความยาว ๕๐ ซม. ระหว่างบรรทัด ๑ ถึง ๓ กว้าง ๑๕ ซม.

บัญชี/ทะเบียนประวัติ สบ. ๑

พบเมื่อ

ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ต่อมาคณะเจ้าหน้าที่สำรวจเอกสารโบราณและจารึกฯ กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้เดินทางขึ้นไปทำการสำรวจ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๒๓ โดยการนำของนายภูธร ภูมะธน

สถานที่พบ

ปากถ้ำนารายณ์ (ชาวบ้านเรียกกันว่า ถ้ำเขาวง) ตำบลเขาวง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพิจิตร

ผู้พบ

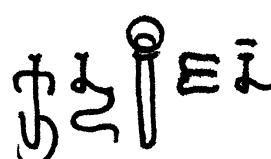
นายภูธร ภูมะธน หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี

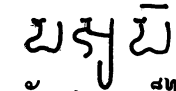
ปัจจุบันอยู่ที่

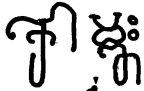
บนผนังปากถ้ำนารายณ์ ด้านเหนือ ตำบลเขาวง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพิจิตร

- พิมพ์เผยแพร่** ในจารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง และในนิตยสาร ศิลปากร ปีที่ ๒๘ เล่ม ๓ กรกฎาคม ๒๕๒๓
- ประวัติ** จารึกถ้านารายณ์ เป็นจารึกที่ใช้อักษรแบบอักษรปัลลวะ ภาษา มอญโบราณ มีบางคำที่ใช้ภาษาบาลี อย่างเช่น “อนุราชปุร” และ “กุนทรี(กุนฑล)” จารึกไว้บนพื้นผนังปากถ้ำ ทางด้าน เหนือจำนวน ๓ บรรทัด ขนาดแนวบรรทัดมีความยาว ๕๐ เซนติเมตร แต่บรรทัด ๑ ถึง ๓ กว้าง ๑๕ เซนติเมตร ระยะ อายุกาลจารึกพุทธศตวรรษที่ ๑๒

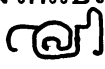
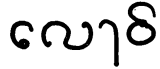
ถ้านารายณ์นี้ ชาวบ้านเรียกกันว่า ถ้ำเขาวง อยู่ในเขตท้องที่ตำบลเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี นายภูธร ภูมะธน หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช จังหวัดลพบุรี สำนวณพบจารึกนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ และได้นำคำอ่าน แปล ออกตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในหนังสือเรื่อง จารึกโบราณรุ่นแรก พบที่ลพบุรีและใกล้เคียง จัดทำโดย นายภูธร ภูมะธน และนายสมชาย ณ นครพนม กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๒๔ เนื่องจากคำอ่าน แปล ที่นำออกพิมพ์เผยแพร่ในคราวนั้นบางตอนยังคลาดเคลื่อนอยู่บ้าง ดังนี้ จึงได้อ่านแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่ ดังต่อไปนี้

บรรทัด	อักษรจารึก	คำอ่าน แปลของเดิม	คำอ่าน แปลแก้ไขใหม่
๑		กรตน์(กระตอน) ตั้ง สร้าง	กมุน์(กะมุน) อาณาจักร อาณาเขต กำแพง
๑		ก..(กะ..) กับ	ก(ตน์) ตั้ง สร้าง
๑		กนทราชย(กวนเตี้ยะเรี่ยะ เจี้ยะเยี้ยะ) กัณทราชัย	กุนทรีชน์ (กุนเตี้ยะรีจัน) กุนทรีชน

จารึกถ้ำนารายณ์ ใช้ภาษามอญโบราณ บางคำยากต่อการแปล นอกจากนี้แล้ว ยังมีพยัญชนะบางตัวที่เลื่อนลงไม่ชัด การอ่านถ้อยทอดจำเป็นต้องอาศัยลักษณะรูปคำและภาษาเป็นแนว อย่างเช่น “ ” (บรรทัด ๑) อ่านถ้อยทอดเป็น “ก(คน)” พยัญชนะตัว ค และ น เส้นไม่ชัด แต่อาศัยลักษณะของคำและเงาเส้นอักษรพอที่จะเป็นพยัญชนะตัว ค ซ้อนตัว น เมื่อนำมาประกอบกับพยัญชนะตัว ก ก็จะได้ในลักษณะของคำว่า “กตณ(กคน)” มอญออกเสียง “กะตอน” แปลว่า ตั้งสร้าง เมื่อแปลแล้วก็พอที่จะเอาความในประโยคได้ และอย่าง “ ” (บรรทัด ๒) อ่านถ้อยทอดเป็น “ปอ(ป)” พยัญชนะตัว ป ที่เป็นตัวสะกดก็ไม่ชัดเหมือนกัน แต่อาศัยการพิจารณาเส้นเงาที่ปรากฏมีแนวที่จะเป็นพยัญชนะตัว ป ได้ และพอที่จะเข้าในลักษณะของคำภาษามอญ คือ พยัญชนะตัว ป อ ป เมื่อนำมาประกอบกันก็จะได้ในรูปคำ “ปอป(ปอป)” มอญออกเสียง “ปะอ้อป” แปลว่า มอบถวาย ให้ นอกจากนี้แล้ว ในจารึกถ้ำนารายณ์มีคำที่ควรจะได้ศึกษาอยู่อีก เช่น

บรรทัด ๒ คำว่า “ ” อ่านถ้อยทอดออกเป็น “โกมญะ” มอญออกเสียง “กอมญ่ยะ” แปลว่า พร้อมกับ พร้อมด้วย จากรูปลักษณะของพยัญชนะที่ซ้อนกัน “ ” นั้นถ้ามองอย่างผิวเผินอาจเข้าใจว่าเป็นพยัญชนะตัว ม ซ้อนตัว ค ถ้าเป็นเช่นนั้น เมื่ออ่านถ้อยทอดออกมา ก็จะเป็น “โกมตะ” มอญออกเสียง “กอมตะ” กันไม่พบคำแปล ฉะนั้น รูปของพยัญชนะที่ซ้อนกัน “ ” ควรเป็นพยัญชนะตัว ม ซ้อนตัว ญ อ่านถ้อยทอดเป็น “โกมญะ” ซึ่งมอญออกเสียง “กมญ่ยะ” ที่แปลว่า พร้อมกับชาว หรือพร้อมด้วยชาว

บรรทัด ๒ คำจารึก “ ” อ่านถ้อยทอดเป็น “จาง” มอญออกเสียง “ดาญง” แปลว่า ฉัตร เมื่อนำมาผสมกับ กอมญ่ยะ ก็จะได้รูปประโยคว่า “กอมญ่ยะดาญง” แปลว่า พร้อมกับฉัตร หรือ พร้อมด้วยฉัตร ความในประโยคนี้จะขัดกัน คำว่า “จาง” นี้ อาจารย์จำปา เขื่องเจริญ ผู้เชี่ยวชาญภาษาตะวันตกอธิบายว่า “จาง” สันนิษฐานจะมาจาก “ ” อ่านถ้อยทอดเป็น “แจง” มอญออกเสียง “เคิง” แปลว่า เมือง เมื่อนำคำว่า “เคิง” มาผสมกับคำ กอมญ่ยะ ก็จะได้ในรูปประโยคว่า “กอมญ่ยะเคิง” แปลว่า พร้อมกับชาวเมือง หรือ พร้อมด้วยชาวเมือง ในที่นี้จึงได้แปลคำ “จาง” ว่า เมือง

บรรทัด ๓ คำจารึก “ ” อ่านถ้อยทอดเป็น “โล” อาจารย์จำปา เขื่องเจริญ อธิบายว่า “โล” มาจาก “ ” อ่านถ้อยทอดเป็น “โลว” มอญออกเสียง “โล่ว” หรือ “เล่ว” แปลว่า ไว้ เอาไว้

บรรทัด ๓ คำจารึก “ 𑀩𑀓𑀭 ” อ่านถ้ายถอดเป็น “ปะทย์” มอญออกเสียง “ปะดอย” แปลว่า ใน ข้างใน จากรูปลักษณะของพยัญชนะ “ 𑀩 ” อาจทำให้เข้าใจว่าเป็นสระ เ และพยัญชนะตัว ฎ เมื่อเป็นเช่นนี้อ่านถ้ายถอดออกมา ก็เป็น “ปะญัย” มอญออกเสียง “ปะญัย” คำว่า ปะญัย ในภาษามอญยังค้นไม่พบคำแปล ฉะนั้นรูปลักษณะของ “ 𑀩 ” ก็ควรเป็นพยัญชนะตัว “จ” มิใช่สระ เ และตัว ฎ

เรื่องราวที่จารึก พอสรุปได้ว่าเป็นการเฉลิมฉลองปูชนียวัตถุ โดยการนำของพ่อลุงสินายระพร้อมกับชาวเมืองอนุราชปุระ

จารึกนี้เมื่อพิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารศิลปากรใช้ชื่อว่า จารึกบนผนังปากถ้ำนารายณ์และเมื่อพิมพ์ในหนังสือจารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียงใช้ชื่อว่า จารึกถ้ำเขาวงหรือจารึกถ้ำนารายณ์ การพิมพ์ครั้งนี้เปลี่ยนชื่อใหม่ใช้ชื่อว่าจารึกถ้ำนารายณ์

คำจารึก

คำอ่านภาษามอญ

๑. กมุณี ^๑ อนุราชปุระโกธก(ตน)	กะมูน อะนุเรยะเรยะปาวระ เก้าะห์ กะตอน
กุนทรี ^๒ ชนัชห์	กุนเตยะรีจัน จิห์-
๒. รันเลห์โกมญะทางโป(ปี)	รัน เลห์ โกมญะยะ ดาญง์ ปะอ้อป
ตนายสินาย	ตะนายชอยเนยะเรยะ
๓. หันนะโตยโลปะทย์ไว้อ์	ฮอนนะ โตย เล้ว ปะดอย

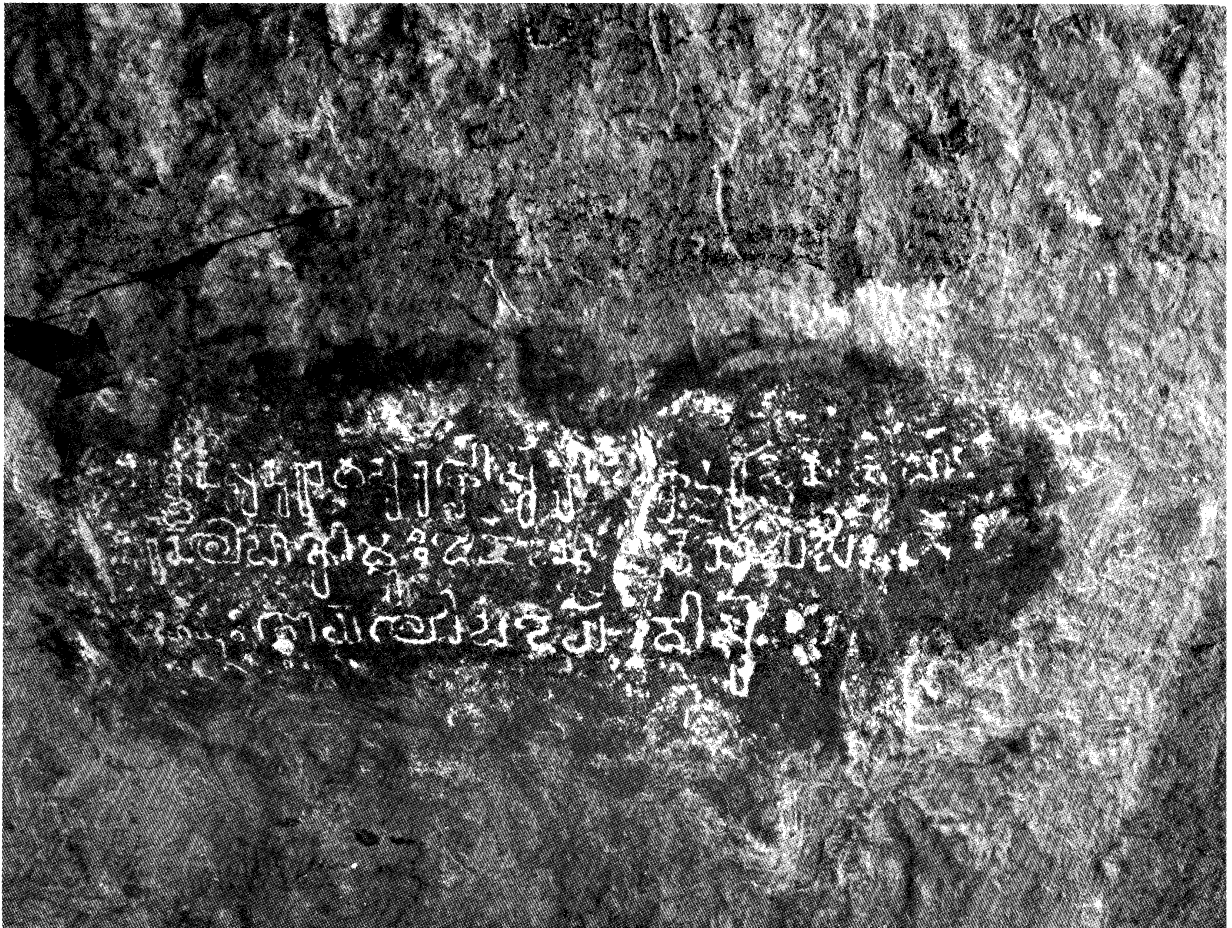
คำแปล

กุนทรีชนผู้ตั้งอาณาจักรอนุราชปุระ ได้มอบให้พ่อลุงสินายระเป็นตัวแทนพร้อมกับชาวเมือง (อนุราชปุระ) ร่วมกันจัดพิธีขบรวง ฟ้อนรำ (เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองปูชนียวัตถุ) ที่ประดิษฐานไว้แล้วในสถานที่นี้^๓

^๑เดิมอ่านถ้ายถอดว่า “กรณ”

^๒เดิมอ่านถ้ายถอดว่า “กนธาราช”

^๓เดิมแปลว่า “กนธาราชผู้ตั้งแคว้นอนุราชปุระ ได้มอบให้พ่อลุงสินายระเป็นตัวแทนพร้อมกับชาวเมืองจัดพิธีขบรวง เพื่อเฉลิมฉลอง (สิ่ง) ซึ่งประดิษฐานไว้แล้วข้างในที่นี้ ”

จารึกถ้ำนารายณ์ สบ. ๑

อธิบายศัพท์

กะมุ่น
อะนุเรี่ยะเรี่ยะปาวะ
เกาะห์
กะตอน
กุนเตี่ยะรีจัน
จีห์รัน
เล่ห์
โกมเลี่ยะ
คาญัง (เค็ง)
ปะอ้อป
ตะน่ายชอยเนี่ยะเรี่ยะ
ฮอนนะ
โทย
เล้ว
ปะคอย
วู้

อาณาจักร อาณาเขต กำแพง
อนุราชปุร
กับ แก่ นั้น
สร้าง ตั้ง
กุนทรชน (บาลีเป็น “กุนทล”)
ร้องเพลง ขับร้อง
พ็อนรำ ร่ายรำ
พร้อมกับชาว ร่วมด้วยชาว
เมือง
มอบ
พ่อลุงสินายะ
แทน ตัวแทน ผู้นำ
แล้ว
เอาไว้ กลัง
ใน
นี้

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒

ทะเบียนจารึก

อักษร

ปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๒

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้านมี ๑ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา

ลักษณะวัตถุ

แท่งยาว

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๒๓ ซม. ยาว ๘๓ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

อน. ๒

พบเมื่อ

ราวเดือนมกราคม หรือเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔

สถานที่พบ

สถูปนอกเมือง เมืองบึงคอกช้าง ตำบลไผ่เขียว

อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี

ผู้พบ

นายพลาดิสัย สิทธิธัญกิจ นางสาวคมจำ ศิลปชัย

และนายสมชาย ฦ นกรพนม

ปัจจุบันอยู่ที่

สถานที่ทำการสวนป่าไผ่เขียว-ตลุกดู่ หมู่ที่ ๒ ตำบลไผ่เขียว

อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี

พิมพ์เผยแพร่

ในนิตยสารศิลปากร ปีที่ ๒๖ เล่ม ๔ กันยายน ๒๕๒๕

และในจารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง

ประวัติ

จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒ เป็นจารึกรูปอักษรแบบอักษรปัลลวะ
สายงานจารึกฯ งานบริการหนังสือภาษาโบราณ กองหอสมุด

แห่งชาติ กรมศิลปากร ได้กำหนดเรียกรูปอักษรแบบนี้ ว่า
 “อักษรปัลลวะ” จารึกดังกล่าวนี้ใช้ภาษามอญโบราณจารึกอักษร
 ๑ บรรทัด ระยะเวลาจารึกพุทธศตวรรษที่ ๑๒ (ราว พ.ศ.
 ๑๑๐๑-๑๒๐๐)

นายภูธร ภูมะธน หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์
 จังหวัดลพบุรี ได้กล่าวรายละเอียดจารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒ ไว้ว่า

“จารึกหลักนี้ สำนวณพบที่เมืองบึงคอกช้าง ตำบลไผ่เขียว อำเภอสว่างอารมณ์
 จังหวัดอุทัยธานี โดยคณะผู้สนใจหลักฐานดังกล่าวเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๒๔”^๑

นางสาวสายทอง พงษ์ดี อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๒ หมู่ ๒ ตำบลไผ่เขียว อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี ได้ให้ข้อมูลเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๒๔ ว่า จารึกนี้พบใกล้กับฐานสถูปซึ่งอยู่นอกกำแพงเมืองประมาณ ๔๐๐ เมตร เมื่อราวเดือนมกราคมหรือกุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ หลังจากนั้นจึงได้เคลื่อนย้ายนำมาเก็บไว้ ณ ที่ทำการสวนป่าไผ่เขียว - ตลุกคู หมู่ ๒ ตำบลไผ่เขียว อำเภอสว่างอารมณ์

ลักษณะของจารึกเป็นแท่งหินยาว และคงเป็นส่วนซึ่งแตกหักจากจารึกชิ้นใหญ่ ตัวอักษรมีอยู่เพียง ๑ บรรทัด เป็นตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่มากกว่าที่พบที่แห่งอื่น^๒”

จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒ แม้จะปรากฏรูปอักษรและคำจารึกแต่เพียงบรรทัดเดียวก็ตาม นับว่าเป็นประโยชน์และเป็นหลักฐานต่อการศึกษาและค้นคว้าในทางอักษรและภาษาตลอดจนอักษรวิธี จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒ จะพึงบังเกิดประโยชน์ได้มากน้อยเพียงไรนั้น นายชะเอม แก้วคล้าย นักภาษาโบราณ ๔ ได้วิจารณ์รูปอักษรและคำจารึก ไว้ดังนี้

“๑. คำว่า ปุญ ตีนของอักษร ญ เหมือนกับสระ อุ ที่อักษร ป แต่อาศัยการเปรียบเทียบกับคำว่า **ปุญ** (ปุญ) ในจารึกถ้ำฤๅษีเขางู จากประชุมจารึกภาคที่ ๒ หน้า ๓๕ บางท่านอาจจะเกิดความสงสัยว่า ลักษณะนี้ น่าจะอ่านเป็นปุญะ มากกว่า อาจารย์จำปา เยื้องเจริญ ได้อธิบายเพื่อขจัดความสงสัยในข้อนี้ว่าภาษามอญ คำว่า ปุญ ต้องเขียนด้วยตัวอักษร ญ ครึ่งตัวเป็น **๗๒** แต่ถ้าเขียนด้วยอักษร ญ เต็มตัวจะอ่านเป็น ปุญญะ **๗๒๒**

^๑ นายพลาดิสัย สิทธีรัฐกิจ นายสมชาย ณ นครพนม นางสาวคมขำ ศิลปชัย

^๒ จารึกโบราณรุ่นแรก พบที่ลพบุรีและใกล้เคียง, จัดทำโดย ภูธร ภูมะธน และสมชาย ณ นครพนม, กรมศิลปากร จัดพิมพ์ฯ ๒๕๒๔, หน้า ๔๓.

๒. ส่วนคำว่า สธิ มีรอยหินแตก ๒ รอยอยู่ที่รูปของอักษร ส คือที่ส่วนบนของอักษร ส จึงดูเหมือน ศส (ศ ซ้อน ส) และที่ภายในอักษร ส จึงดูเหมือนว่าเป็นไส้กลางของอักษร ข แต่สำเนารึกไม่ปรากฏไส้กลางของอักษร ข จึงได้อ่านเป็น สธิ เพียงอย่างเดียว

๓. ลักษณะการจารึกสระ อี สูงใหญ่ และการจารึกอักษร ส ก เหมือนกับจารึกเข ฌมมาฯ บนสถูปทรงบาตรคว่ำ ที่บริเวณพระปฐมเจดีย์ (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร) อันเป็นจารึกประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เช่น   หน้า ๖ ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓

๔. คำว่า (ส) มีลักษณะเหมือนกันกับจารึกแผ่นทองแดงอุทองพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๔ ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓ และในจารึกนี้ อักษร ป บางตัวก็มีหยักตอนล่างเช่นกัน อย่างคำว่า (ปศุจา)”^๑

ข้อความที่จารึก ได้กล่าวถึงบุญว่า ย่อมส่งเสริมนักพรต

จารึกนี้เมื่อพิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารศิลปากรใช้ชื่อว่า ศิลาจารึกเมืองบึงคอกช้าง แต่ในการพิมพ์ครั้งนี้ใช้ชื่อจารึกว่า จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒

^๑จารึกโบราณรุ่นแรก พบที่ลพบุรีและใกล้เคียง, จัดทำโดย ภูธร ภูมะธน และสมชาย ณ นครพนม, กรมศิลปากร จัดพิมพ์ ๙, ๒๕๒๔, หน้า ๔๔ .

จารึกเมืองปึงคอกช้าง ๒ อน. ๒

คำจารึก
บุญญสิทธิเถลา

คำอ่านภาษามอญ
บุญญะ ซ้ำตเรี่ย เกเลี่ย

คำแปล

บุญยอมส่งเสริมนักพรต

อธิบายศัพท์

บุญญะ
ซ้ำตเรี่ย
เกเลี่ย

บุญ
นักพรต
ส่งเสริม

นายพะเอน แก้วคล้าย อ่าน
นายจำปา เยื้องเจริญ แปล

จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๓

ทะเบียนจารึก

อักษร

ปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๒

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้านมี ๑ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา

ลักษณะวัตถุ

แท่งยาว

ขนาด

กว้าง ๑๗ ซม. ยาว ๔๒ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

อน. ๓

พบเมื่อ

ราวเดือนมกราคม หรือเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

สถานที่พบ

ใกล้สถูปนอกเมืองบึงคอกช้าง อำเภอสว่างอารมณ์
จังหวัดอุทัยธานี

ผู้พบ

นายพลาดิสัย สิทธิธัญกิจ นายสมชาย ฦ นกรพนม และ
นางสาวคมจำ ศิลปชัย

ปัจจุบันอยู่ที่

สถานที่ทำการสวนป่าไผ่เขียว-ตลุกดู่ หมู่ที่ ๒ ตำบลไผ่เขียว
อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี

พิมพ์เผยแพร่

ในนิตยสารศิลปากร ปีที่ ๒๖ เล่ม ๔ กันยายน ๒๕๒๕ และ
ในจารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง

ประวัติ

ศิลาจารึกเมืองบึงคอกช้าง ๓ เป็นจารึกที่ใช้รูปอักษรแบบอักษร
ปัลลวะ ภาษามอญโบราณ มีจารึกอักษร ๑ บรรทัด จำนวน

อักษร ๓ ตัว เข้าใจว่าจะเป็นชิ้นส่วนของจารึกหลักเดียวกันกับ
จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๒ เนื่องจากรูปอักษรมีลักษณะเป็นแบบ
เดียวกัน และใช้ภาษามอญเหมือนกัน ระยะเวลาจารึกพุทธ-
ศตวรรษที่ ๑๒ (พ.ศ. ๑๑๐๑-๑๒๐๐)

นายภูธร ภูมะธน หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์
จังหวัดลพบุรี ได้กล่าวรายละเอียดของศิลาจารึกเมืองบึงคอกช้าง ๓ ไว้ว่า

“เศษจารึกชิ้นนี้ผู้สนใจหลักฐานเรื่องจารึกได้พบที่เมืองบึงคอกช้าง ตำบล
ไผ่เขียว อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๒๔

นางสาวสายทอง พงษ์ดี อยู่บ้านเลขที่ ๑๔๒ ตำบลไผ่เขียว อำเภอสว่าง-
อารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี ได้ให้ข้อมูลว่า พบใกล้กับฐานสตูว์ซึ่งอยู่นอกเมืองประมาณ
๔๐๐ เมตร เมื่อราวเดือนมกราคมหรือกุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

ลักษณะจารึกเป็นแท่งหินและคงจะแตกจากจารึกชิ้นใหญ่ มีจารึกเหลือ ๑
บรรทัด เป็นตัวอักษรขนาดใหญ่ จึงได้คัดลอกนำเสนอให้กองหอสมุดแห่งชาติพิจารณา
อ่านแปล”

ส่วนรูปอักษรและคำจารึก นายชะเอม แก้วคล้าย นักภาษาโบราณ ๔ ได้
วิจารณ์ไว้ดังนี้

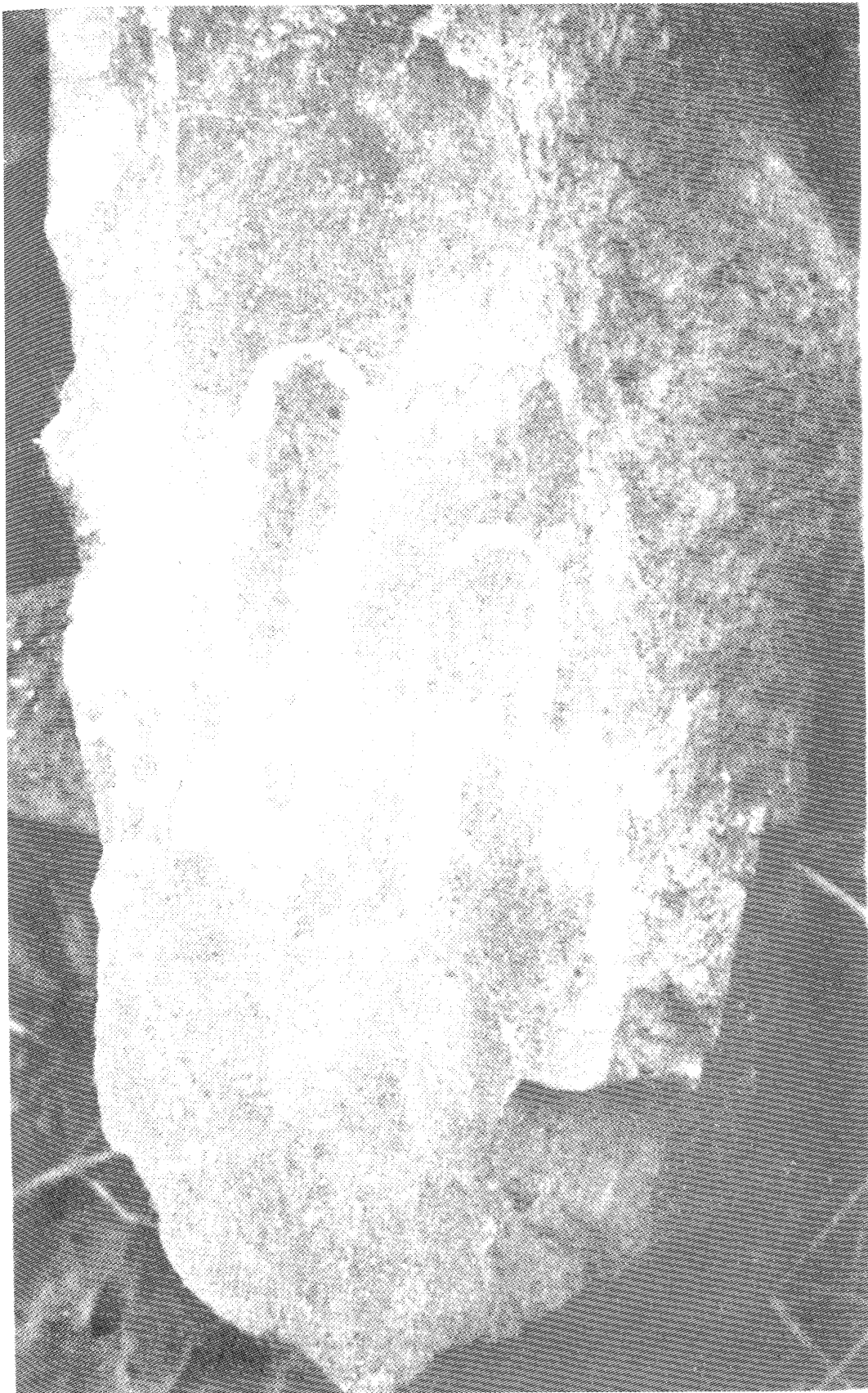
วิจารณ์รูปอักษร

อักษร ส ของคำว่า ส มีรอยหินแตกต่อเนื่องอยู่บนอักษร ส จึงดูเหมือนว่า
เป็น ศส (ศ ซ้อน ส) ซึ่งตามหลักภาษาแล้วย่อมเป็นไปได้

ส่วนคำว่า ณา เปรียบเทียบได้กับคำว่า (ณา) จากสำเนาจารึก
ที่ ๕ ชื่อจารึกวิษณุคุณฑิน (The Vishnukundin inscription) หนังสือ Indian Palaeo-
graphy by Dr. A.H. dani

จารึกนี้เมื่อพิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารศิลปากร ใช้ชื่อว่า ศิลาจารึกเมืองบึงคอก
ช้าง แต่ในการพิมพ์ครั้งนี้ใช้ชื่อว่า จารึกเมืองบึงคอกช้าง ๓

^๑ ภูธร ภูมะธน และสมชาย ฅ นครพนม. จารึกโบราณรุ่นแรก พบที่ลพบุรีและใกล้เคียง, (กรุงเทพฯ :
กรมศิลปากร, ๒๕๒๔) หน้า ๔๖-๔๗.

จารึกเมืองปึงคอกช้าง ๓ อน. ๓

คำจารึก
๑. ปณิธาน

คำอ่านภาษามอญ
ปะช้อต ณา วุ

คำแปล
จงเลือกไปทางนี้
อธิบายศัพท์

ปะช้อต
ณา
วุ

เคลื่อน ไหว
ไป
นี้

นายพะเอน แก้วคล้าย อ่าน
นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

จารึกเสาแปดเหลี่ยม

ทะเบียนจารึก

อักษร

หลังปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

ราว พ.ศ. ๑๓๑๔

จารึกอักษร

จำนวน ๘ ด้าน แบ่งออกเป็น ๔ เรื่อง เรื่องที่ ๑ มีจารึกอักษร ๑๑ บรรทัด เรื่องที่ ๒ มี ๓ บรรทัด เรื่องที่ ๓ มี ๓ บรรทัด เรื่องที่ ๔ มี ๓ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภทหินทรายหยาบ

ลักษณะวัตถุ

เสาแปดเหลี่ยม หัวเสาทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมจำหลักกลดลาย

ขนาดวัตถุ

กว้างด้านละ ๕ ซม. สูง ๑๔๕ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ลป. ๑ ในประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ ๒ กำหนดเป็นหลักที่ ๑๘

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

ศาลสูงเมืองลพบุรี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ผู้พบ

พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์)

ปัจจุบันอยู่ที่

หอพระสมุดวชิรญาณกองหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ

พิมพ์เผยแพร่

ในประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ ๒ และในจารึกโบราณรุ่นแรก พบที่ลพบุรีและใกล้เคียง

ประวัติ

ศิลาจารึกเสาแปดเหลี่ยม เป็นจารึกที่ใช้รูปอักษรหลังอักษร “ปัลลวะ” ภาษามอญโบราณ ลักษณะรูปอักษรได้วิวัฒนาการ

รูปอักษรปัลลวะใช้เป็นอักษรมอญในระยะเริ่มแรก มีจารึกอักษรทั้งหมด ๘ ด้าน เรื่องที่จารึกแบ่งออกเป็น ๔ ตอน คือ ตอนที่ ๑ มีจารึกอักษร ๑๑ บรรทัด ตอนที่ ๒ มี ๓ บรรทัด ตอนที่ ๓ มี ๓ บรรทัด ตอนที่ ๔ มี ๓ บรรทัด ระยะเวลาการจารึกพุทธศตวรรษที่ ๑๔ (ประมาณ พ.ศ. ๑๓๑๔ วัตถุที่ใช้จารึกเป็นหินชนวน รูปลักษณะเป็นเสาแปดเหลี่ยมหัวเสาทำเป็นรูป ๔ เหลี่ยม จำหลักลดขนาดความสูง ๑๔.๕ เซนติเมตร กว้างด้านละ ๕ เซนติเมตร ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ได้กล่าวถึงเรื่องศิลาจารึกเสาแปดเหลี่ยมไว้ว่า

“ศิลาจารึกหลักนี้ พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) ได้ไปพบอยู่ที่ศาลสูงเมืองลพบุรี แล้วให้ย้ายมารักษาไว้ในอยุธยาพิพิธภัณฑสถาน ภายหลังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ตรัสสั่งให้ส่งลงมาไว้ในหอพระสมุดฯ

เมื่อเสาหลักนี้ยังอยู่ในอยุธยาพิพิธภัณฑสถาน ไม่มีใครได้พยายามอ่านเลย นายพันตรี เดอ ลา ยงเกียร์ (ชาว)ฝรั่งเศส ได้ลงความเห็นในรายงานการค้นหาของโบราณว่าเป็นศิลาจารึกภาษาเขมร ที่จริงตัวอักษรคล้ายตัวอักษรขอมอย่างโบราณที่สุด แต่หาเป็นภาษาเขมรไม่ เมื่อได้ย้ายมายังหอพระสมุดฯ ก็ได้แขวนป้ายว่า “ศิลาจารึกศาลสูง ยังไม่รู้ว่า เป็นภาษาอะไร” จนกระทั่งข้าพเจ้ามารับราชการในตำแหน่งบรรณารักษ์ในหอพระสมุดฯ ข้าพเจ้าได้พยายามอ่านศิลาจารึกต่าง ๆ เพื่อจะได้พิมพ์เป็น “ประชุมจารึกสยาม” โดยรับสั่งของสมเด็จพระเจ้านายก^๑ เมื่อเวลาลงมืออ่านคำจารึกบนเสาแปดเหลี่ยมหลักนี้ คำแรกที่ข้าพเจ้าได้อ่านคือ “เวาอุ” คำ ๑ กับ “กุยาก” อีกคำ ๑ สองคำนี้ข้าพเจ้าเคยพบในบรรดาศิลาจารึกภาษามอญ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษได้รวบรวมแลพิมพ์ในเมืองพม่า “เวาอุ” แปลว่า “นี้” “กุยาก” แปลว่า “พระ” ข้าพเจ้าจึงได้คัดลอกคำจารึกนี้เพื่อจะได้ส่งไปยังนักปราชญ์ที่ชำนาญในการอ่านศิลาจารึกภาษามอญ เช่น ศาสตราจารย์บลังเคน (แห่ง) กรุงลอนดอน มองสิเออ ดูว์แซลล์ หัวหน้าการรักษของโบราณในประเทศพม่า แล เรเวแรนต์ ฮัลลิดเด ผู้สอนศาสนาคริสต์ ที่เมืองเมะด้าเลิง ท่านทั้ง ๓ เห็นด้วยว่าคำจารึกนี้เป็นภาษามอญจริง แต่แปลยากเต็มที่

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

เพราะเป็นภาษาโบราณอย่างแปลกประหลาด แต่มีกำหลายคำที่ยังไม่เคยพบในศิลาจารึก
มอญรุ่นหลัง”^๑

^๑ประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ ๒ ๑. ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ชำระแปลฯ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช-
วิศิษฎ์ โปรดให้พิมพ์ในงานฉลองพระชนมายุ. รพ. ไสภพิพรรฒนากร, ๒๔๙๒ หน้า ๒๑-๒๒.

ภาษาที่ใช้ในจารึกหลักนี้ เป็นภาษามอญโบราณ มีอยู่หลายคำที่น่าศึกษา อย่างเช่นคำว่า ปรัชฌาวันตะ, สัลปาละ, สัลกุมาร, สะวิณะนะ และวุทธรักกะ ดังนี้ เป็นต้น คำที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เป็นคำที่มาแต่ภาษาสันสกฤต บาลี

ส่วนเรื่องราวที่ปรากฏในจารึกเสาแปดเหลี่ยมทั้ง ๔ ตอน นั้นเป็นเรื่องการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เช่น การถวายข้าพระแก่พระพุทธรูป การถวายสิ่งของ การบำรุงสงฆ์ และการอุทิศผลบุญ

ศิลาจารึกเสาแปดเหลี่ยมนี้ ได้เคยนำออกตีพิมพ์เป็นคราวแรกในหนังสือเรื่อง ประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๙๒ ใช้ชื่อเรื่องว่า หลักที่ ๑๘ จารึกบนเสาแปดเหลี่ยมศาลสูงเมืองลพบุรี และพิมพ์เป็นคราวที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ การพิมพ์ทั้ง ๒ คราวนั้น มิได้จัดทำคำภาษามอญ คำแปล และอธิบายคำเหมือนอย่างในคราวนี้ คือ จัดทำแต่เพียงคำอ่าน และแปลคำบางคำไว้เท่านั้น การพิมพ์ในคราวนี้ได้จัดทำรูปแบบขึ้นใหม่คือ คำจารึก คำภาษามอญ คำแปล และอธิบายคำ และการพิมพ์ในคราวนี้ได้้นำคำอ่านของเดิมมารวมพิมพ์ไว้ด้วย และใช้ชื่อใหม่ว่า จารึกเสาแปดเหลี่ยม

เรื่องที่ ๑

คำจารึก

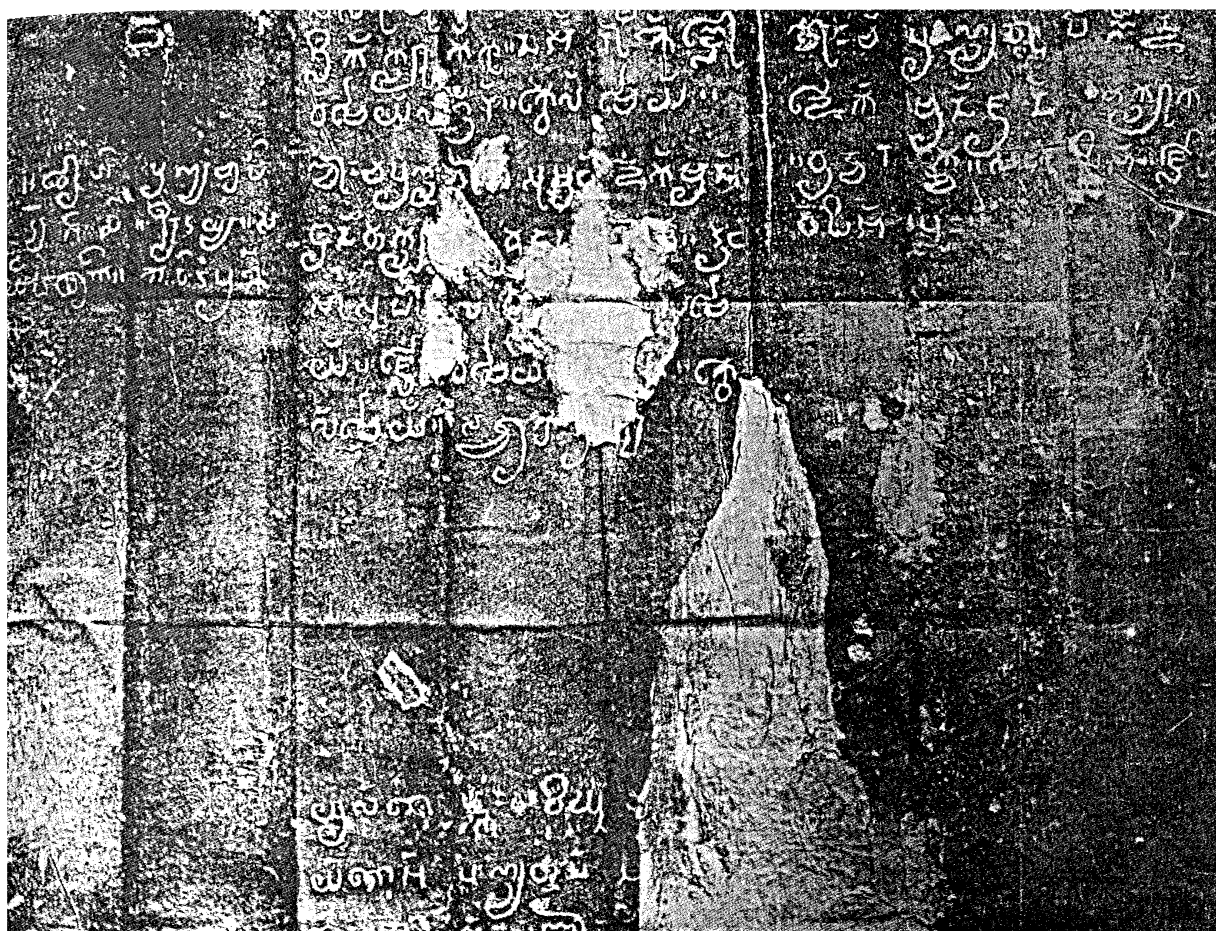
๑. วอ้อปฺณยอุปาฉาย(วอ)อ้อเอ้ย
๒. ปรชฌาวันตะเทกัมนุชฺชัตถกยา
๓. ก//วุทธ(อ)สัลปาละ//โกธล
๔. สัลกุมาร//เฉอ//กบะ//ล้งกะ
๕. คลีกักยาคักกุ//นอธราญโซล
๖. วัโมยล์ล้งคุร์//เกวลโมยล์//
๗. ขาจะจปฺณยสุมุจฺจเทกัมนุ
๘. ชฺชัตถกยาคักวุทธ//..//ทุจ
๙. สาสนปาละ//..... โม
๑๐. ยี//โซลวัโมยล์.... เกว
๑๑. ลัมโย//สทาทุ..

คำอ่านภาษามอญ

- วู้อ ปฺณยะ อุปาฉาย วู้อ อ้ว
 ปรีอชเจียะเฉยโว้นตะเดักจ่มุ่ญจันตะกยา
 กัจ//วุเตียะ เรียะ ซายะละปาละ//โก๊
 ซายะละกุมาร//เฉอะ//กะบะห์//แลงกะห์
 เกล็กักยักกัจกอมเก้า//เนาะร่าญเจียะโล-
 ว ม้ว แลงกูร//เกวล ม้ว//
 กะเจียะ ปฺณยะ สุมุจฺจ เดักจ่มุ่ญ
 จัน ตะ กยักกัจ วุเตียะเรียะ//..//เต็ง
 ซาชะนะปาละ //..... ม้ว-
 ว//เจียะโล้ว ม้ว.... เกว-
 ล ม้ว // ซะเตียะ เก้า..

คำแปล

บุญนี้ ขอถวายแก่อุปัชฌาย์ อันข้าพเจ้าปรัชฌาวันตะ สัลปาละ สัลกุมาร

จารึกเสาแปดเหลี่ยม ลบ.๑

และครอบครัวย ได้ถวายข้าไว้แก่พระพุทธรูปุทร ได้เปลี่ยนเครื่องประดับ(ผ้าห่ม)
พระพุทธรูปุทร พร้อมกับได้ซื้อวัว ๑ คู่ เกวียน ๑ เล่ม ถวาย

บุญอันได้ถวายข้า และวัว ๑ เกวียน ๑ แก่พระพุทธรูปุทร ด้วยศรัทธาขอ
ศุภมงคล(ข้าพระ)ผู้รักษาพระพุทธศาสนาจึงได้รับผลบุญ

อธิบายศัพท์

วู้	นี้
ปณยะ	บุญ ผลบุญ
อุปาฌาย	อุปัชฌาย์
วู้	นี้
อัว	ฉัน ข้าพเจ้า
ปรือชเจียะเญ่โยวันตะ	ปรัชฌวันตะ เข้าใจว่าเป็นชื่อเฉพาะ
เค็กจ	ข้า คนรับใช้
มุ่น	อัน
จุ่น	ถวาย มอบ
ต๊ะ	แก่ แด่
กียากจ	พระพุทธรูปุทร พระพุทธเจ้า
วูเตียะเรียะชายละปาละ	วูทรสีลปาละ เป็นพระนามพระพุทธรูปุ
โก้ว	ครอบครัวย คนครัวย
ชายละกุมาระ	สีลกุมาร เข้าใจว่าเป็นชื่อเฉพาะ
เญะ	เชิญ
กะบ๊ะห์	ผลัดเปลี่ยน เปลี่ยน
แลงก๊ะห์	เครื่องประดับ เครื่องตกแต่ง
เกล็กจ	ผ้า
กียากจ	พระพุทธรูปุทร พระพุทธเจ้า
กอมเก้า	พร้อมด้วย พร้อมกับ
เนาะฮ	นี้
ร่าญ	ซื้อ
เจียะโล่ว	วัว

มั่ว
 แลงกูร
 เกวล
 มั่ว
 คะเจียะ
 ปุณยะ
 สุมง
 เด็กจ้
 มุ่น
 จุ่น
 ต๊ะ
 กย้ากจ้
 วุเตียะเรียะ
 เต็ง
 ชาสะนะปาละ
 มั่ว
 เจียะโล่ว
 เกวล
 มั่ว
 จ้อทเรียะ
 เก้า

หนึ่ง
 กู้
 เกวียน
 หนึ่ง
 เมื่อได้รับ เมื่อได้เสวย เมื่อได้กิน
 บุญ ผลบุญ
 สุมง ชื่อเฉพาะ
 จ้า คนรับใช้
 อัน
 มอบ ถวาย
 แด่ แก่
 พระพุทธรูป พระพุทธเจ้า
 วุทธ พระนามพระพุทธรูป
 รับ
 รักษาศาสนา ผู้รักษาศาสนา
 หนึ่ง
 วัว
 เกวียน
 หนึ่ง
 ศรัทธา
 แก่

เรื่องที่ ๒

คำจารึก

๑. ไว้อ์ปุณยจุสมัจยุคราห์
๒. เทกั่มุณัชนันตกยากั//ส
๓. ทธาจริตยโม(ยั)ปุณญ//
๔. ขาจะปุณยจาไอินท
๕. เทกั่มุณัชนันตกยากั

คำอ่านภาษามอญ

วุ้อ์ ปุณยะ จุ ชะโม้ง ยุเกรียะห์
 เด็กจ้ มุ่น จุ่น ต๊ะ กย้ากจ้//ชื่อ-
 ทเรีย จะริตะยะ มั่ว ปุณญะ //
 คะเจียะ ปุณยะ จาบ อินเตียะ
 เด็กจ้ มุ่น จุ่น ต๊ะ กย้ากจ้

๖. //วุทธรกข//ละ(ปี)ธ//โชล //วุทธเรียวเร็กเกียะ//เลียะห้ปอย//เจียะโล-
๗. ว์ปีธปะละ// ว ปอย ปะละ //

คำแปล

บุญนี้ อันปุ่่น้อยยุเกรียะห้ ได้ถวายข้า ได้ปลดปล่อยลา ๓ ตัว วั ๓ ตัว
ถวายไว้แก่พระพุทธรูปพุทธรักกะ ด้วยศรัทธาอย่างแท้จริง ขอผลบุญจงถึงแก่อินทะ

อธิบายศัพท์

วุธ	นี้
ปุณยะ	บุญ ผลบุญ
จู้	ปุ่่น้อย ย่น้อย ตาน้อย ขายน้อย
ชะโมจ	โดยแท้จริง ด้วยสัจจริง
ยุเกรียะห้	เข้าใจว่าเป็นชื่อเฉพาะ
เค็กจ	ข้า คนรับใช้
มุ่น	อัน
จุ่น	มอบ ถวาย
ติะ	แก่ แด่
กียากจ	พระพุทธรูป พระพุทธเจ้า
ชือทเรียวจะริตะยะ	ศรัทธาจริต ความเชื่อโดยไม่มี ความ สงสัย
มัว	หนึ่ง
กะเจียะ	ได้รับ ได้กิน ได้เสวย
ปุณยะ	บุญ ผลบุญ
จาบ	ถึง
อินเตียะ	อินทะ
เค็กจ	ข้า คนรับใช้
มุ่น	อัน
จุ่น	มอบ ถวาย
ติะ	แด่ แก่
กียากจ	พระพุทธรูป พระพุทธเจ้า

วาทะเรีวแรกเกียะ
เลียะห์
ป๊อย
เจียะโล่ว
ป๊อย
ปะละ

วาทะรักกะ เป็นพระนามพระพุทธรูป
ลา (ภาษาพม่า)
สาม
วัว
สาม
ปลดปล่อย บริสุทธิ

เรื่องที่ ๓

คำจารึก

๑. //โว้อ์ปุณยะจาปี
๒. ทยง์ค//ริยัทยข//ส
๓. จังปะถาก์//กนัทำปุณ//

คำอ่านภาษามอญ

//วู้ ปุณยะ จาบ
เตียะแยงกอน//ริเยียะเตียะเยียะ//ส-
งฆะปะถาก์//กอนตม ปุณยะ//

คำแปล

บุญนี้ ที่ได้ถวายเครื่องไทยทานและปฏิบัติสงฆ์ ขอผลบุญที่ได้กระทำจนถึงแก่
นักฟ้อนรำ

อธิบายศัพท์

วู้
ปุณยะ
จาบ
เตียะแยงกอน
ริเยียะเตียะเยียะ
สังฆะปะถาก์
กอนตม
ปุณยะ

นี้
บุญ ผลบุญ
ถึง
นักฟ้อนรำ
เครื่องไทยทาน เครื่องถวาย
ปฏิบัติสงฆ์ ดูแลรักษาสงฆ์
กระทำ สร้าง
บุญ ผลบุญ คำว่า “ปุณยะ” มอญใช้
แบบภาษาบาลี ถ้าใช้แบบภาษาสัน-
สกฤตเป็น “ปุณยะ”

เรื่องที่ ๔

คำจารึก

๑. ยุทธ์โนณะสวณ.....
๒. ยัโวธปุณย(จาบ).....
๓. ขาโปธปุณจน.....

คำอ่านภาษามอญ

- โย โน่ว ญ่ยะห์ สะเวียะเจียะเนียะ.....
 ยั วุธ ปุณยะ จาบ.....
 ขาเป้าะ ปอณจน.....

คำแปล^๑

หากเมื่อชาวสะวิณะนะ.....
 ผลบุญนี้จึงถึง.....
 เจ็ด แปด.....

อธิบายศัพท์

โย	ถ้า หาก
โน่ว	เมื่อ
ญ่ยะห์	ชาว
สะเวียะเจียะเนียะ	เข้าใจว่าจะเป็นชื่อหมู่บ้าน
วุธ	นี้
ปุณยะ	บุญ ผลบุญ
จาบ	ถึง
ขาเป้าะ	เจ็ด
ปอณจน	แปด

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
 นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

^๑ ข้อความจารึกในเรื่องที่ ๔ ขาดหายไปเนื่องจากพื้นผิวของศิลาชำรุด จึงไม่อาจที่จะแปลความให้ต่อเนื่องกันได้

จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๑

ทะเบียนจารึก

อักษร

หลังปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๔

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้าน มี ๕ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลาประเภทหินทราย

ลักษณะวัตถุ

รูปใบเสมา

ขนาดวัตถุ

กว้าง ซม. สูง ซม.

หนา ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ขก. ๑๖

พบเมื่อ

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๒๓

สถานที่พบ

วัดโนนศิลา บ้านฝายหิน ตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมแพ
จังหวัดขอนแก่น

ผู้พบ

นายสถาพร ขวัญยืน หัวหน้าโครงการโบราณคดีประเทศไทย
(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) กองโบราณคดี

ปัจจุบันอยู่ที่

วัดโนนศิลา บ้านฝายหิน ตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมแพ
จังหวัดขอนแก่น

พิมพ์เผยแพร่

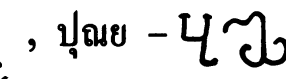
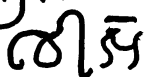
ครั้งแรก

ประวัติ

จารึกแผ่นรูปใบเสมาวัดโนนศิลา เป็นจารึกใช้รูปอักษรหลังอักษร

ปัลลวะ ภาษามอญโบราณ ระยะเวลาการจารึกพุทธศตวรรษที่ ๑๔
(พ.ศ. ๑๓๐๑-๑๔๐๐)

โครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ได้ทำการสำรวจแหล่งโบราณคดีในเขตท้องที่อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้พบใบเสมากลุ่มหนึ่งภายในบริเวณวัดโนนศิลา บ้านฝายหิน ตำบลหนองไผ่ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ในกลุ่มใบเสมาเหล่านั้นมีจารึกอักษรอยู่ด้วย ๒ หลัก จารึกอักษรหลักละ ๑ ด้าน หลักที่ ๑ มี ๕ บรรทัด หลักที่ ๒ มี ๗ บรรทัด อักษรที่จารึกปรากฏลักษณะพยัญชนะบางตัว และคำจารึกบางคำ ในจารึกแผ่นรูปใบเสมาทั้ง ๒ หลัก มีลักษณะที่ใกล้เคียง หรือคล้ายกันกับรูปพยัญชนะ และคำจารึก ที่ใช้ในศิลาจารึกเสาแปดเหลี่ยม^๑ ซึ่งเป็นจารึกที่ใช้รูปอักษรหลังปัลลวะ^๒ ภาษามอญโบราณ พบที่จังหวัดลพบุรี^๓ ลักษณะพยัญชนะ และคำจารึกที่ใกล้เคียง หรือคล้ายกัน เช่น

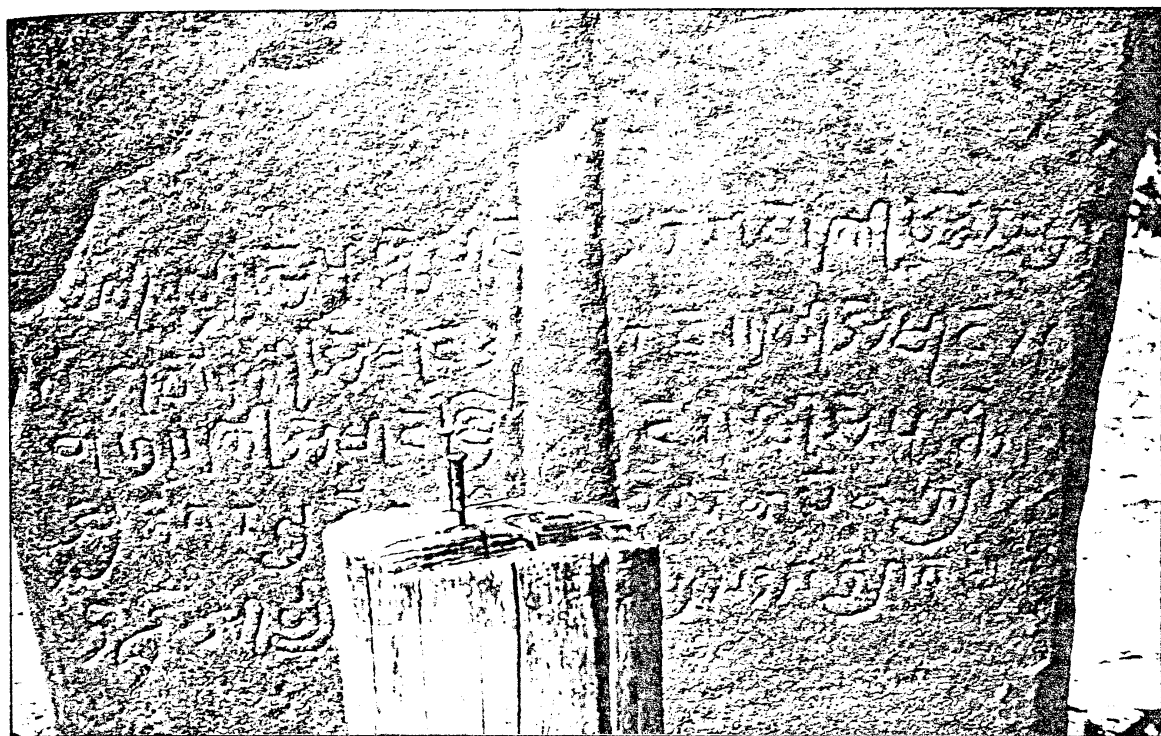
ลักษณะพยัญชนะ ตัว ก - , ม - , ว - , ฌ
ลักษณะคำจารึก คำว่า กยาห์ - , ปุณย -
ไว้อ -

รูปอักษรจารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ตามที่ปรากฏในภาพถ่ายทั้ง ๒ หลักนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายแห่งที่อ่านจับความได้ยาก ทั้งนี้เนื่องจากรูปอักษรในภาพถ่ายมองเห็นไม่ชัด เจ้าหน้าที่ได้พยายามอ่าน เท่าที่เส้นอักษรจะปรากฏให้อ่านเป็นรูปคำได้ การแปลอาจทำให้ข้อความไม่ต่อเนื่องกัน โดยเฉพาะจารึกใบเสมาวัดโพธิ์ชัยเสมาราม หลักที่ ๒ แผ่นใบเสมาชำรุดมีรอยซ่อม การพิจารณาเส้นอักษรเป็นการยาก อนึ่งใคร่ขอชี้แจงว่า การอ่าน ถ้ายถอดอักษรจารึกจากภาพถ่ายที่ไม่ชัดนั้นมีทางที่จะคลาดเคลื่อนได้มาก จารึกทุกประเภทถ้าอ่านจากตัวจารึกหรือจากสำเนาจารึก ความผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนจะมีน้อยมาก

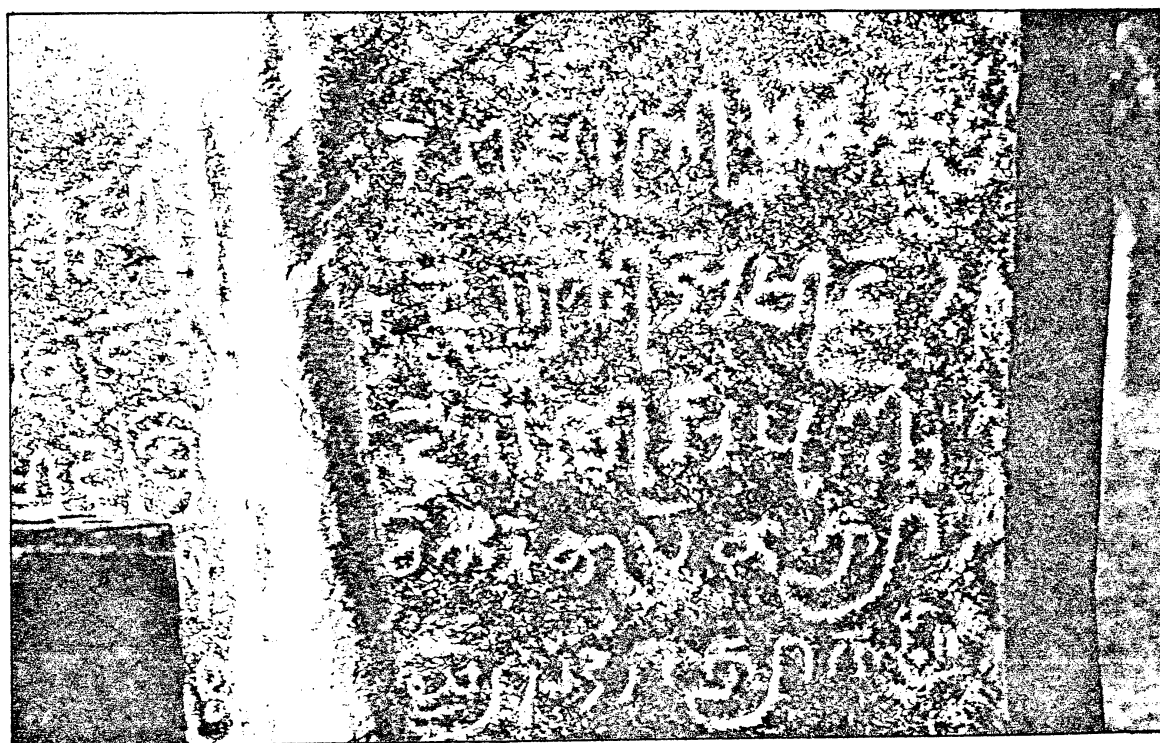
^๑ ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๒, เรียกว่า “หลักที่ ๑๘”, ๒๔๗๓, หน้า ๒๑.

^๒ อักษรปัลลวะ (ที่พบในประเทศไทย) อยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒, อักษรหลังอักษรปัลลวะ (ที่พบในประเทศไทย) ระยะเวลาการจารึกพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔

^๓ พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) พบที่ศาลสูงเมืองลพบุรี

จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๑ ขก. ๑๖

จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๑ ขก. ๑๖ ด้านขวาบน

คำจารึก

๑. ระโวโว้อปฺณขมัง
ทรนาม โกธ(สมุ-)
๒. ส้อว//โกธมังทรวง//
โกธมัง(สุ)พาหุ//
๓. โกธมังมรัง//โว้อปฺณขมัต
๔. ครลฺง/อวักนิตาปิตยยาก
๕. พุทธอารยเมยฺตริยยา/อากยาก

คำอ่านภาษามอญ

- เรี่ยะโว่ว โวะธ ปฺณยะ ม่าณง
เตี่ยะเรี่ยะแน้ม โกะธ ชะเม้า-
ส อว// โกะธ ม่าณง เตี่ยะแรง //
- โกธ ม่าณง เช้าเปี้ยเฮ้า //
- โกธ ม่าณง// โวะธ ปฺณยะ อ้าต
เกรี่ยะเล็ง/ อว กอนต้าป ตะ กยากก
ปู้ทเรี่ยะ อาเรี่ยะ เมยตริยยา/อา กยากก

คำแปล

ระโว(พร้อมด้วย)ชายทะเลระนามกับสมุส(อุทิศ)บุญนี้ให้แก่ชายทะเล
ชายสุพาหุ ชายมะรัง
ขอบุญนี้ (จง)นำส่งให้ไปทันต่อพระพุทธรายะเมตตริย เทอญ

อธิบายศัพท์

ระโว	เรี่ยะโว่ว	ตามเส้นอักษรจารึกที่ปรากฏในภาพถ่าย อ่านถ้อยถอดเป็น “ระโว” เข้าใจว่าจะเป็นชื่อเฉพาะ “ระโว”
๗๒	โวะธ(วู้ธ)	นี้
๗๓	ปฺณยะ	บุญ
๗๔	ม่าณง	ชาย ผู้ชาย
๗๕	เตี่ยะเรี่ยะแน้ม	เข้าใจว่าจะเป็นชื่อเฉพาะ “ทะเลระนาม”
๗๖	โกธ	กับ แก่ ด้วย
๗๗	ชะเม้า	คงจะเป็นชื่อเฉพาะ “สมุส”
๗๘	อว	ให้
๗๙	เตี่ยะแรง	คงจะเป็นชื่อเฉพาะ “ทะเล”
๘๐	เช้าเปี้ยเฮ้า	คงจะเป็นชื่อเฉพาะ “สุพาหุ”
๘๑	เมี่ยะแรง	คงจะเป็นชื่อเฉพาะ “มะรัง”
๘๒	อ้าต	ขอ

การณฺณ	เกรียะเลิง	นำส่ง
กณฺณ	กอนตํ	ทัน
ก	ตะ	ต่อ
กฺ	กยาจก	พระ เทอญ ครับ
กฺ	ปุกะยะ	พุทธ
กฺ	อารยะ	อารยะ
เมตตริยา	เมตตริยา	เมตตริยา เมตตริยา
ก	อา	ไป

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๒

ทะเบียนจารึก

อักษร

หลังปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๔

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้านมี ๗ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภหินทราย

ลักษณะวัตถุ

รูปใบเสมา (ชำรุด)

ขนาดวัตถุ

กว้าง ซม. สูง ซม. หนา ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ขก. ๑๓

พบเมื่อ

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๒๓

สถานที่พบ

วัดโนนศิลา บ้านฝายหิน ตำบลหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดขอนแก่น

ผู้พบ

นายสถาพร ขวัญยืน หัวหน้าโครงการโบราณคดีประเทศไทย
(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ปัจจุบันอยู่ที่

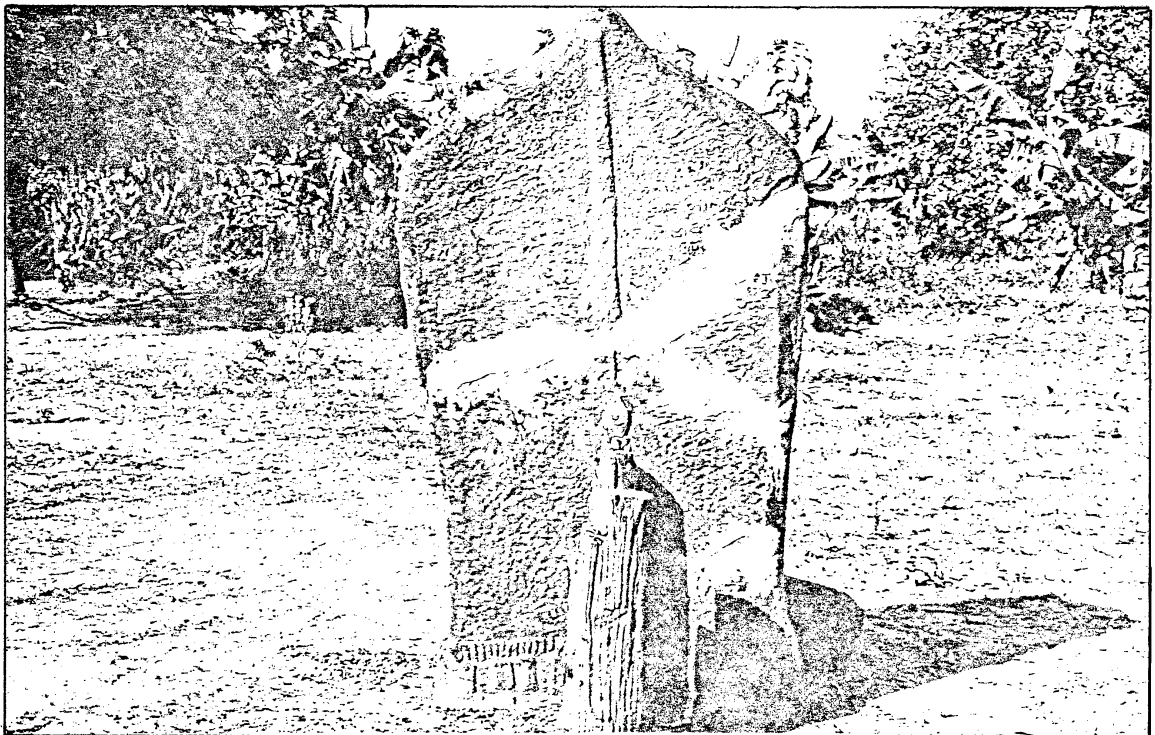
วัดโนนศิลา บ้านฝายหิน ตำบลหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดขอนแก่น

พิมพ์เผยแพร่

ครั้งแรก

ประวัติ

ดูรายละเอียดในประวัติจารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๑

จารึกใบเสมาวัดโนนศิลา ๒ ขก. ๑๓ ด้านขวาบน

શ્રીગુરુગ્રંથઃ

८५०७८८५५ ॥

കിഴുത || കിഴു..

॥ सायं ७ ॥

ක්‍රියාපාටි.. ||

80 നൂറ്റാണ്ടിനാണ്....

ಇಗ್ಗಿ.....

.....

คำจารึก

๑. โว้อ์ปฺณยพฺอุณมะหา
๒. ยุตฺตฺทรวงฺคน
๓. โกะอ์กรฺจฺ//โกอ์..
๔. รสํยฺพรหม//โกอ์มาจฺ..//
๕. วิปากมฺมอ์โวอ์....
๖. นกฺเลา.....
๗.

คำอ่านภาษามอญ

- โว้อ์ ปฺณยะ ปฺเณยะ เมยะฮา
 ยุตฺ เตยะแร้ง เกียเนยะ
 โกะอ์ เก้าแร้ง // โกะอ์..
 เรียะชา ปรัมมะ // โกะอ์ ม่าญจ..//
 วิปากอมมะ โวะอ์....
 เนยะกุเลา.....

คำแปล

พราหมณ์มหาบุตรขอ (อุทิศ) ผลกรรม (แห่ง) บุญนี้ (ให้) แก่ระสา ผู้เป็น
 เชื้อสายของพราหม กับชาย.. ผู้เป็นญาติ

อธิบายศัพท์

၈၂၅	โว้อ์(วู้)	นี้
ပုဉ်	ปฺณยะ	บุญ
ဗုဒ္ဓိမ္မ	ปฺเณยะ	พราหมณ์ ท่าน
မာက	เมยะฮา	มหา
ယုတိ	ยุต	คำนี้เข้าใจว่าจะเป็นชื่อเฉพาะ “บุตร”
ဇွဲငါးကံ	เตยะแร้งเกียเนยะ	ขอ ตรัสรู้ งาม้าง
ကိုးဂါး	โกะอ์	กับ แก่ ด้วย
ကုမ္မ	กอมรัง	ผล
ရေ	เรียะชา	เข้าใจว่าจะเป็นชื่อเฉพาะ
ဗြဟ္မ	ปรัมมะ	เชื้อสายของพราหม พราหม
မာဉ်	ม่าญจ..//	ชาย ผู้ชาย
ဝိပကမ္မ	วิปากอมมะ	วิบากกรรม ผลกรรม
မဂ္ဂလ	เนยะกุเลา	โดยญาติ

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
 นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาขนาดุน ๑

ทะเบียนจารึก

อักษร

หลังปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๔

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้านมี ๔ บรรทัด

วัตถุจารึก

ดินเผา

ลักษณะวัตถุ

พระพิมพ์ ศิลปสมัยทวารวดี

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๑๑.๒ ซม. สูง ๑๓.๘ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

มค. ๒ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำหนดเป็นเลขที่ กพช.
เลขที่ ๓๑๒/๒๕๒๒

พบเมื่อ

เดือนมิถุนายน ๒๕๒๒

สถานที่พบ

บริเวณพื้นที่ดินของนายทองดี ประวะภูตา ราษฎรหมู่ที่ ๑

ตำบลนาคูน อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม

ผู้พบ

เจ้าหน้าที่หน่วยศิลปากรที่ ๓ จังหวัดขอนแก่น

ปัจจุบันอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัด
ขอนแก่น

พิมพ์เผยแพร่

ในนิตยสารศิลปากร ปีที่ ๒๕ เล่ม ๑ มีนาคม ๒๕๒๔

ประวัติ

จารึกบนหลังพระพิมพ์ดินเผาขนาดุน เป็นจารึกรูปอักษรหลัง

ปลัดวระ^๑ ภาษามอญโบราณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ส่งสำเนาจารึก เลขที่๗๑๒/๒๕๒๒และ ๑๑๐๖/๒๕๒๒ ให้กองหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๒๓ เพื่อดำเนินการอ่าน แปล และนำออกตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกในหนังสือนิคมสารศิลปากร ปีที่ ๒๕ เล่ม ๑ เดือนมีนาคม ๒๕๒๔

บันทึกรายงานการขุดแต่งโบราณสถาน^๒ ที่อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม โดยสถาพร ขวัญยืน เจ้าหน้าที่กองโบราณคดี กรมศิลปากร ได้กล่าวรายงานว่า พระพิมพ์ดินเผาที่ปรากฏรูปอักษรบนด้านหลัง (ตามสำเนาจารึก เลขที่๗๑๒/๒๕๒๒และ ๑๑๐๖/๒๕๒๒) ได้ขุดพบที่บริเวณเนินดินของนายทองดี ประวะภูตา ราษฎรหมู่ที่ ๑ ตำบลนาคูน อำเภอคูน จังหวัดมหาสารคาม เมื่อระหว่างเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ๒๕๒๒ พระพิมพ์ดินเผาที่ขุดพบในคราวนั้น ส่วนมากอยู่ในสภาพที่แตกหักและชำรุด ในจำนวนพระพิมพ์ดินเผาดังกล่าวมีอยู่หลายองค์ด้วยกันที่พบว่ามีบนด้านหลังมีรูปอักษร และรูปอักษรที่ปรากฏนั้นลักษณะการจารึกมีอยู่ ๒ แบบ คือ

ก. แบบอักษรตัวจารึก ลักษณะแบบนี้ เหมือนกับอักษรจารึกแบบธรรมดาทั่ว ๆ ไป คือ มีรอยจารึกเส้นตัวอักษรเป็นร่องลึกบนพื้นวัตถุ อย่างเช่น จารึกตามสำเนา เลขที่๗๑๒/๒๕๒๒ และ ๑๑๐๖/๒๕๒๒

ข. แบบอักษรตัวเขียน ลักษณะแบบนี้ เส้นตัวอักษรเหมือนกับเส้นอักษรที่เขียนด้วยพู่กันบนพื้นวัตถุ เส้นอักษรสีแดง

ตามสำเนาจารึกทั้ง ๒ หมายเลขดังกล่าวข้างต้น พิจารณารูปอักษรแล้วมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับรูปอักษรจารึกบนแผ่นหิน

^๑ อักษรปลัดวระเท่าที่พบในประเทศไทยมีอายุในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ส่วนอักษรหลังปลัดวระเท่าที่พบในประเทศไทยมีอายุในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ (ดูรายละเอียด หนังสือ ๗๐๐ ปี ลายสีไทย, ก่องแก้ว วีระประจักษ์, กรมศิลปากร จัดพิมพ์, ๒๕๒๖, หน้า ๓๓-๓๖)

^๒ นิคมสารศิลปากร ปีที่ ๒๔ เล่ม ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๓

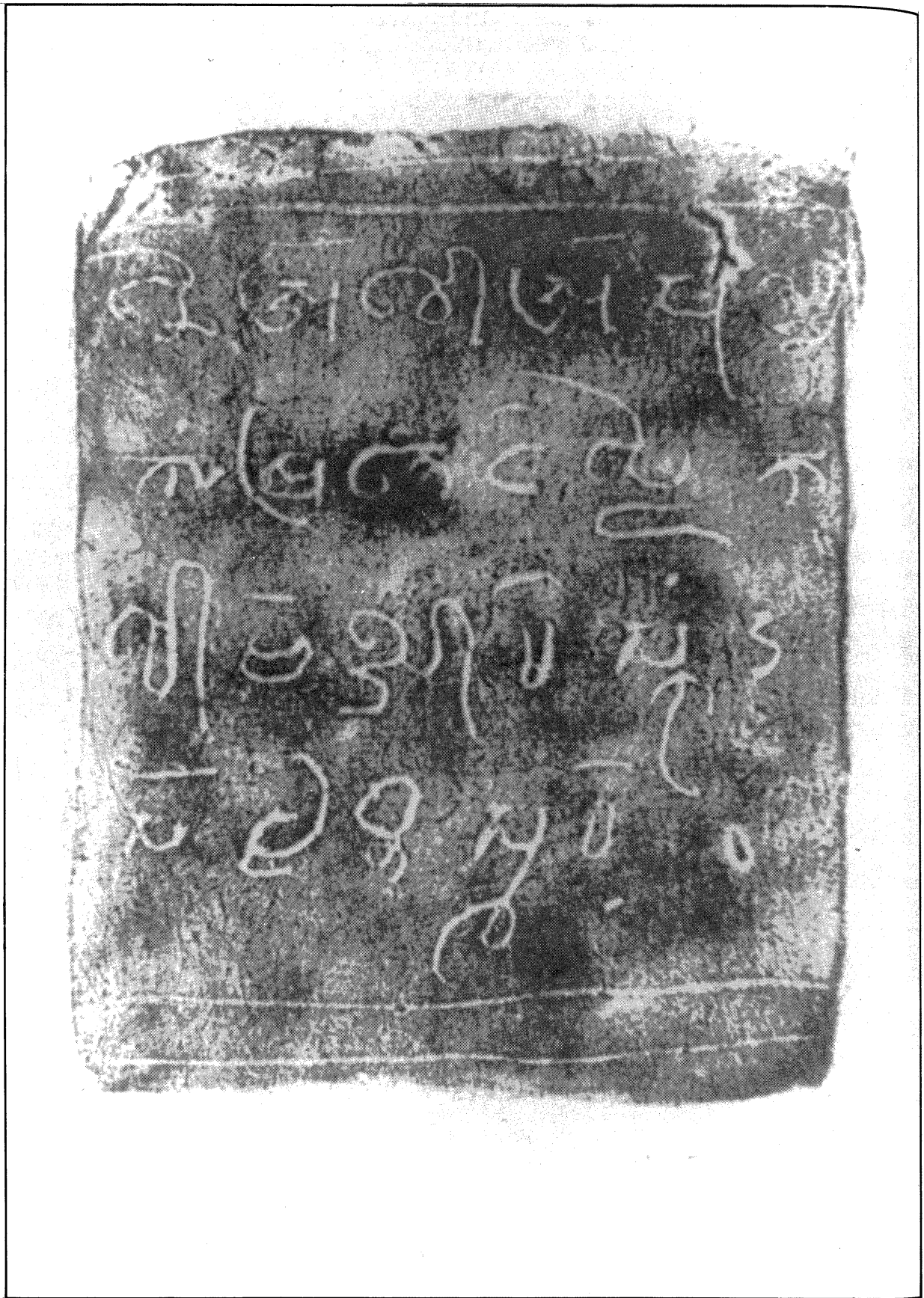
และแผ่นดินเผา ได้แก่จารึกพระคาถา “เย ธมฺมา ฯ” พบที่จังหวัด นครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัด เพชรบูรณ์ เป็นจารึกที่ใช้รูปอักษร “ปัลลวะ” ภาษาบาลี รูป อักษรแบบนี้เป็นอักษรที่ใช้อยู่ในอินเดียโบราณตอนใต้ สมัย ราชวงศ์ปัลลวะ ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒

ภาษาที่ใช้ในจารึกหลังพระพิมพ์ดินเผานาคูน ตามสำเนา จารึกทั้ง ๒ เลขที่ดังกล่าวข้างต้น ลักษณะรูปคำที่จารึกบ่งบอก ได้ชัดว่าเป็น “ภาษามอญโบราณ” อย่างเช่นคำ โน้อ(โนะอ้อ - อัน, นี) ว้อ(วู้ - นี) ไปท(ปะดัว - ใน), กโรม์(กะโรม - พร้อม) ฯ นอกจากนี้แล้วยังพบคำจารึก “บุณย” เป็นภาษา สันสกฤต แปลว่า กุศลธรรม, บุญ ซึ่งมอญได้นำมาใช้ และ พบอีกคำหนึ่ง คือ “กมรเตง” ที่ว่าเป็นภาษาเขมร เป็นคำที่ใช้ ประกอบพระนามของกษัตริย์ เจ้าเมือง และพระราชวงศ์ คำ กมรเตง ในภาษามอญก็ใช้ แต่ออกเสียง กมรเตง เป็น “กอม- ระตาญ” แปลว่า ครั้ง, สมัย แต่ในบางกรณีอาจแปล กอม- ระตาญ เป็นชื่อเฉพาะก็ได้ เช่นข้อความในสำเนาจารึกหลัง พระพิมพ์ดินเผานาคูน เลขที่๗๑๒/๒๕๒๒ อาจารย์จำปา เขื่อง- เจริญ ได้แปลความไว้ดังนี้

“บุณย์อันนี้ ในกอมระตาญพร้อมไปด้วยสหายของตน ผู้เป็นสามัญชน ได้ร่วมกันสร้างไว้”

จารึกบนหลังพระพิมพ์ดินเผานาคูน เป็นหลักฐานสำคัญ ที่บ่งบอกถึงอิทธิพลการใช้รูปอักษรหลังปัลลวะ ภาษามอญโบราณ ที่แผ่ขยายอยู่ในดินแดนของประเทศไทยแถบภาคตะวันออก- เหนือ นักวิชาการฝ่ายโบราณคดี^๑ ได้วิเคราะห์และกำหนด ศิลปะและอายุ พระพิมพ์ดินเผานาคูน ว่าเป็นศิลปะสมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๔ อาศัยหลักฐานทางด้านศิลปะประกอบกับ ลักษณะของเส้นอักษร จึงได้กำหนดให้จารึกดังกล่าวมีอายุอยู่ใน ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔ เช่นกัน

^๑ นายกองเดช ประพัฒน์ทอง นักโบราณคดี ๖ กองโบราณคดี

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาขนาด ๑ มค. ๒

คำจารึก

๑. ไน้อ์ว้อปฺณย
๒. กอมระตฺถงไปทก
๓. โรมอาร์สกุท
๔. สัชาติสมร

คำอ่านภาษามอญ

- โนะอ์ วุ้อ์ ปุณยะ
 กอมระตาณฺง ปะดัว กะ-
 โรม อาร์ สะเกาะสะเก้อ โต๊ะ-
 สั เจียตอย สะมอ

คำแปล

บุญอันนี้ในกอมระตาณฺงพร้อมไปด้วยสหายของตน ผู้เป็นสามัญชนได้ร่วมกันสร้างไว้

หมายเหตุ คำว่า “กอมระตาณฺง” ถ้าใช้เป็นคำนำพระนามของกษัตริย์ หรือพระนาม

การแปลข้อความควรแปลดังนี้

“บุญอันนี้ในพระกอมระตาณฺง พร้อมไปด้วยพระสหายผู้เป็นสามัญชนได้ร่วมกันสร้างไว้”

อธิบายศัพท์

โนะอ์	-	อัน นี้
วุ้อ์	-	นี้
ปุณยะ	-	บุญ กุศลกรรม
กอมระตาณฺง	-	สมัย ครั้ง ชื่อเฉพาะ (ใช้เป็นคำนาม)
ปะดัว	-	ใน
กะโรม	-	พร้อม
อาร์	-	ไป
สะเกาะสะเก้อ	-	มิตรสหายของตน เพื่อนของตน
โต๊ะสั	-	เป็น
เจียตอย	-	ชาติกำเนิด ตระกูล
สะมอ	-	สามัญ คำ

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
 นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาขนาด ๒

ทะเบียนจารึก

อักษร

หลังปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๔

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้านมี ๒ บรรทัด

วัตถุที่จารึก

ดินเผา

ลักษณะวัตถุ

พระพิมพ์ ศิลปสมัยทวารวดี (ชำรุด)

ขนาด

กว้าง ๔.๒ ซม. สูง ๓.๘ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

มก. ๓ กองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กำหนดเป็นเลขที่ กพช.

เลขที่ ๑๑๐๖/๒๕๒๒

พบเมื่อ

เดือนมิถุนายน ๒๕๒๒

สถานที่พบ

บริเวณพื้นที่ดินของนายทองดี ประวะภูตา ราษฎรหมู่ที่ ๑

ตำบลนาคู่น อำเภอคู่น จังหวัดมหาสารคาม

ผู้พบ

หน่วยศิลปากรที่ ๓ จังหวัดขอนแก่น

ปัจจุบันอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัด

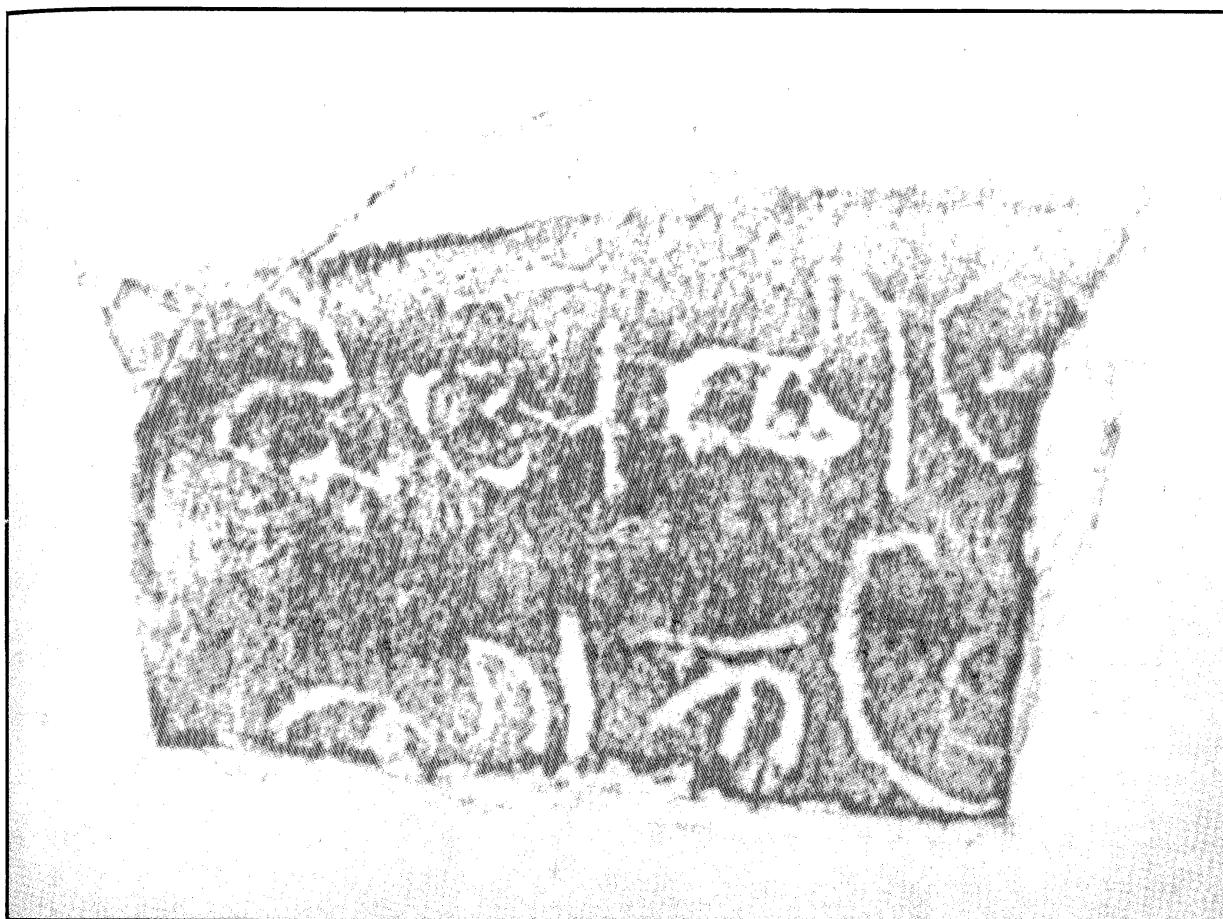
ขอนแก่น

พิมพ์เผยแพร่

ในนิตยสารศิลปากรปีที่ ๒๕ เล่ม ๑ มีนาคม ๒๕๒๔

ประวัติ

ดูรายละเอียดในประวัติจารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาขนาด ๑

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผา นาน ๒ มค. ๓

คำจารึก

คำอ่านภาษามอญ

๑. ไน้อ์ไว้อ์

โนะอ์ วุ้อ์

๒. (ปฺ)ณยกมร(เตจฺ)

ปฺณยะ กอมระตาณฺง

คำแปล

บุญอันนี้(ใน)กอมระตาณฺง

อธิบายศัพท์

โนะอ์

อัน นี

วุ้อ์

นี้

ปฺณยะ

บุญ กุศลกรรม

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
นายจำปา เขื่อนเจริญ แปล

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ๑

ทะเบียนจารึก

อักษร

หลังปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๔

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้านมี ๒ บรรทัด

วัตถุจารึก

ดินเผา

ลักษณะวัตถุ

พระพิมพ์ดินเผาพุทธลักษณะประทับนั่งขัดสมาธิราบ
ปางสมาธิ ศิลปทวารวดี (ชำรุด)

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๕ ซม. สูง ๑๒ ซม. หนา ๓.๕ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

กส. ๑

พบเมื่อ

พุทธศักราช ๒๕๑๑

สถานที่พบ

เมืองฟ้าแดดสูงยาง ตำบลหนองแป้น อำเภอกมลาไสย
จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้พบ

เจ้าหน้าที่กองโบราณคดี

ปัจจุบันอยู่ที่

หอพระสมุดวชิรญาณ กองหอสมุดแห่งชาติ จังหวัดกรุงเทพฯ
ครั้งแรก

พิมพ์เผยแพร่

ประวัติ

พระพิมพ์ดินเผาที่ปรากฏอักษรจารึกบนด้านหลัง จำนวน ๒
องค์นี้ เจ้าหน้าที่กองโบราณคดีพบในบริเวณเมืองฟ้าแดดสูงยาง
ตำบลหนองแป้น อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อพุทธ-
ศักราช ๒๕๑๑ ต่อมาในวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑ นายกฤษณ์

อินทรโกสัย รองอธิบดีกรมศิลปากรในขณะนั้นได้ให้เจ้าหน้าที่กองโบราณคดีนำพระพิมพ์ ๒ องค์นี้มอบให้ นายประสาร บุญประคอง ผู้เชี่ยวชาญการอ่านจารึก แผนกหนังสือตัวเขียนและจารึก กองหอสมุดแห่งชาติ ณ อาคารหอพระสมุดวชิราวุธ ถนนหน้าพระธาตุ กรุงเทพฯ เพื่อดำเนินการอ่านแปล

พระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยางนี้ ทางด้านพุทธศิลป์ นายคงเดช ประพัฒน์ทอง หัวหน้าสำนักงานหน่วยศิลปากรกำหนดให้เป็นศิลปสมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๔

ส่วนอักษรจารึกซึ่งปรากฏอยู่บนด้านหลังของพระพิมพ์ทั้ง ๒ องค์นี้ นายเทิม มีเต็ม ผู้เชี่ยวชาญการอ่านจารึก งานบริการหนังสือภาษาโบราณ กองหอสมุดแห่งชาติ กำหนดว่าเป็นจารึกอักษรหลังปัลลวะ ภาษามอญโบราณ พุทธศตวรรษที่ ๑๔ ทั้งนี้จะเห็นได้จากลักษณะของรูปพยัญชนะ และคำจารึกบางคำที่ปรากฏในจารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาทั้ง ๒ องค์นี้ มีลักษณะเหมือนกับรูปพยัญชนะและคำริกที่ใช้อยู่ในจารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรีซึ่งใช้รูปอักษรและภาษาแบบเดียวกัน จารึกขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๓๑๔

พุทธลักษณะของพระพิมพ์ดินเผา ๒ องค์นี้ต่างกัน หอสมุดแห่งชาติได้ขึ้นทะเบียนจารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาพุทธลักษณะประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางสมาธิไว้ในลำดับเลขที่ กส. ๑ ส่วนจารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาพุทธลักษณะประทับนั่งขัดสมาธิราบ ปางเทศนา กำหนดเป็นลำดับเลขที่ กส. ๒ ข้อความในจารึกทั้ง ๒ นี้เหมือนกัน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปกือพระพิมพ์นี้ เพื่อบูชาคุณท่านปิณณอุปัชฌายาจารย์

အံဝေဝံဂ်ဗာဂ်ဂ်

ဝံဒ်ဗာဂ်ဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်
ဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်

ဝံဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်

ဝံဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်
ဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်ဗာဂ်

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ๑ กส. ๑

คำจารึก

๑. ไว้อักยาก็ปิ่นญูปฌาย์
๒. อาจารย์ยขุนวิยชาติ/

คำอ่านภาษามอญ

วู้ อักยจ ปิ่นญะ ปะฌาย
 อาจารย์ยะ ขุนเียะ วิยะชาติ /

คำแปล

พระพุทธรูป (พิมพ์ดินเผา) นี้ (ได้สร้างขึ้นเพื่อ) ท่านปิ่นญะอุปัชฌายาจารย์
 ผู้มีคุณ (อัน) เลื่องลือไปไกล

อธิบายศัพท์

วู้(ไวะฮ์)

กักยจ

ปิ่นญะ

ปะฌาย

อาจารย์ยะ

ขุนเียะ

วิยะชาติ

นี้

พระ พระพุทธรูป

เป็นชื่อเฉพาะ

อุปัชฌาย์

อาจารย์

ผู้มีคุณ มีคุณ

มีเกียรติ เลื่องลือไปไกล

นายเทิม มีเต็ม อ่าน และคัดจำลองอักษร
 นายจำปา เขื่องเจริญ แปล และอธิบายศัพท์

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ๒

ทะเบียนจารึก	
อักษร	หลังปัลลวะ
ภาษา	มอญโบราณ
ศักราช	พุทธศตวรรษที่ ๑๔
จารึกอักษร	จำนวน ๑ ด้านมี ๒ บรรทัด
วัตถุจารึก	ดินเผา
ลักษณะวัตถุ	พระพิมพ์ดินเผาพุทธลักษณะประทับนั่งขัดสมาธิราบปางเทศนา ศิลปทวารวดี (ชำรุด)
ขนาดวัตถุ	กว้าง ๕ ซม. สูง ๑๒ ซม. หนา ๓.๕ ซม.
บัญชี/ทะเบียนวัตถุ	กส. ๒
พบเมื่อ	พุทธศักราช ๒๕๑๑
สถานที่พบ	เมืองฟ้าแดดสูงยาง ตำบลหนองแป้น อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
ผู้พบ	เจ้าหน้าที่กองโบราณคดี
ปัจจุบันอยู่ที่	หอพระสมุดวชิรญาณ กองหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ
พิมพ์เผยแพร่	ครั้งแรก
ประวัติ	ดูรายละเอียดในประวัติจารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูง ยาง ๑

ຈຳລອງອັກສະຣາຈຳກັດ

ເລີກຼາກ ປະສາຍ
ເກາະພູ ກະຊິງກັດ :

ອັກສະຣາມອນປັດຈຸບັນ

ເກີດຢູ່ ປະສາຍ
ເກາະພູ ກະຊິງກັດ :

จารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ๒ กส. ๒

พระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ด้านหลังมีจารึก

คำจารึก

๑. โวทยาก์ปณฺณูปณาย
๒. อาจารย์ยคุณวทยา(ต)

คำอ่านภาษามอญ

โว่ว กย้ากกจ ปณฺณะ ปะณาย
อาจารย์ยะ กุเนียะ วิจะข้าต

คำแปล

พระพุทธรูป (พิมพ์ดินเผา) นี้ (ได้สร้างขึ้นเพื่อ) ท่านปณฺณะอุปัชฌายาจารย์
ผู้มีคุณ(อัน)เลื่องลือไปไกล

อธิบายศัพท์

โว่ว

กย้ากกจ

ปณฺณะ

ปะณาย

อาจารย์ยะ

กุเนียะ

วิจะข้าต

นี้

พระ พระพุทธรูป

เป็นชื่อเฉพาะ

อุปัชฌาย์

อาจารย์

ผู้มีคุณ มีคุณ

มีเกียรติ เลื่องลือไปไกล

นายเทิม มีเต็ม อ่าน และคัดจำลองอักษร
นายจำปา เบื้องเจริญ แปล และอธิบายศัพท์

จารึกสลูปดินเผาเมืองทัพชุมพล ๑

ทะเบียนจารึก

อักษร

หลังปัลลวะ

ภาษา

มอญโบราณ และบาลี

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้าน มี ๒ บรรทัด

วัตถุจารึก

ดินเผา

ลักษณะวัตถุ

สลูป(ชำรุด) ศิลปสมัยทวารวดี

ขนาดวัตถุ

สูง ๓๓ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

นว. ๓

พบเมื่อ

เดือนมีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

สถานที่พบ

เมืองทัพชุมพล (หรือเมืองหนองกรด) หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองกรด
อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ผู้พบ

นายภูธร ภูมะธน หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
สมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี

ปัจจุบันอยู่ที่

นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย แห่งโรงพยาบาลชัยนาท
อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

พิมพ์เผยแพร่

ในจารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง

ประวัติ

จารึกบนสลูปดินเผาเมืองทัพชุมพล เป็นจารึกที่ใช้รูปอักษรหลัง
อักษรปัลลวะ ภาษามอญโบราณ และภาษาบาลี มีจารึกอักษร ๒
บรรทัด บรรทัดที่ ๑ เป็นจารึกภาษามอญ บรรทัดที่ ๒ เป็น

จารึกภาษาบาลี จารึกขึ้นในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ (พ.ศ. ๑๓๐๑-๑๕๐๐)

ลักษณะวัตถุเป็นรูปสลูป ศิลปสมัยทวารวดี สูง ๓๓ เซนติเมตร พบที่เมืองทัพชุมพล หรือเมืองหนองกรด หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นของ นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย แห่งโรงพยาบาลชยันนา อำเภอเมือง จังหวัดชยันนา

นายภูธร ภูมะธน หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี สำนวณพบจึงขออนุญาตจาก นายแพทย์สำนวน ปาลวัฒน์วิไชย จำลองรูปอักษร และถ่ายภาพจารึก ส่งให้กองหอสมุดแห่งชาติ ดำเนินการอ่าน แปล เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ และได้นำมาพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือ เรื่องจารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง^๑ ให้ชื่อเรื่องว่า จารึกเมืองทัพชุมพล ๑ การพิมพ์ในครั้งนี้เปลี่ยนชื่อใหม่ให้ชื่อว่า จารึกสลูปดินเผาเมืองทัพชุมพล

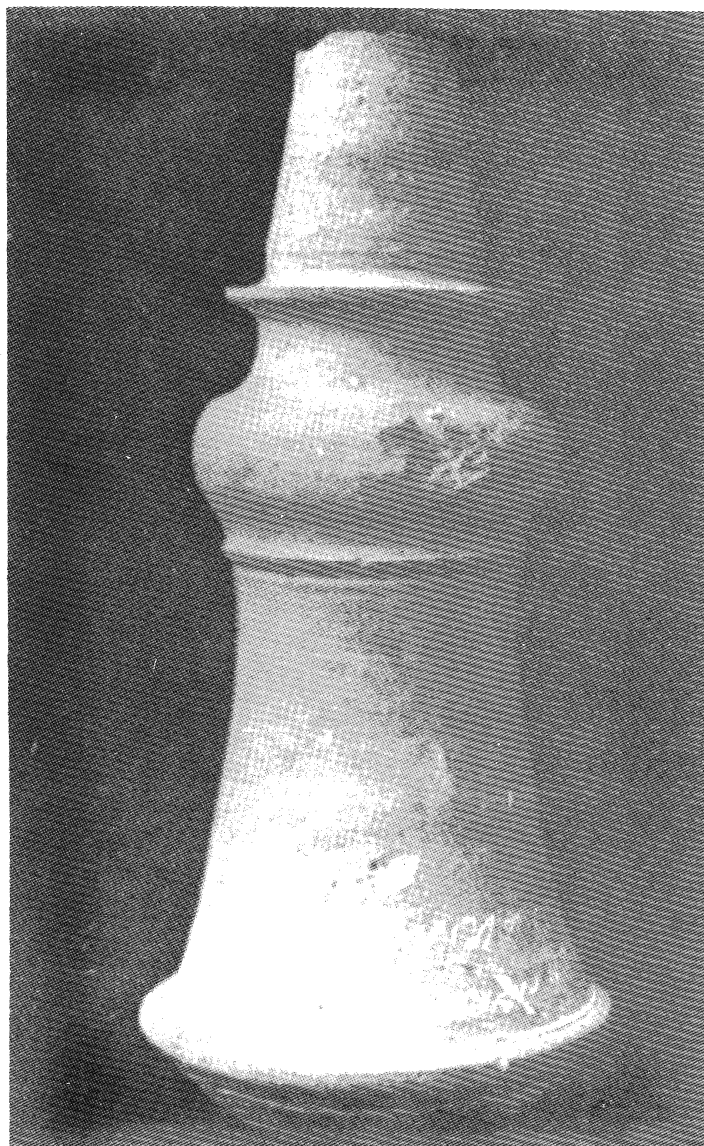
ข้อความจารึกภาษามอญบรรทัดที่ ๑ นายจำปา เยื้องเจริญ ผู้เชี่ยวชาญภาษาตะวันออกเป็นผู้แปล และให้คำอธิบาย ส่วนข้อความจารึกภาษาบาลีบรรทัดที่ ๒ นั้น ศาสตราจารย์นาวาอากาศ เอก(พิเศษ) แย้ม ประพัฒน์ทอง^๒ ได้กรุณาแปลให้ พร้อมทั้งให้คำอธิบายศัพท์ภาษาบาลีด้วย

จารึกบนสลูปดินเผาเมืองทัพชุมพล เป็นหลักฐานที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่บ่งบอกการใช้ภาษามอญ และภาษาบาลี ของกลุ่มชนในพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ ณ บริเวณภาคกลางตอนเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน

^๑ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกในหนังสือเรื่อง จารึกโบราณรุ่นแรก พบที่ลพบุรีและใกล้เคียง, จัดทำโดย ภูธร ภูมะธน และสมชาย ณ นครพนม, ๒๕๒๔, หน้า ๓๔-๓๕

^๒ อดีตหัวหน้ากองอนุศาสนาจารย์ กองทัพอากาศ เปรียญธรรม ๘ ประโยก ปรียญอักษรศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องราวที่จารึก ข้อความในบรรทัดที่ ๑ กล่าวถึงการสร้างสถูปของบรรพบุรุษทั้งสามไว้ใกล้กับวิหาร ข้อความในบรรทัดที่ ๒ เป็นเรื่องกล่าวสรุปคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างที่เราเรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า “คาถาหัวใจพระพุทธศาสนา” หรือ “คาถา เย ธมมา ฯ” ซึ่งเป็นคาถาที่พระอัสสชิเถระได้สำแดงแก่อุปติสสะเป็นคำรบแรก.

จารึกสถูปดินเผาเมืองทพชุมพล ๑ นว. ๗

คำจารึก

คำอ่านภาษามอญ

๑. เนอ์กยาก์ปฺณตฺรปือ์ปรปวิหาร เนอ์ กช้ากจ ปฺณะ ตะระ ปือย ปะรือป วิหาระ

คำแปล

พระสถูปนี้ บรรพบุรุษทั้งสามกระทำไว้ใกล้(กับ)วิหาร

อธิบายศัพท์

เนอ์	นี้
กช้ากจ	พระ พระพุทธรูป พระสถูป
ปฺณะ	บุรณะ บำรุง กระทำ ครั้ง สมัย
ตะระ	บรรพบุรุษ พ่อลุง
ปือย	สาม
ปะรือป	ใกล้ ชิด ติด เคียง
วิหาระ	วิหาร วัด

คำจารึก

๒. เยธมฺมาเหตุปฺปกฺวาเยสฺเหตฺตถาคโคอาหเตสญฺจโยนิโรโรเอวฺวาทิมหาสมโน

คำจารึกเรียงตามคาถา

เย ธมฺมา เหตุปฺปกฺวา	เยสฺ ^๑ เหตุ ตถาคโค อาห
เตสญฺจ โย นิโรโร (จ) ^๒	เอวฺ วาที่ มหาสมโน

คำแปล

พระมหาสมณเจ้าทรงมีพระวาตะอย่างนี้ คือ
 ตรัสธรรมที่มีเหตุเป็นแดนเกิด
 อนึ่ง ตรัสเหตุของธรรมเหล่านั้น
 ตรัสความดับของธรรมเหล่านั้น
 และตรัสอุบายเป็นเหตุดับ (ของธรรมเหล่านั้น)

^๑ โดยทั่ว ๆ ไปจะใช้ “เตส” (ศาสตราจารย์นาวาอากาศเอก(พิเศษ) แฉ่ม ประพัฒน์ทอง)

^๒ ในจารึกไม่ปรากฏ “จ” ได้เพิ่มเติมขึ้นเพื่อให้ครบลักษณะของฉันท์ (ศาสตราจารย์นาวาอากาศเอก(พิเศษ) แฉ่ม ประพัฒน์ทอง)

อธิบายศัพท์

เย	เป็นสรรพนามไม่มีกำหนดแน่นอน
ธมฺมา	สภาวะที่ทรงตัวอยู่เอง
เหตุปฏิกวา	เป็นศัพท์สมาสเชื่อมระหว่าง เหตุ + ปฏิกวา แปลว่า มีเหตุเป็น แดนเกิด
เยสํ	เป็นสรรพนามไม่มีกำหนดแน่นอน โดยทั่ว ๆ ไป เป็น “เตสํ”
เหตุํ	เหตุ(เป็นทุตติยาวิภัติ) เป็นบทกรรม
ตถาคโค อห	ตามนัยที่แปลนี้แยกเป็น ตถา และ คโค = อนึ่ง และคโคที่มี อห กำกับ เข้าใจ ว่าเพื่อให้นักศึกษาแปลคำ “คโค” ว่า กล่าวแล้ว หรือ ตรัสแล้ว
เตสญจ	เตสํ (แปลงนฤกหิตบนตัว ส เป็น ญ) เป็นนิยมสรรพนาม ที่กำหนดแน่ชัด จ เป็นนิบาต = และ
โย นิโรธ (จ)	และอุบายเป็นเหตุดับใจ ซึ่งอุบายเป็น เหตุดับนั้น แยกเป็น โย นิโรธ ตํ นิโรธํ จ
มหาสมโน	เป็นประธานของประโยค ซึ่งหมายถึง พระพุทธเจ้า

นายเทิม มีเต็ม อ่าน

นายจำปา เขื่องเจริญ แปลภาษานอญ

ศาสตราจารย์นาวาอากาศเอก(พิเศษ) แย้ม ประพัฒน์ทอง แปลภาษาบาลี

จารึกวัดโพธิ์ชัยเสมาราม

ทะเบียนจารึก

อักษร

ภาษา

ศักราช

จารึกอักษร

วัตถุจารึก

ลักษณะวัตถุ

ขนาดวัตถุ

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

พบเมื่อ

สถานที่พบ

ผู้พบ

ปัจจุบันอยู่ที่

พิมพ์เผยแพร่

ประวัติ

หลังปลงพระ

มอญโบราณ

ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕

จำนวน ๑ ด้าน มี ๑ บรรทัด

ศิลปประเภทหินทราย

รูปใบเสมา (ชำรุด)

กว้าง ๕๓ ซม. สูง ๗๓ ซม. หน้า ๖ ซม.

กส. ๗

วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

วัดโพธิ์ชัยเสมาราม อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

เจ้าหน้าที่สำนักงานจารึกและวิจัยเอกสารโบราณ งานบริการ

หนังสือภาษาโบราณกองหอสมุดแห่งชาติ

วัดโพธิ์ชัยเสมาราม อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ครั้งแรก

เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๒๗ สำนักงานจารึก และวิจัยเอกสารโบราณ

งานบริการหนังสือภาษาโบราณ กองหอสมุดแห่งชาติ ได้รับ

อนุมัติจากอธิบดีกรมศิลปากร^๑ ให้ส่งนายบุญนาค สะแกนอก

^๑ คุณหญิงอารี กุลดิลก (ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๗)

เดินทางขึ้นไปทำการสำรวจเอกสารโบราณ และจารึกในเขตท้อง
ที่ต่าง ๆ ที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดกาฬสินธุ์
เจ้าหน้าที่ได้สำรวจพบศิลาจารึกที่วัดโพธิ์ชัยเสมาราม ตำบล
หนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน ๑ หลัก
เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๗ ได้ขึ้นทะเบียนศิลาจารึกดังกล่าว
ไว้ในบัญชี ลำดับที่ กส. ๓

ศิลาจารึกวัดโพธิ์ชัยเสมาราม เป็นจารึกที่ใช้รูปอักษรหลัง
อักษรปัลลวะ ภาษามอญโบราณ จารึกอักษร ๑ บรรทัด วัตถุที่
จารึกเป็นหินทรายหยาบ ลักษณะวัตถุรูปใบเสมา แต่ชำรุด ขนาด
ของวัตถุ กว้าง ๕๓ เซนติเมตร สูง ๓๓ เซนติเมตรหนา ๖
เซนติเมตร

รูปอักษรจารึกในศิลาจารึกวัดโพธิ์ชัยฯ พยัญชนะบางตัว
และคำจารึกบางคำมีรูปลักษณะเหมือนกับพยัญชนะบางตัวและ
คำจารึกบางคำที่ใช้ในจารึกบนหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดด
สูงยาง รูปพยัญชนะที่กล่าวนี้ได้แก่พยัญชนะตัว ก - ก
ก , ก - ก ฦ - น ส่วนคำจารึกได้แก่คำว่า ฏุก
- กยาก นอกจากนี้ยังมีพยัญชนะตัว ฦ , ฦ - ง ซึ่งเป็นพยัญ
ชนะที่มีรูปลักษณะแบบอักษรหลังปัลลวะ

พระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยางนี้ นายคงเดช ประ
พัฒน์ทอง นักวิชาการฝ่ายโบราณคดีได้วิเคราะห์พุทธลักษณะ
ศิลปและสมัยว่า เป็นพุทธศิลปสมัยทวารวดีพุทธศตวรรษที่
๑๔-๑๕

ศิลาจารึกวัดโพธิ์ชัยเสมาราม และจารึกหลังพระพิมพ์
ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยางเป็นจารึกที่ใช้รูปอักษรหลังอักษรปัลลวะ
ภาษามอญโบราณ เหมือนกัน ตลอดถึงแหล่งสถานที่ที่พบจารึก
ก็ได้พบในเขตท้องที่เดียวกันจึงกำหนดระยะอายุกาลจารึกวัดโพธิ์
ชัยเสมารามได้ว่า มีระยะกาลจารึกในพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕
เช่นเดียวกันกับจารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง ที่
พบเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑

จารึกวัดโพธิ์ชัยเสมาราม กส. ๗

คำจารึก

คำอ่านภาษามอญ

๑. ปุณยปรคตก
นมนักสมุญ
กยากจก

ปุณยะ ปีระ เกียะตะ กะ
เนียะมุ่น กะ สเมียง
กยากจ จัก

คำแปล

บุญ (เป็นเครื่อง) นำแก่ “เนียะมุ่น” แก่
“สมิงพระจักร” (ในกาล) ภายหน้า

อธิบายศัพท์

ບຸນ	ปุณย	ปุณยะ	บุญ กุศล
ປີ	ปร	ปีระ	นำ ส่ง
ກຕ	คต	เกียะตะ	ข้างหน้า ภายหน้า
ກ	ก	กะ	กับ แก่
ນົມ	นมน	เนียะมุ่น	เข้าใจว่าเป็นชื่อเฉพาะ
ກ	ก	กะ	กับ แก่
ສົມ	สมุญ	เข้าใจว่าจะเป็นคำเดียวกับ “สเมียง”	
		กษัตริย์ ขุนนาง	

กษัตริย์ ขุนนาง เมื่อนำมาใช้หน้าหน้า “กยากจ จัก “เป็น” สเมียง กยากจ จัก” แปลว่า สมิงพระจักร คำว่า สมิงพระจักร เป็นสรรพนามที่ใช้เรียกพระภิกษุ ซึ่งครั้งยังเป็นกฤหสัถย์ได้รับราชการมีบรรดาศักดิ์เป็นขุนนางตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง กรันมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ จึงนำคำสมิงมานำหน้าคำว่า พระ และชื่อเดิม อย่าง เช่น “สมิงพระจักร” ดังนี้ เป็นต้น

ກຍັກ	กยาก	กยากจ	พระ พระพุทธรูป
ຈັກ	จัก	จัก	จักร เป็นชื่อเฉพาะ

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

จารึกแม่หินบดเวียงมะโน

ทะเบียนจารึก

อักษร

มอญโบราณ

ภาษา

มอญ และพม่าโบราณ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๗

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้าน มี ๕ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภทหินชนวน

ลักษณะวัตถุ

แม่หินบด

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๒๑ ซม. สูง ๓๗ ซม. หนา ๓ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ชม. ๔๕

พบเมื่อ

พุทธศักราช ๒๕๑๕

สถานที่พบ

เวียงมะโน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้พบ

นายเรือง กันธวัง

ปัจจุบันอยู่ที่

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

พิมพ์เผยแพร่

ครั้งแรก

ประวัติ

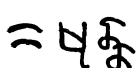

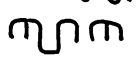

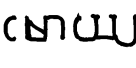

จารึกแม่หินบด เวียงมะโนนี้ใช้รูปอักษรมอญโบราณ ภาษามอญ และพม่า จารึกอักษร ๑ ด้าน มี ๕ บรรทัด วัตถุที่จารึกเป็นหินชนวน รูปลักษณะวัตถุแม่หินบด ขนาดความกว้าง ๒๑ เซนติเมตร สูง ๓๗ เซนติเมตร หนา ๓ เซนติเมตร จารึกขึ้นในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๗ (พ.ศ. ๑๖๐๑-๑๗๐๐)

จารึกดังกล่าว พบที่เวียงมะโน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ นายเรืองคันธวัง มอบให้แก่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คณะเจ้าหน้าที่สำรวจเอกสารโบราณ และจารึกงานบริการหนังสือภาษาโบราณ กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร เดินทางขึ้นไปทำการสำรวจ ได้ทำสำเนา ถ่ายภาพ เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕

เวียงมะโน เป็นชื่อเมืองโบราณ มีเรื่องเล่าว่า แต่เดิมเรียก “เวียงละโว้” ด้วยเหตุที่ชาวละโว้ได้อพยพขึ้นมาอาศัยอยู่ในสมัยพระนางจามเทวี เวียงละโว้ได้เปลี่ยนมาเป็น “เวียงมะโน” แต่ครั้งใดยังค้นไม่พบหลักฐาน การค้นพบจารึกแม่หินบดที่เวียงมะโน เข้าใจว่าจารึกนี้อาจจะเคลื่อนย้ายมาจากแหล่งอื่น

ลักษณะรูปอักษร ศิลาจารึกแม่หินบดเวียงมะโน พยัญชนะบางตัว คำจารึกบางคำและอักขรวิธีบางแห่งที่ใช้ มีลักษณะที่ใกล้เคียง หรือเหมือนกับพยัญชนะ คำจารึก และอักขรวิธีที่ใช้ อยู่ในศิลาจารึกอักษรมอญโบราณ ภาษามอญ พบที่วัดพระธาตุ-หริภุญไชย วรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้แก่ศิลาจารึก ลพ.๓ หรือศิลาจารึก “ตะจุ่มหาเถร” ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน ขอนำตัวอย่างพยัญชนะบางตัว คำจารึกบางคำและการใช้อักขรวิธีบางแห่งมาแสดงเปรียบเทียบดังนี้

รายการ		จารึกแม่หินบดฯ		บรรทัด	จารึก ลพ.๓		บรรทัด
พยัญชนะ	ช	ᨧ	ᨧ	๔, ๓	ᨧ	ᨧ	๕, ๑๔
	น	ᨦ	ᨦ	๓, ๔	ᨦ	ᨦ	๓, ๖
	ม	ᨣ	ᨣ	๑, ๖	ᨣ	ᨣ	๑, ๕
	อ	ᨠ	ᨠ	๔, ๖		ᨠ	๔

รายการ	จารึกแม่หินบดฯ	บรรทัด	จารึก ลพ.๗	บรรทัด
คำจารึก	อิมูนน 	๑	อิช 	๑๔
	กยาก 	๒	กยาก 	๖
	โมยย 	๕	โมยย 	๑๐
อักษรวิธี การซ้อน พยัญชนะตัว “ส”	ทิสส 	๒	จวสส 	๕, ๗, ๑๓

ภาษา ข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึกแม่หินบดเวียงมะโน ใช้ภาษามอญโบราณ มีบางแห่งที่ใช้ภาษาพม่า เช่น

ภาษามอญ คำว่า วอ้อ(วู้ - น้) กยาก(กยากจ - พระ พระพุทธรูป)
 ตล(ตะละ - เจ้า) ตซุ(ตะจู้-พ่อปู่ อัยยกา)
 โกนน(โกน-ลูก) ฯลฯ เป็นต้น

ภาษาพม่า คำว่า อทรรราช(อัทรรราช)
 มัจฉนราชโนรทร(มัจฉนราช นรทร)
 มินลาย(มินลาย) ฯลฯ เป็นต้น

การอ่านถ่ายถอดคำภาษาพม่า ได้อ่านออกเสียงเป็นภาษามอญ เช่น “อทรรราช = อ้อทธียะเรียะเจียะ, มัจฉนราชโนรทร = แม่่งท่นเนียะเรียะเจียะ โน๊ะเรียะเทียะเรียะ, มินลายย = มินลาย เป็นต้น

ตามที่กล่าวไว้แต่เบื้องต้นแล้วว่าลักษณะพยัญชนะบางตัว คำจารึกบางคำ และอักษรวิธีที่ใช้ในบางแห่งที่ปรากฏในศิลาจารึกแม่หินบดเวียงมะโน มีลักษณะใกล้เคียงหรือเหมือนกันกับรูปพยัญชนะ คำจารึก และอักษรวิธี ที่ใช้อยู่ในศิลาจารึก ลพ. ๗ และข้อความในหนังสือวิเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย ได้กล่าวถึงระยะอายุกาลจารึกอักษรมอญโบราณ จำนวน ๓ หลัก ซึ่งพบที่จังหวัดลำพูน ความว่า

“ศิลาจารึกหลักนี้ (ลพ. ๓) เป็นรูปใบเสมา หินทราย สีนํ้าตาล ขนาดเล็กอีกเช่นกัน ควรจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับศิลาจารึก หมายเลข ลพ. ๔ ลพ. ๕ และ ลพ. ๖”^๑ ข้อความที่กล่าวถึงมีรายละเอียดดังนี้

“ตามที่ท่านผู้อ่านแต่เดิมกล่าวไว้นั้น จะเห็นได้ว่าจารึก ลพ. ๖ หลักนี้ยากต่อการที่จะอ่านและพิจารณาให้ถ่องแท้ได้ สืบเนื่องจากรูปอักษรจารึกในเบื้องต้น ก็เห็นว่า เป็นรูปอักษรอย่างเดียวกันกับจารึกวัดเชตะวัน หรือจารึกวัดกุฎูด และวัดมหาวัน ซึ่งแน่นอนที่สุดว่า จะต้องเป็นจารึกที่ทำขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ด้วยกัน และเมื่อพบหลักฐานการจารึกอ้างถึงวัดเชตะวันอีกด้วย ก็ยิ่งทำให้แน่ใจมากขึ้นว่า ควรจะอยู่ในรัชสมัยของพระเจ้าสุวราชสีหิ ด้วยก็ได้ ดังนั้นคณะผู้ดำเนินการอ่านและแปลสรุปความจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน ครั้งนี้ จึงได้พยายามทบทวนการอ่านของท่านฮัลลiday ใหม่จึงได้พบว่า จารึกหลักนี้มีศักราชขบบอกไว้ด้วยในตอนขึ้นต้นบรรทัดแรก ซึ่งท่านฮัลลiday จัดเป็น ด้านที่ ๒ คือ

บรรทัดที่ ๑ ลู โกว (สุ) (หรือ สุม)...(ว) ลุม ลูโก ว ...

นายจำปา เขื่องเจริญ ผู้เชี่ยวชาญ อักษรภาษามอญ กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้ชี้แจงว่า ควรอ่านเป็น ลูเกว สุป ๘ ๒ ๖ ลจิม ลูเกว

(เครื่องหมาย “ ” ไม่ใช่การันต์ แต่ใช้แทนเครื่องหมายสะกดในอักษรวิธภาษามอญ จะเห็นได้ว่า ข้อความในบรรทัดแรกของจารึกนี้ ปังถึงระยะเวลาอย่างแน่นอนแต่ปัญหามีอยู่ว่า จะเป็นระยะเวลาของศักราชอะไร เฉพาะคำว่า “ลจิม” อ่านว่า “เลอะจิม” แปลว่า “หนึ่งพัน” ซึ่งไปสะกดอยู่ข้างท้ายของตัวเลข จึงได้ลงความเห็นร่วมกันว่า ในเมื่อหลักฐานต่าง ๆ ที่แวดล้อมอยู่ในเมืองลำพูนโบราณ ที่จังหวัดลำพูน บัดนี้ทั้งหมด ล้วนแต่มีความเก่าแก่ไม่เกินพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ขึ้นไปได้ทั้งสิ้น ฉะนั้น หากตัวเลข ๓ ตัว นี้ หมายถึงศักราชแล้ว ก็จะต้องไม่เกินขอบเขตของพุทธศตวรรษที่ ๑๓ คือ ต้องอยู่ในระหว่าง พ.ศ. ๑๖๐๑ ถึง พ.ศ. ๑๗๐๐ หากคิดเห็นได้ในทำนองนี้แล้ว ควรที่จะอ่านย้อนกลับโดยเอาจำนวนพันคือ “ลจิม” นั้น มาตั้งต้นข้างซ้าย ต่อด้วยตัวเลข ๖ เลข ๒ และเลข ๘ ก็จะเป็น ๑๖๒๘ เลข จำนวนนี้ ถ้าเป็นการถูกต้อง

^๑ ศิลาจารึก ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย, กรมศิลปากร จัดพิมพ์ในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย, ๒๕๒๒ หน้า ๒๑-๒๒ .

แล้ว ก็คือ ปุทธศักราช ๑๖๒๘ นั่นเอง^๑”

จากหลักฐานทางเอกสารที่นำมากล่าว กอปรกับรูปลักษณะพยัญชนะบางตัว คำจารึกบางคำ และการใช้อักษรวิธีบางแห่ง ในศิลาจารึกแม่หินบดเวียงมะโน และ ศิลาจารึก ลพ. ๓ ที่ได้นำมาเปรียบเทียบไว้แต่เบื้องต้น ศิลาจารึกแม่หินบดเวียงมะโน จึงควรมีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ
๑. ไว้อมญอมนนท	วู้อ์ โมนญะ อมุ่นเนยะ ตี-
๒. สสทายกยาก	สสะ เตียเยยะ กย้ากจ
๓. ไว้อยปุกกต	วู้อ์ เยยะ เปิกกะ ตะ-
๔. ลตชอทธราช	ละ ตะจู้ อ็อทเธียะเรียะเจียะ
๕. โจนนโมยขท	โกน มัว ฮ้อย
๖. โมอ์มาจรรน	โมะ แมง ทั่นเนยะ
๗. ราชโนรทร	เรียะเจียะ โนเรียะเทียะเรียะ
๘. โจนนกาลตา	โกน กาละ ตา-
๙. วมินนลาย	ว มินลาย

คำแปล

พระพุทธรูปนี้ โมนญะอมุ่น (ได้สร้าง) อุทิศให้ (แก่) ท่านปุกกะ เจ้าพ่อปู่ อัทธราช (พระอัยกาอัทธราช) และพระโอรสองค์หนึ่ง พระนามว่า “มังชนราชนรทร (มังชนราชนรทร)” อันประสูติเมื่อคราวประทับอยู่ที่ “มินลาย”

^๑ ความเห็นของท่านศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร. ซึ่งได้ไปตรวจสอบอ่านศิลาจารึก หริภุญไชย ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ แล้วท่านกรุณาชี้แจงผลการอ่านของเจ้าหน้าที่ กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ว่า

เชื่อว่าตัวเลขที่อ่านได้ทั้งสามตัวถูกต้อง แต่ขอเปลี่ยนเป็น พ.ศ. ๑๙๒๖ เพราะแปลว่า ล่วงไปแล้ว ๗๒๖ หลังจาก หนึ่งพัน (ศิลาจารึก ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย, ศิลาจารึก วัดบ้านหลวง ลพ. ๖ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสสมเด็จ-พระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย, ๒๕๒๒, หน้า ๒๒-๒๓).

จารึกแม่หินบดเวียงมะโน ชม. ๔๕

အံ့အားကပ်ကပ်မိလေ့ရှိသူ

တော်မည့်အမှု
 ဟု ဟု ကျက်
 တော်မည့်အမှု
 လတူအမှု
 ကျော်မော်မော်
 ကျော်မော်မော်
 ကျော်မော်မော်
 ကျော်မော်မော်
 ကျော်မော်မော်
 ကျော်မော်မော်

อธิบายศัพท์

อักษรจารึก	คำจารึก	คำอ่าน	คำแปล
๕๐๗	โว	วู้	นี้
๕๑	มณ	โมนัน	มัญญะ
๕๒	อิมุนน	อิมุนเนยะ	อิมุน
๕๓	ทิสสทาย	ติสสะเตยเยยะ	อุทิศให้
๕๔	กยาก	กย้าก	พระ พระพุทธรูป
๕๕	โว	วู้(โวะ)	นี้
๕๖	ย	เยยะ	ท่าน
๕๗	ปุกก	เป็กกะ	ปุกกะ
๕๘	ตล	ตะละ	เจ้า
๕๙	ตช	ตะจู้	พ่อปู่
๖๐	อทธราช	อ้อทเธียะเรียเจียะ	อัครราช(ชื่อเฉพาะ)
๖๑	โกน	โกน	โอรส, บุตร ลูก
๖๒	โมย	มัว	หนึ่ง
๖๓	หิ	ฮ้อย	ชื่อ
๖๔	โม	โมะ	ชื่อ
๖๕	มาง	แม่ง	มัง (ภาษาพม่า)
๖๖	ชนนราช	ท่นเนียะเรียเจียะ	ชนราช
๖๗	โนนทร	โน้เรียะเทียะเรียะ	นรทร
๖๘	โกน	โกน	ราชโอรส บุตร ลูก
๖๙	กาล	กาะ	เมื่อ สมัย
๗๐	ดาว	ดาว	อยู่
๗๑	มินนลาย	มินล่าย	มินลาย (เข้าใจว่าจะเป็น ชื่อเมืองโบราณ)

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

จารึกวิหารโพธิ์ลังกา

ทะเบียนจารึก

อักษร	มอญโบราณ
ภาษา	มอญ และพม่าโบราณ
ศักราช	ประมาณ พ.ศ. ๑๓๓๕-๑๔๒๕
จารึกอักษร	จำนวน ๑ ด้านมี ๘ บรรทัด
วัตถุจารึก	ศิลา ประเภหินทราย
ลักษณะวัตถุ	รูปใบเสมา
ขนาดวัตถุ	กว้าง ๓๓ ซม. สูง ๓๖ ซม.หนา ๑๔ ซม.
บัญชี/ทะเบียนวัตถุ	นศ. ๒
พบเมื่อ	วันที่ ๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔
สถานที่พบ	พระวิหารโพธิ์ลังกา วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้พบ	เจ้าหน้าที่งานบริการหนังสือภาษาโบราณ กองหอสมุดแห่งชาติ ^๑

^๑ เดิมเป็น แผนกหนังสือตัวเขียนและจารึก กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

คณะเจ้าหน้าที่เดินทางไปทำการสำรวจ คือ

- ศาสตราจารย์ แม้นมาส ชวลิต (อดีตรองอธิบดีกรมศิลปากร ครั้งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ)
- นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ หัวหน้างานบริการหนังสือภาษาโบราณ (ครั้งดำรงตำแหน่งบรรณารักษ์โท)
- นายประสาร บุญประคอง บรรณารักษ์ตรี (ต่อมาได้เลื่อนเป็นบรรณารักษ์โท)
- นายเทิม มีเต็ม นักภาษาโบราณ ๔ (ครั้งดำรงตำแหน่งพนักงานหนังสือโบราณ)
- นายชาติกร ทรงศิริกุล เจ้าหน้าที่ฝ่ายช่างภาพ (กองการศึกษาผู้ใหญ่)

ปัจจุบันอยู่ที่

พิมพ์เผยแพร่
ประวัติ

พระวิหารโพธิ์ลังกา วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ครั้งแรก

เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๒๒ นางอัญชนา จิตสุทธินาถ อาจารย์
ประจำคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้นำสำเนาศิลา
จารึก วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช
จำนวน ๑ แผ่น มามอบให้กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
เพื่อทำการอ่านแปล จากการพิจารณารูปแบบอักษร และภาษา
ที่ใช้ทำให้ทราบว่าจารึกนั้นเป็นอักษรมอญโบราณ ภาษามอญ
และพม่า นายจำปา เขื่องเจริญ ผู้เชี่ยวชาญภาษามอญโบราณ
จึงได้ดำเนินการอ่าน แปล

สำเนาศิลาจารึกดังกล่าวนี้ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
ได้ขึ้นบัญชีทะเบียนเป็นประวัติจารึกไว้ในบัญชีจารึก จังหวัด
นครศรีธรรมราช เลขทะเบียนที่ นศ. ๒ หลักศิลาจารึกเป็นหิน
ทราย สีแดง ลักษณะรูปใบเสมา ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่พระวิหาร
โพธิ์ลังกา วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช
ได้ศึกษาและเปรียบเทียบลักษณะรูปอักษรแล้ว สันนิษฐานว่าน่า
จะสร้างขึ้นในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ (พ.ศ. ๑๗๗๕-
๑๘๒๕)

จากการตรวจสอบ ภาษาที่จารึกมีทั้งภาษามอญ พม่า ภาษา
บาลี และภาษาสันสกฤต มีคำบางคำยากต่อการที่จะแปลให้ได้
ความหมายและตรงกับภาษาไทยปัจจุบัน และคำบางคำนั้นต้อง
อาศัยความสันนิษฐานตามสำนวนภาษาเข้าช่วย มีคำหลาย ๆ คำ
ได้ค้นจากพจนานุกรม ภาษามอญ ภาษาพม่า ไม่พบรูปคำที่ใช้
อย่างตรง ๆ อย่างเช่นคำว่า ถ้าพิจารณาตามรูปอักษร
ที่จารึกมีแนวที่จะต้องอ่านเป็น “เนร (นะเร)” ได้ จึงได้ตรวจ
สอบพจนานุกรม ภาษามอญ ภาษาพม่า แต่ไม่พบรูปคำดังกล่าว
นี้ จึงต้องใช้ความสันนิษฐานว่า ถ้าอ่าน “เนร” ไม่ได้ควรจะ
อ่านเป็นคำใดได้บ้าง จึงได้พบคำที่ใกล้เคียงอยู่คำหนึ่ง คือ “ทุน

(ทะร่น)” เป็นภาษามอญ แปลว่าร้องคำราม ชูคำราม เมื่อพบ คำที่ใกล้เคียงเช่นนี้ คำ “เนร” น่าจะอ่านเป็น “ทุรน” ได้ ทั้งนี้ โดยถือเอาเส้นรูปอักษรที่ปรากฏ ๘ เป็นพยัญชนะตัว ท และเส้นรูปอักษร ๙ เป็นพยัญชนะตัว น ส่วนเส้น รูปอักษร ๐ เป็นเชิงพยัญชนะตัว ร ถ้าอ่านได้เช่นนี้ นับเป็นการถูกต้องตามแบบอย่างอักษรวิธีของภาษามอญ

ส่วนอีกคำหนึ่งที่ปรากฏรูปอักษรจารึก ๓ อ่าน ว่า “กวะ” คำนี้ถ้าจะพูดถึงอักษรวิธีของภาษามอญแล้ว ปัจจุบัน ไม่นิยมใช้ เท่าที่พบส่วนมากจะใช้ ๓๓ อ่านว่า “กวก(กวก) แปลว่า “แขวน” เพราะฉะนั้น คำว่า ๓๓ ก็ควรจะถือว่าเป็นอักษรวิธีที่ท่านใช้ในสมัยโบราณ

นอกจากคำดังกล่าวมานี้แล้วยังมีอีกหลาย ๆ คำที่เป็น อุปสรรคในการแปลภาษามอญ และภาษาพม่า ที่ใช้ในศิลาจารึก หลักนี้

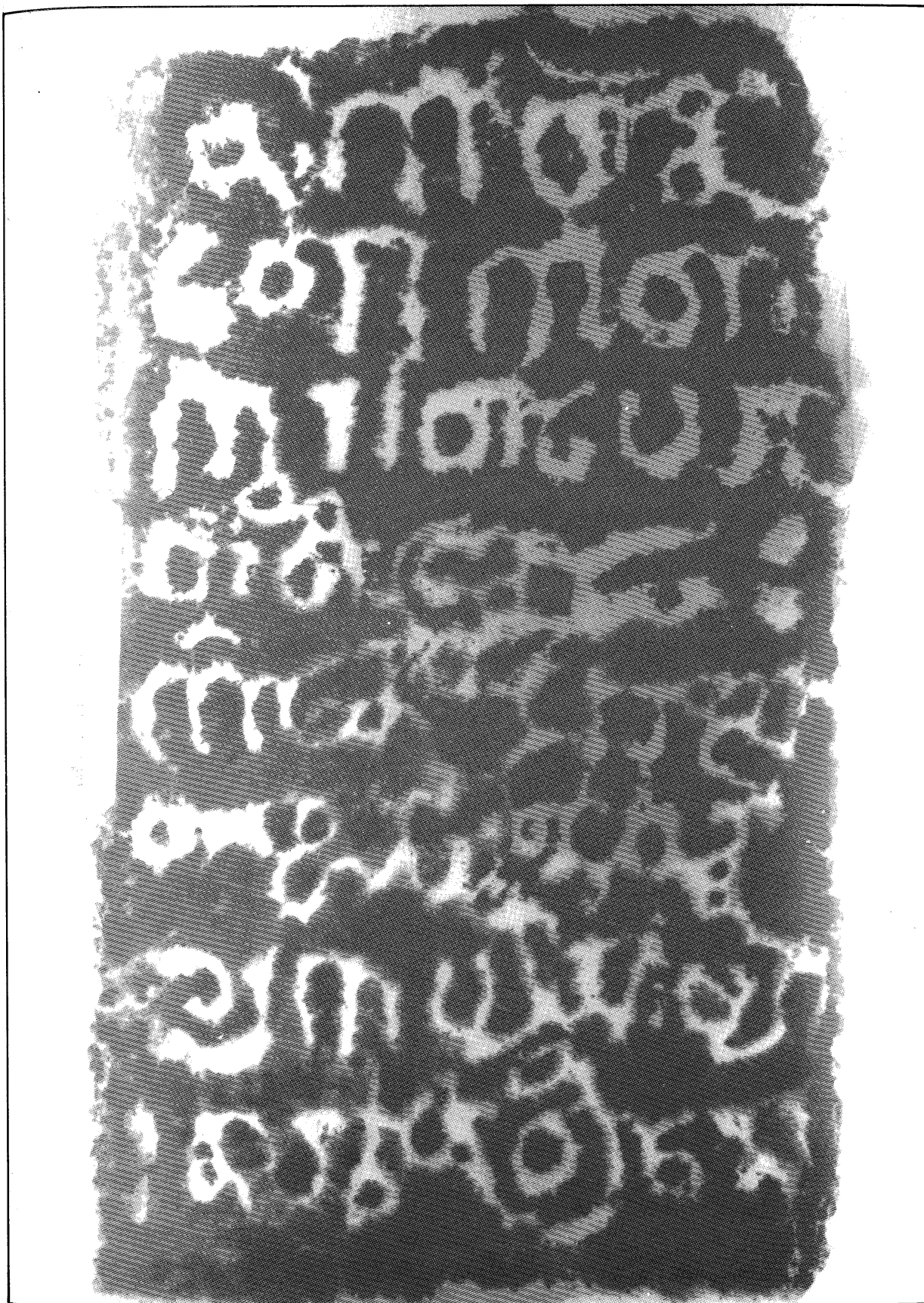
อนึ่ง ถ้าหลักศิลาจารึกหลักนี้เป็นของมีประจำที่ ประดิษ- ฐานอยู่ในบริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช มาแต่ดั้งเดิม มิได้ถูก นำเคลื่อนย้ายมาจากแหล่งอื่นใด จากรูปอักษรและภาษา ที่ใช้ใน ศิลาจารึก ทำให้มีปัญหว่า “อักษรมอญ และภาษามอญโบราณ” มีปรากฏให้อยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยเหตุผลอย่างไร เรื่องนี้จะต้องศึกษาและค้นคว้าหาหลักฐานในทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีสืบต่อไป

အံ့သရာဝိသုဒ္ဓိ

ကိုယ်တို့
 တွေ့ကြုံ
 ကြုံတွေ့
 ကြုံတွေ့
 ကြုံတွေ့
 ကြုံတွေ့
 ကြုံတွေ့
 ကြုံတွေ့

ဇာတ်ကဏ္ဍပုံစံ

နောက်တစ်
 တောကံတံ
 ကွဲသတယော
 ကံဝိဒဒြေဇာ
 ကံတော့အာဇာ
 ပာဟိလုးဇေဝန္တ
 နေကပ္ပာသမ္ပ
 နေဂိဗ္ဗယတိဇာ

จารึกวิหารโพธิ์ลังกา นศ. ๒

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ
๑. โน้กบานิ	โน้ก บา นิ
๒. โต้กตา	โต้ก ตา
๓. กั่วสวาโย	กวัค สะวา โย-
๔. กั้วีรทรรโน	กั วิเรียะ ทะร่น โน-
๕. กั้โตลอรณ	กั ตะลาว อะร่ญญะ
๖. ปาหิละเนวนน	ปา ฮ้อย ลุ เน วัน
๗. เขยกปาสมย	จะเย ก้อปปา สะมะยะ
๘. โน้สวติโน	โน้ก สะวะยะ ต้าย โน่ว

คำแปล

พญานาค ๒ ตัว ชูเศียรเล็กพัวพัน มีเกล็ดสีแดงดั่งเปลวเพลิง เคลื่อนไหวไปมาดุจพัดใบตาลที่กำลังโบกสะบัดด้วยอากัปภิกิริยาอันสง่างามและกล้าหาญ มองดูเหมือนกับพญานาคทั้ง ๒ นั้น กำลังเปล่งเสียงร้องคำรามก้องป่า พร้อม ๆ กับเคลื่อนกายไปอย่างเข้มข้ม เป็นภาพที่แสดงความเคารพนบถต่อพระอาทิตย์ตลอดกาลชั่วกัปแห่งพญานาค

เบื้องซ้ายนั้น เป็นภาพบ้านเมืองของพวกเขา

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

จารึกพระเจ้าสวาวุธสีท ๑ (วัดคอนแก้ว)

ทะเบียนจารึก

อักษร

มอญโบราณ

ภาษา

บาลี และมอญ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๓

จารึกอักษร

จำนวน ๒ ด้าน ด้านที่ ๑ มี ๑๘ บรรทัด ด้านที่ ๒ มี ๑๓ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภทหินทรายสีแดง

ลักษณะวัตถุ

รูปใบเสมา

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๘๘ ซม. สูง ๑๕๖ ซม.หนา ๔๓.๗ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ลพ. ๑

พบเมื่อ

พุทธศักราช ๒๔๖๐

สถานที่พบ

วัดคอนแก้ว ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

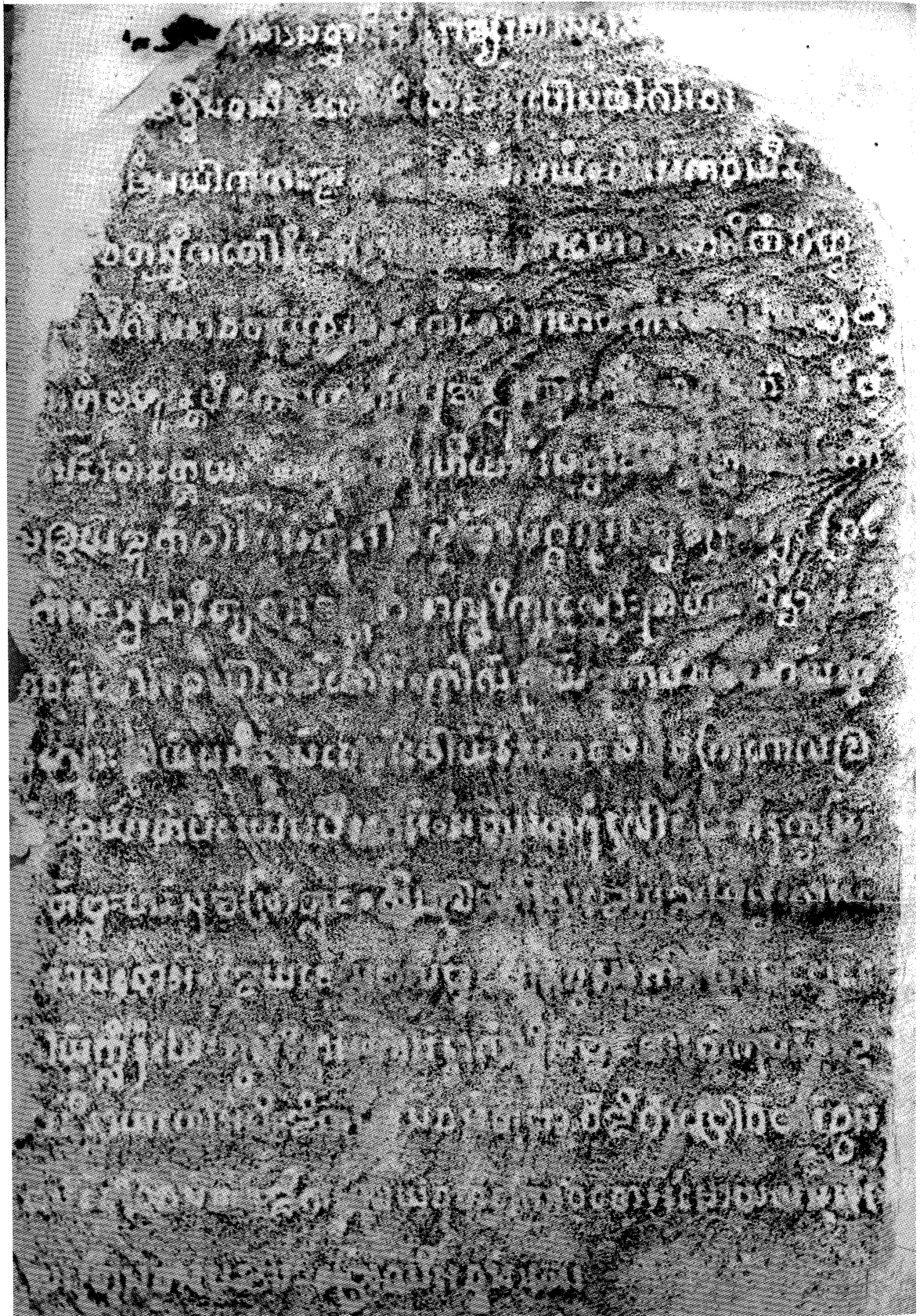
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน

พิมพ์เผยแพร่

ในวารสารของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ (B.E.F.E.O.) เล่มที่ ๓๐ ก.ศ. ๑๕๓๐ ในวารสารโบราณคดีปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ และในหนังสือวิเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย

ประวัติ

ศิลาจารึกนี้แม้จะเคยมีผู้อ่านแปลแล้ว แต่ยังมีตลาดเคลื่อนอยู่มาก การพิมพ์ครั้งนี้จึงสรุปแต่ใจความในจารึกไว้ดังนี้

จารึกพระเจ้าสวาวาสิตธิ ๑ (วัดดอนแก้ว) ลพ. ๑ ด้านที่ ๑

จารึกพระเจ้าสวาทิสทริ ๑ (วัดดอนแก้ว) ลพ. ๑ ด้านที่ ๒

เริ่มต้นได้กล่าวถึงกษัตริย์ผู้ทรงพระนามว่า “สวาวาสิตุรุ” (สรรพลีทรี) ซึ่งมีพระชนมพรรษาได้ ๒๖ พรรษา ทรงสร้าง วัดเชตวัน

เมื่อพระเจ้าสรรพลีทรีมีพระชนมายุได้ ๓๑ พรรษา ได้ ทรงสร้างที่พำนัก(กุฏิ) ถวายแก่สงฆ์ และได้สร้างพระไตรปิฎก จารึกด้านที่ ๒ ได้กล่าวถึง วัน เดือน ปี (ปีมคฺคสิโร) แรม ๕ ค่ำ เดือน เชนฐ กล่าวถึงราชสกุลวงศ์ ซึ่งมีพระชายา ๒ พระองค์และพระราชโอรสทรงสร้างพระเจดีย์ ๓ องค์ไว้ ณ หน้าวัดเชตวัน

ได้กล่าวถึงการออกผนวชของพระเจ้าสรรพลีทรีที่วัดเชตวัน พร้อมกับพระราชโอรสทั้ง ๒ คือ มหานาม และกัจจาย ต่อจาก นั้นได้กล่าวถึงพระมหาเถรราชครู ซึ่งมีพระชนมายุได้ ๘๒ พรรษา ได้เป็นประธาน (อุปัชฌาย) พร้อมด้วยพระสงฆ์อีก ๘๐ องค์ สามเณร ๑๐๒ รูป ได้พำนักอยู่ ณ ที่วัดเชตวัน

นายเทิม มีเต็ม เรียบเรียง

จารึกพระเจ้าสวาวาสิต ๒ (วัดกู่กุด)

ทะเบียนจารึก

อักษร

มอญโบราณ

ภาษา

มอญ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๓

จารึกอักษร

จำนวน ๒ ด้าน ด้านที่ ๑ มี ๑๕ บรรทัด ด้านที่ ๒ มี ๑๕ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภทหินทราย สีนํ้าตาล

ลักษณะวัตถุ

รูปใบเสมาชำรุด แตกเป็น ๔ ชิ้น

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๕๘ ซม. สูง ๑๖๔ ซม. หิน ๒๕ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ลพ. ๒

พบเมื่อ

กุมภาพันธ์ ๒๔๖๕

สถานที่พบ

ฐานพระเจดีย์ด้านทิศตะวันออกของวัดกู่กุด อำเภอเมือง
จังหวัดลำพูน

ผู้พบ

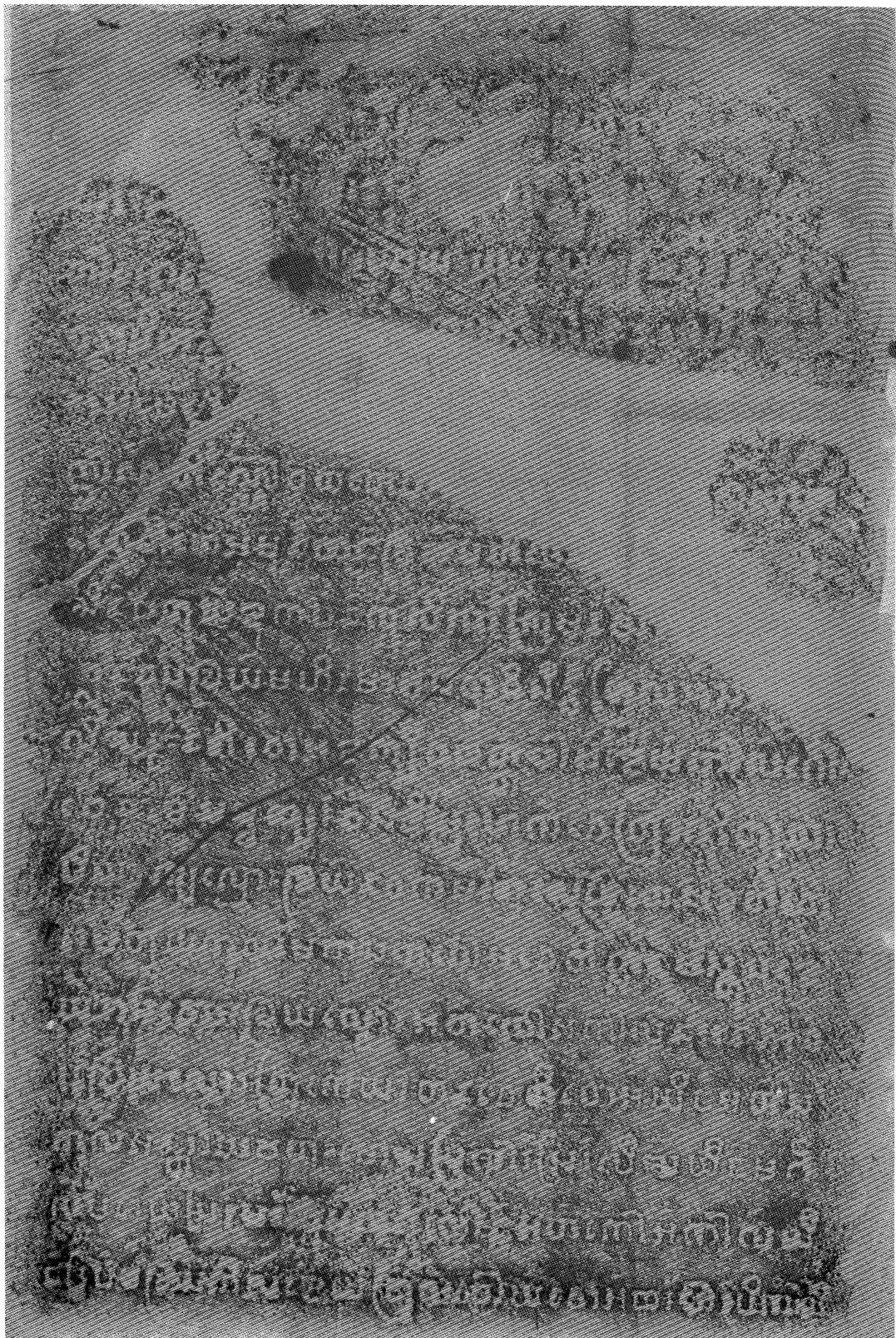
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และ
ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์

ปัจจุบันอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน

พิมพ์เผยแพร่

ในวารสารของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศ
(B.E.F.E.O.) เล่มที่ ๒๕ ค.ศ. ๑๙๒๕ ในวารสารโบราณคดีปีที่ ๔
ฉบับที่ ๒ และในหนังสือวิเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ หริภุญไชย

จารึกพระเจ้าสวาวาสิตินิ ๒ (วัดกุฎีด) ลพ. ๒ ด้านที่ ๑

จารึกพระเจ้าสวาวาสิตธิ ๒ (วัดกุฎ) ลพ. ๒ ด้านที่ ๒

ประวัติ

ศิลาจารึกนี้ แม้จะเคยมีผู้อ่านแปลแล้ว แต่ยังมีที่คลาดเคลื่อนอยู่มาก การพิมพ์ครั้งนี้จึงสรุปแต่ใจความในจารึกไว้ดังนี้

กล่าวถึงพระเจดีย์อย่างหนึ่งที่พระเจ้าสรรพสิทธิได้ทรงสร้าง (ปฏิสังขรณ์) ซึ่งพระเจดีย์องค์ดังกล่าวนี้ได้พังทำลายลงเมื่อคราวแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ ปีวสาจะ จัน ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ วันอาทิตย์ การสร้างพระเจดีย์ในครั้งนั้น พระเจ้าสรรพสิทธิโปรดให้ประดับองค์พระเจดีย์ด้วยทอง

ได้กล่าวถึงคำอธิษฐานปรารณาขออย่าให้อันตรายทั้งปวงมีขึ้น จงพินาศไปพร้อมกับขอพรอันสูงสุดของจงประสิทธิแก่พระเจ้าสรรพสิทธิ

ได้กล่าวถึงสรรพวัตถุต่าง ๆ ที่พระเจ้าสรรพสิทธิทรงอุทิศถวายแก่พระเจดีย์มีดังนี้ ที่ดิน ข้าพระข้าวของอันมีค่าต่าง ๆ และยังได้ถวายที่ดินเพื่อเป็นส่วนบำรุงพระสงฆ์ในที่ดินด้วย

นายเทม มีเต็ม เรียบเรียง

จารึกวัดมหาวัน

ทะเบียนจารึก

อักษร

ภาษา

ศักราช

จารึกอักษร

มอญโบราณ

มอญ

พุทธศตวรรษที่ ๑๓

จำนวน ๔ ด้าน ด้านที่ ๑ มี ๒๒ บรรทัด ด้านที่ ๒

มี ๒๒ บรรทัด ด้านที่ ๓ มี ๒๑ บรรทัด ด้านที่ ๔ มี ๒๐

บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภหินทราย สีนํ้าตาล

ลักษณะวัตถุ

รูปใบเสมา

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๘๘ ซม. สูง ๑๓๑ ซม.หนา ๒๔ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ลพ. ๓

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

วัดมหาวัน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน

พิมพ์เผยแพร่

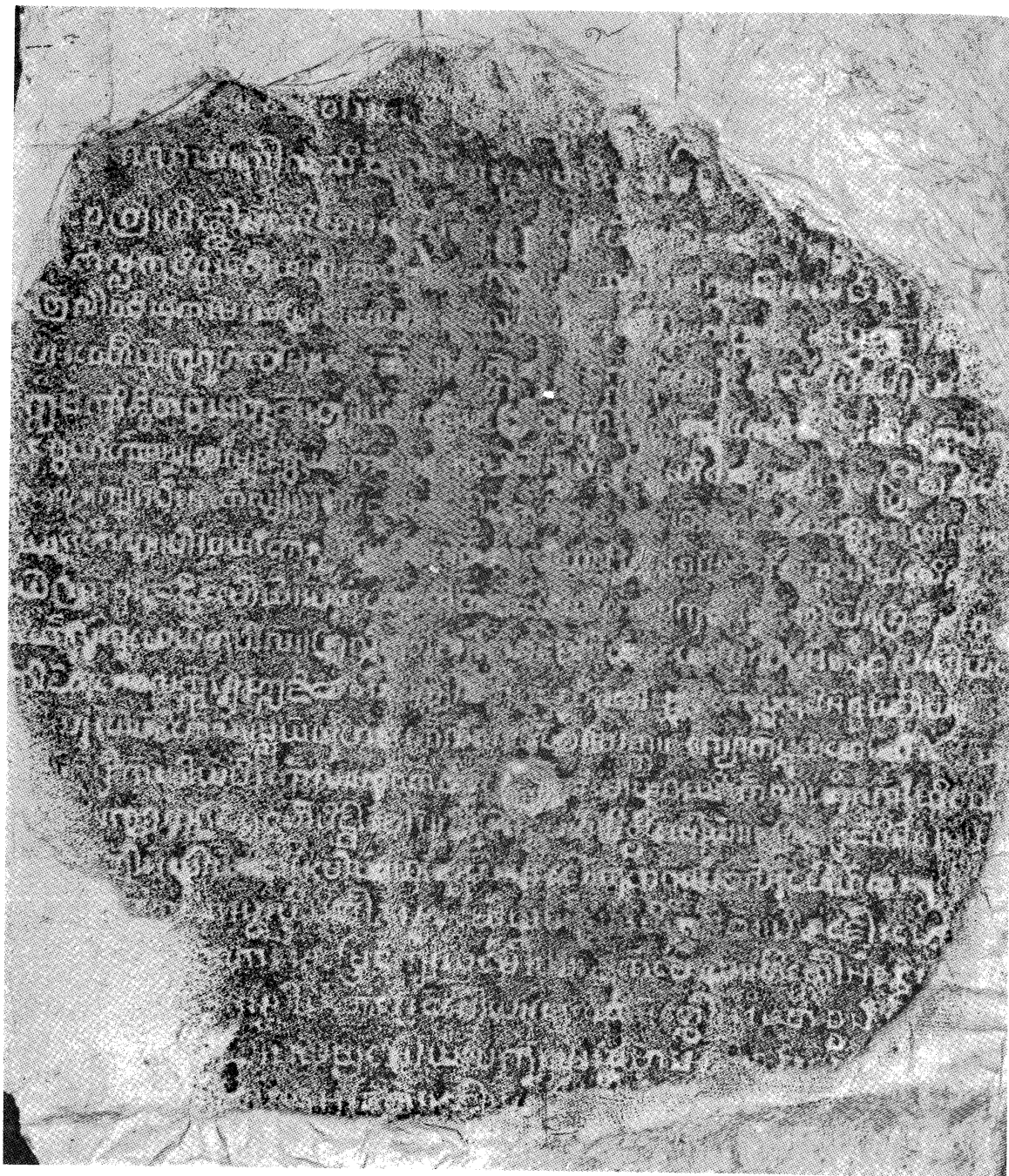
ในวารสารโบราณคดี ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ และในหนังสือ

วิเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย

ศิลาจารึกนี้ แม้จะเคยมีผู้อ่านแปลแล้ว แต่ยังมีที่คลาดเคลื่อนอยู่

มาก การพิมพ์ครั้งนี้จึงสรุปแต่ใจความในจารึกไว้ดังนี้

ข้อความที่เริ่ม คือ การกล่าวความสัจจะอย่างแท้จริง

จารึกวัดมหาวัน ลพ.๓ ด้านที่ ๑

(จรมตต) ในผลงานแห่งพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งผู้บำเพ็ญ
กุศลในพระพุทธศาสนา

กล่าวถึงการสร้างเจดีย์ พระพุทธรูป ที่อยู่(กุฏิ) กุหา ฉัตร
และการถวายข้าว (เทิก) เพื่อบำรุงรักษา

ได้กล่าวถึงญาติ (พระราชวงศ์) และผู้ที่เกี่ยวข้องในการ
นี้ (ส่วนมากเป็นวิสามันนาม)

กล่าวถึงการอุทิศถวายวัตถุสิ่งของต่าง

นายเทิม มีเต็ม อ่าน

จารึกวัดดอนแก้ว

ทะเบียนจารึก

อักษร

มอญโบราณ

ภาษา

มอญ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๗

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้านมี ๗ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภหินทราย สีนํ้าตาล

ลักษณะวัตถุ

รูปใบเสมา

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๖๖ ซม. สูง ๑๔๗ ซม. หนา ๑๕ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ลพ. ๔

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

วัดดอนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน

พิมพ์เผยแพร่

ในหนังสือวิเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
หริภุญไชย

ประวัติ

จารึกนี้ยังไม่ได้อ่านแปล แต่สรุปความได้ว่า เป็นเรื่องที่กล่าวถึง
บริเวณของเจดีย์และพัทธสีมา

นายเทิ้ม มีเต็ม เรียบเรียง

จารึกอาณาจักรปุนไชย (วัดกู่กุด)

ทะเบียนจารึก

อักษร

มอญโบราณ

ภาษา

มอญ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๓

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้าน มี ๘ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภทหินทราย สีนํ้าตาล

ลักษณะวัตถุ

รูปใบเสมาชำรุด

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๖๘ ซม. สูง ๑๐๐ ซม. หนา ๒๓ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ลพ. ๕

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

วัดสันมหาพน (วัดกู่กุด หรือวัดจามเทวี) อำเภอเมือง

จังหวัดลำพูน

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จังหวัดลำพูน

พิมพ์เผยแพร่

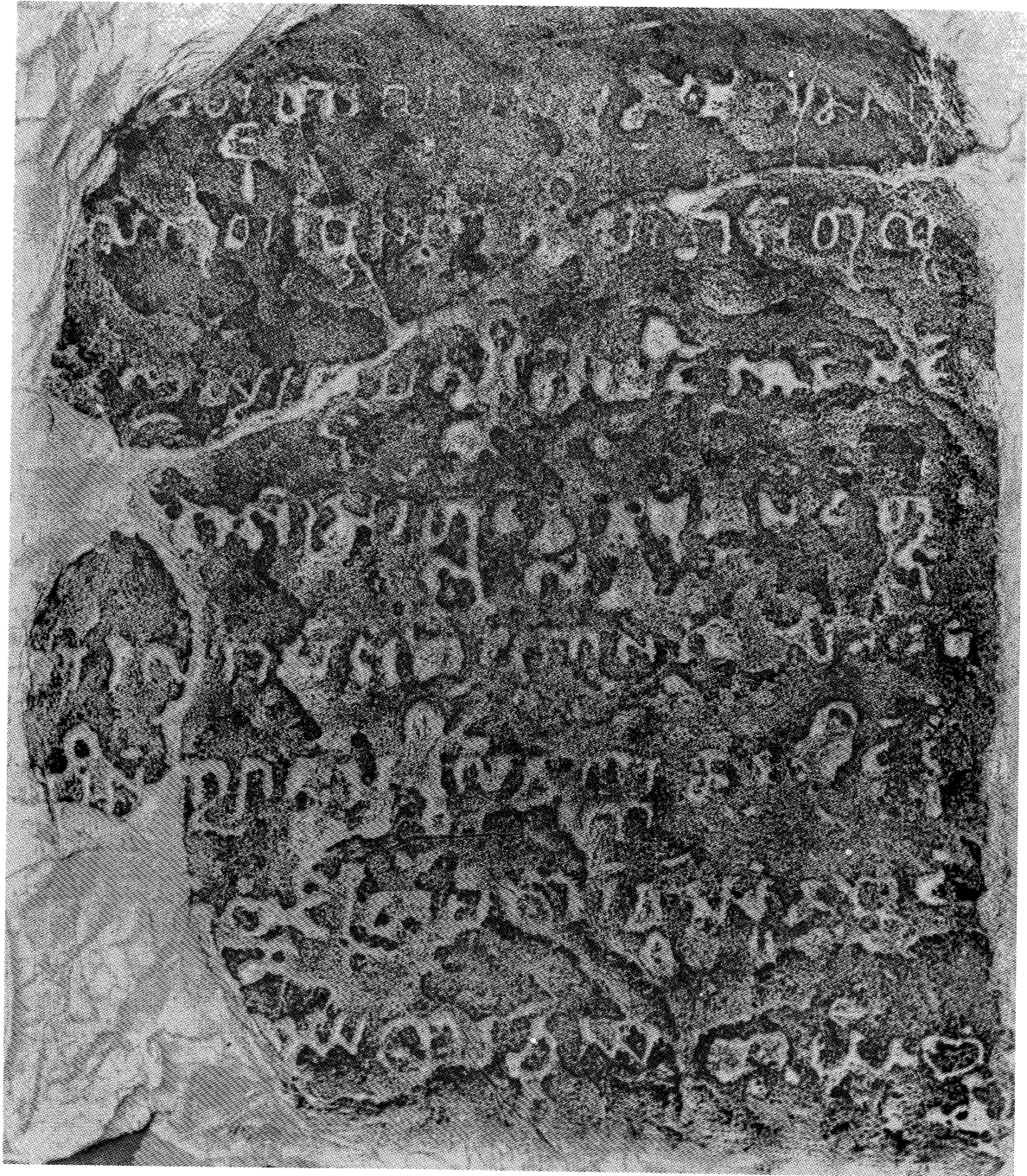
ในหนังสือวเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

หริภุญไชย

ประวัติ

จารึกนี้ยังไม่ได้อ่านแปล แต่สรุปความได้ว่า กล่าวถึงกษัตริย์
ผู้ครองอาณาจักรปุนไช (หริภุญไชย) และกล่าวถึงการถวายสิ่ง
ของแก่นักปราชญ์แห่งคณะสงฆ์

นายเทิม มีเต็ม เรียบเรียง

จารึกอาณาจักรปุนไชย (วัดกุฎีด) ลพ. ๕

จารึกวัดบ้านหลวย

ทะเบียนจารึก

อักษร

มอญโบราณ

ภาษา

มอญ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๓

จารึกอักษร

จำนวน ๒ ด้าน ด้านที่ ๑ มี ๑๖ บรรทัด ด้านที่ ๒ มี ๑๖ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภทหินทราย สีเทา

ลักษณะวัตถุ

รูปใบเสมา

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๔๕.๕ ซม. สูง ๕๕ ซม. หนา ๑๕ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ลพ. ๖

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

วัดบ้านหลวย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน

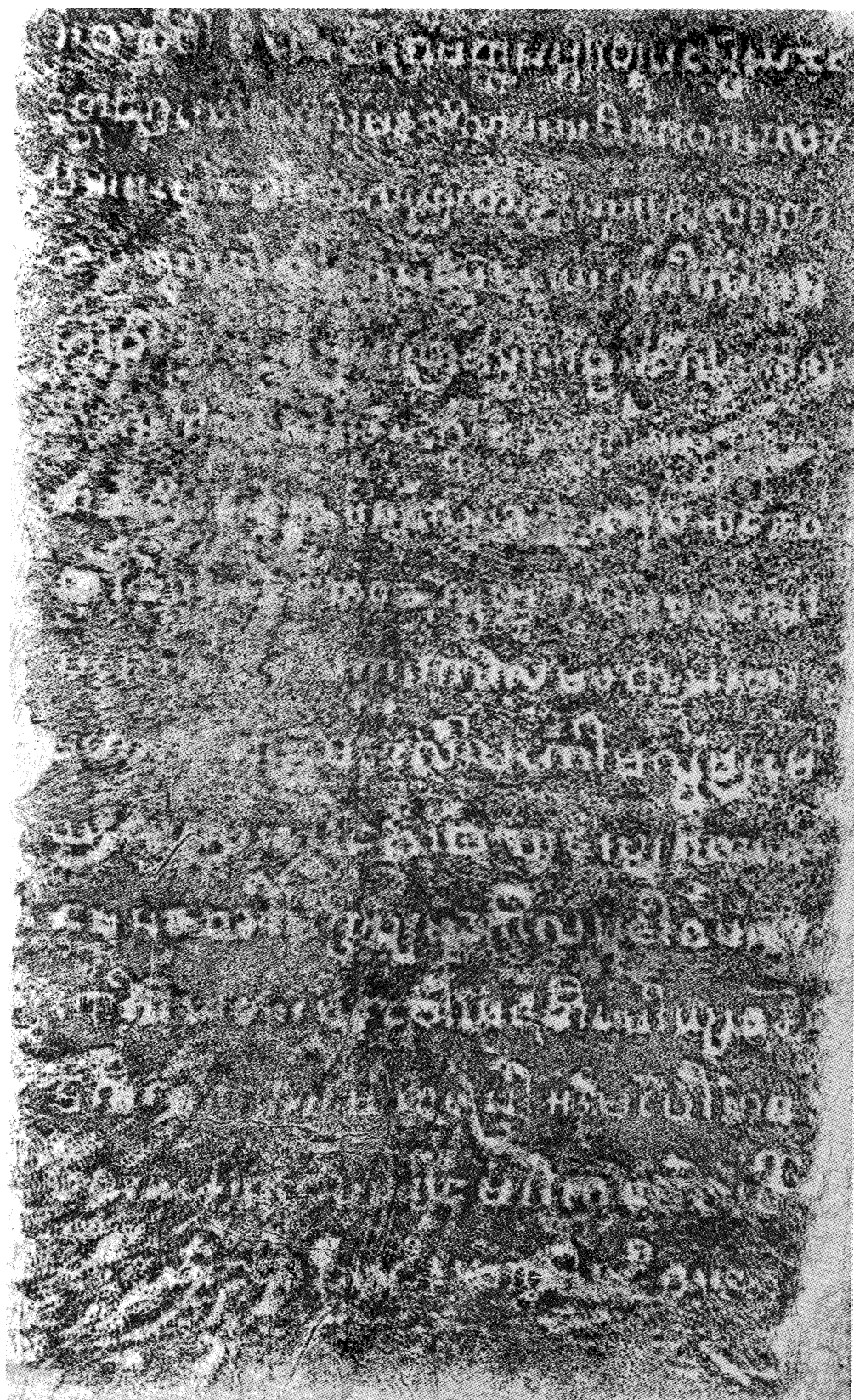
พิมพ์เผยแพร่

ในหนังสือวิเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน

ประวัติ

จารึกนี้ยังไม่ได้อ่านแปล แต่สรุปความได้ว่า

ข้อความที่นับว่าสำคัญในจารึกหลักนี้ คือ ศักราชที่ปรากฏ ในด้านที่ ๑ เป็นพุทธศักราช ๘๒๖ หนึ่งพัน ถ้าคิดกลับตัวเลข ตามแบบอย่าง “กหंपายာ” ก็จะเป็นพุทธศักราช ๑๖๒๘ ส่วน

จารึกวัดบ้านหลวย ลพ. ๖ ด้านที่ ๑

จารึกวัดบ้านหลวย ลพ. ๖ ด้านที่ ๒

ข้อความอื่น ๆ ได้กล่าวถึงการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาของกษัตริย์พระองค์หนึ่ง เช่น การอุทิศข้าว (เทิก) ไว้สำหรับบำรุงรักษาวัดและสระน้ำ วัดที่กล่าวไว้ในจารึก คือ “เชชตวันน์” (ปัจจุบันคือวัดดอนแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน) กล่าวถึงผู้ที่สร้างเจดีย์และคูหาซึ่งน่าจะได้แก่เจดีย์ที่มีชั้นประดับ

กล่าวถึงการถวายวัตถุสรรพสิ่งของต่าง มีต้นว่า หม้อน้ำ นัตถ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น กระบุง หรือตะกร้า

นายเทิม มีเต็ม เรียบเรียง

จารึกตะจุ่มหาเถร (วัดแสนข้าวห่อ)

ทะเบียนจารึก

อักษร

มอญโบราณ

ภาษา

มอญ

ศักราช

พุทธศตวรรษที่ ๑๓

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้านมี ๑๔ บรรทัด

วัตถุจารึก

ศิลา ประเภทหินทราย สีนํ้าตาล

ลักษณะวัตถุ

รูปใบเสมา

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๖๐ ซม. สูง ๑๒๑ ซม. หนา ๑๕ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

ลพ. ๗

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

วัดพระธาตุหริภุญชัยวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน

พิมพ์เผยแพร่

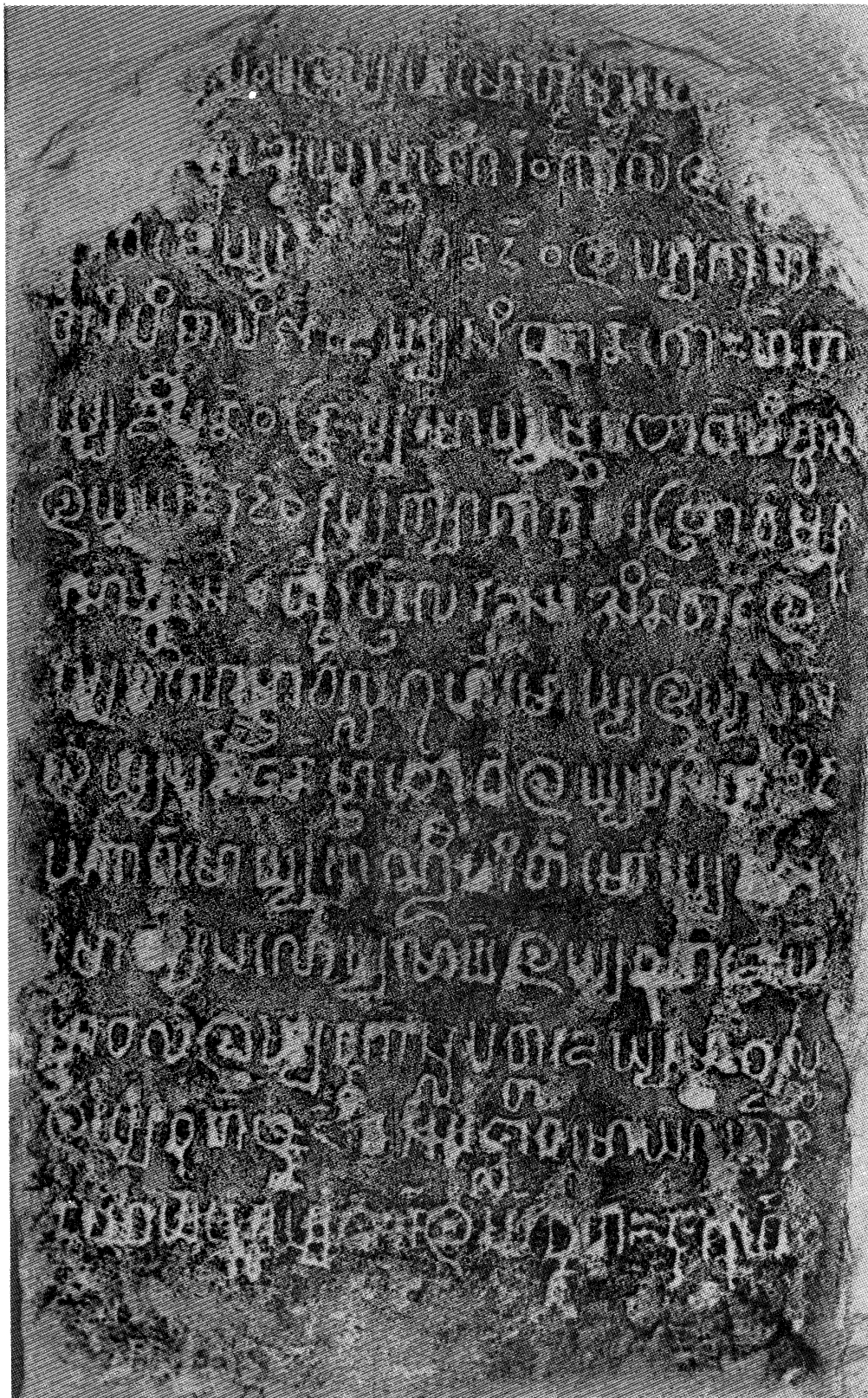
ในหนังสือวิเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
หริภุญไชย จังหวัดลำพูน

ประวัติ

จารึกนี้ไม่ได้อ่านแปล แต่สรุปความได้ว่า

กล่าวถึงข้าพเจ้าชื่อ “ตะจุ่ม” มหาเถรแห่งหริภุญชัยมหานคร
ซึ่งอยู่ในรัชกาลแห่งกษัตริย์พระองค์หนึ่ง และกล่าวถึงการสร้าง
ถาวรวัตถุต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา เช่น

๑. ศาลาซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ๑๐ องค์

จารึกตะจุ่มหาเถร (วัดแสนข้าวห่อ) ลพ. ๗

๒. การปลูกต้นมหาโพธิ จำนวน ๑๐ ต้น

๓. การปลูกต้นมะพร้าว ๕๐ ต้น

กล่าวถึงบรรพบุรุษ (น่าจะเป็นพระอัฐิของพระราชวงศ์ ?) ซึ่งได้ทำการบรรจุไว้ในกุหาแห่งหนึ่ง ณ มหาวัลด์ (น่าจะเป็นมหาวัน ?)

กล่าวถึงการอนุญาตและชักชวนให้ชนทั้งหลายได้บำรุงรักษาต้นมหาโพธิ (คติการสืบชาติด้วยการนำไม้มาค้ำยันกิ่งโพธิ์ทางล้านนา น่าจะสืบต่อจากการชักชวนให้บำรุงรักษาต้นมหาโพธิได้หรือไม่ ?)

การสร้างฉัตรอันประดับด้วยดอกไม้ (น่าจะเป็นการแกะสลักกลดลายมากกว่า) การสร้างคัมภีร์พระปริตต์ไว้ในมหาวัลด์ พร้อมทั้งยอดพระไตรปิฎกด้วย และได้กล่าวถึงการสร้างกำแพงและการถวายวัว ๑ คู่ตลอดถึงการบรรจุภาชนะของยาย (เข้าใจว่าจะเป็นภาชนะที่บรรจุอัฐิแห่งพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่) ไว้ในกุหา

นายเทิม มีเต็ม เรียบเรียง

จารึกสมิงสิริมะโนราชา

ทะเบียนจารึก

อักษร

มอญโบราณ

ภาษา

มอญ

ศักราช

พุทธศักราช ๒๐๘๔

จารึกอักษร

จำนวน ๒ ด้าน ด้านละ ๖ บรรทัด

วัตถุจารึก

ทองแดง

ลักษณะวัตถุ

แผ่นสี่เหลี่ยมผืนผ้าลักษณะเหมือนแผ่นใบลาน

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๐๕.๐๕ ซม. ยาว ๕๓ ซม. หนา .๐๒ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

กท. ๒๗ ในประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓ กำหนดเป็นหลักที่ ๕๓

พบเมื่อ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

สถานที่พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ผู้พบ

ไม่ปรากฏหลักฐาน

ปัจจุบันอยู่ที่

กองหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ

พิมพ์เผยแพร่

ในนิตยสารศิลปากร ปีที่ ๕ เล่ม ๓ กันยายน ๒๕๐๔

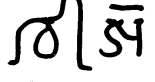
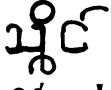
และในประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓

ประวัติ

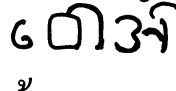
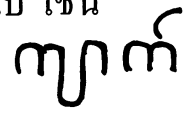
จารึกสมิงสิริมะโนราชาเป็นจารึกอักษรมอญโบราณ ภาษามอญ ระยะเวลาจารึกในปี พ.ศ. ๒๐๘๔ จารึกอักษร ๒ ด้าน ๆ ละ ๖ บรรทัด ขนาดแผ่นลานยาว ๕๓ เซนติเมตร กว้าง ๐๕.๐๕ เซนติเมตร หนา ๐๐.๐๒ เซนติเมตร เป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติมาแต่เดิม ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่งานบริการหนังสือภาษา

โบราณ กองหอสมุดแห่งชาติ

จารึกนี้ได้เคยนำออกตีพิมพ์แล้ว รวม ๒ ครั้ง คือ ครั้งที่ ๑ ตีพิมพ์ในหนังสือนิตยสารศิลปากร ปีที่ ๕ เล่ม ๓ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔ ครั้งที่ ๒ ตีพิมพ์ในหนังสือประชุมศิลปจารึก ภาคที่ ๓ คณะกรรมการฯ สำนักนายกรัฐมนตรีจัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๘ ใช้ชื่อว่าหลักที่ ๕๓ จารึกลานทองแดง อักษรและภาษามอญ การจัดพิมพ์ทั้งสองคราวได้จัดทำในรูปแบบคำอ่าน แปล แบบธรรมดาทั่ว ๆ ไป ผู้ที่ไม่มีพื้นฐานหรือไม่เคยได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง อักษรมอญ ภาษามอญ และอักษรวิธีของมอญมาบ้างแล้ว เมื่อเห็นคำอ่านจารึกลานทองแดงที่ได้นำลงตีพิมพ์ในหนังสือดังกล่าว คงจะเกิดความลำบากในการอ่านคำจารึกอยู่บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากจารึกอักษรทุกประเภทที่ใช้ภาษามอญเมื่ออ่านและถ่ายทอดออกสู่อักษรไทยปัจจุบัน การอ่านออกเสียงคำจารึกจะต่างไปจากจารึกที่มีใช้ภาษามอญ อย่างเช่น

จารึกอักษรปัลลวะ ภาษามอญ คำว่า “ ” เมื่ออ่านถ่ายทอดออกสู่อักษรไทยปัจจุบัน = วอ้อ อ่านออกเสียงภาษามอญว่า “โว๊ะอ้อ” หรือ “ว้ออ” แปลว่า น้ แต่ถ้าจะอ่านออกเสียงตามคำถ่ายทอดว่า “วอ้อ” หรือ “โวอะ” ชาวมอญหรือผู้ที่ใช้ภาษามอญพูดฟังแล้วจะแปลคำให้ไม่ได้ หรืออย่างจารึกอักษรมอญ ภาษามอญ คำว่า “ ” เมื่ออ่านถ่ายทอดออกสู่อักษรไทยปัจจุบัน = สมิ้ง อ่านออกเสียงภาษามอญว่า “สเมียง (ออกเสียงคล้ายสะเมิน) แปลว่า กษัตริย์หรือขุนนาง แต่ถ้าอ่านออกเสียงตามคำถ่ายทอดว่า “สะมิง หรือ สมิ้ง(สะหมิง)” ชาวมอญหรือผู้ที่ใช้ภาษามอญ ฟังแล้วจะแปลไม่ได้

อนึ่ง การใช้อักษรวิธีของมอญนั้น คำจารึกหรือคำที่ปรากฏเป็นรูปอักษรแล้วตัวพยัญชนะที่เป็นตัวสะกดจะต้องใส่เครื่องหมาย “” หรือ “” ไว้บนพยัญชนะตัวสะกดเสมอไป เช่น

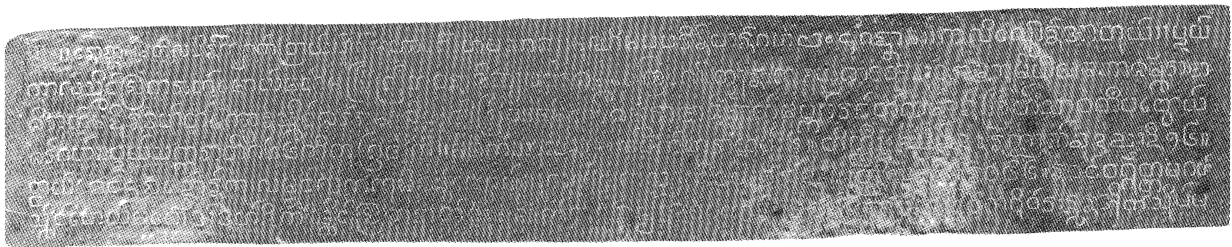
จารึกคำว่า “ - วอ้อ” หรือ “ ” - กยัค” ดังนี้ เป็นต้น

การอ่านถ้อยถอดจารึกอักษรทุกประเภทที่ใช้ภาษามอญ ออกสู่อักษรไทย ได้กำหนดเครื่องหมาย “^๕” แทนเครื่องหมาย “^๖” หรือ “^๗” ที่ใช้เป็นเครื่องหมายวางไว้บนพยัญชนะ ตัวสะกดที่ใช้ในจารึก

การออกเสียงภาษามอญ ถ้าจะออกเสียงให้เป็นการถูกต้อง แล้ว ผู้ที่ออกเสียงนั้นมิใช่ชาวมอญโดยตรง หรือผู้ที่ไม่ได้ใช้ ภาษามอญเป็นประจำอยู่ก่อน การออกเสียงภาษามอญให้ถูกต้อง เป็นการยาก ด้วยเหตุดังกล่าว การเขียนคำภาษามอญตามแบบ อักษรวิธีของไทย จึงกระทำได้แต่เพียงกำหนดคำที่ออกเสียงได้ ใกล้เคียง เช่นคำว่า “กยัก” มอญจะออกเสียงตัวสะกดทั้งใน แม่ กก, และแม่ กน (กึ่งพยัญชนะ) ออกเสียงคล้ายกับเสียง “กะจะย้าด” เมื่อเขียนตามอักษรวิธีแบบไทยจึงกำหนดให้เขียน ในรูปคำ “กย้ากจ” แปลว่า พระพุทธรูป หรือพระพุทธรเจ้า หรือ อย่างคำว่า “ทัก” คำนี้มอญจะออกเสียงมีพยัญชนะตัวสะกดทั้ง แม่ กก และแม่ กน เมื่อเขียนตามอักษรวิธีตามแบบของไทย จึงกำหนดให้เขียนในรูปคำ “เดิกจ” อ่านออกเสียงคล้ายกับ “เด็ด” แปลว่า ข้ำทาส หรือไพร่ ตามตัวอย่างของคำทั้ง ๒ ดัง กล่าว เป็นเพียงแต่การกำหนดคำอ่านให้ออกเสียงใกล้เคียงเท่านั้น

การจัดพิมพ์จารึกในประเทศไทยครั้งนี้คณะผู้ดำเนินการ ได้คำนึงถึงความขัดข้องของผู้อ่านจารึกภาษามอญ จึงได้มอบให้ นายจำปา เยื้องเจริญ ผู้เชี่ยวชาญภาษาตะวันออก สายงานจารึกฯ งานบริการหนังสือภาษาโบราณ เป็นผู้ดำเนินการปรับปรุง และ จัดทำคำอ่านจารึก คำภาษามอญ อธิบายคำภาษามอญ และแปล จารึกลานทองแดงขึ้นใหม่ เพื่อสะดวกต่อการศึกษา

การพิมพ์ในคราวนี้ ได้นำคำอ่าน แปล จากฉบับที่ดีพิมพ์ ครั้งที่ ๑ ครั้งที่ ๒ มารวมพิมพ์ไว้ด้วย

จารึกสมิงสิริมะโนราชา กท. ๒๗ ด้านที่ ๑

ด้านที่ ๑

คำจารึก

คำอ่านภาษามอญ

๑. โนจนามัมติลปู้นัยกยัคตรัย
ปู้ยมหาโคตมสากยมุณิม
ปปริณิพานันคห์ ๒๐๔๘
จนาม//กุลิโลวัน้อาตุย//ปทัย
โน่ว(นุ) จนาม เมียะ ตายละ ปอน ก้ายากจกรอย
โปย(เปย) เมียะสา โกว้ตะมะ ซากกะยะมูณาย เมียะ
ปะ ปะร่าย นี่ป่าน โก๊ะห์ บาเลยะจิมปอนโจ๊ะห์เตียะจาม
จนาม//แก้ลาย เลียะว่อน(ล่น) อาตุย//ปะดอย
๒. กาลสมิงเอกราตโมยัมหิมุ
ศรีตริภูวนาทิตยปวร
ธรรมมเตรโลกนาถชย
ธารวิสุทธธรรมภูมิपाल
มหาธรรมมราชา
กาละ สเมียง เอกะราต โมย(มั่ว) เมียะฮายมู
ซาย ตราย ภูเวียะเนียบ ดิตตะยะ ปะเวียะเรียะ
เชียะร่ม(ร่ม)เมียะ แตร โล้วกะเนียบทะ เจียะ เยียะ
เชียะเรียะ วิชุตเชียะ เรียเมียะ ภูมีปาละ
เมียะสา เชียะร่ม(ร่ม)เมียะ เรียเจีย
๓. ชีราตัมจันท์หัดโกวันสมิงธร์
รามาชิปปติศรีปรมมหา
ธรรมราชาชีราตัมปกรังค์
กมิน์ศรีหังสาวตีปโพย
ชีราต เมียะจอนโต๊ะห์ดาว กะโวน(โกน) สเมียงโช
เรียเมียะ ชีปปะต้าย ซายปะระมะ เมียะสา
เชียะร่ม(ร่ม)เมียะ เรียเจียชีราต เมียะปะกักรัง ดาว
กะมาญง ซาย สองซา เวียะตาย เปียะปัว
๔. ธรค์ห์ปทัยสกกรัต
๘๖๖กิตุครตุกั //
มมิกัสสา ๑๐ มมิกัหุรา
ดงย ๖//ติตถิ ๑๐ ฃท ๓
//นภษต์ ๒๓ ฃท ๑๖
โช โก๊ะห์ ปะดอย ซักกะราต
เตียะจามกลอม ตะราวโจ๊ะห์ ตะราว กัเต้า เกรียะทัก //
เมียะโมก ซาซนา เจ้าะห์ เมียะโมก เฮารา
ตะจัว ตะราว//ติตถิ เจ้าะห์ เมียะดี ป้าย
//แนกซ้อต บาโจ๊ะห์ป้าย เมียะดี เจ้าะห์ ตะราว
๕. ดงยเง ๔ จโทวณั ๑
ลมนังลukumจันโกวมกุลคั
พฤษสปติทปหัจทะ//ตริยง ๖
//นงว ๖ //นงวรรคคุดตม
คห์
ตะจัว เจียง ปอน จะโดน แก้ว(มั่ว) (โมย)
เล่นแนง แล็กคุมจอน กะโวม(กม) แก้ว แล็ก
เปริยะฮอสชะปะต้าย เตียะ เป้าะห์ จะดะ ตรายยัง ตะราว
//เนียะแวง ตะราว // เนียะแวง เวียะแร็กกุดตะมะ
โก๊ะห์

คำจารึก

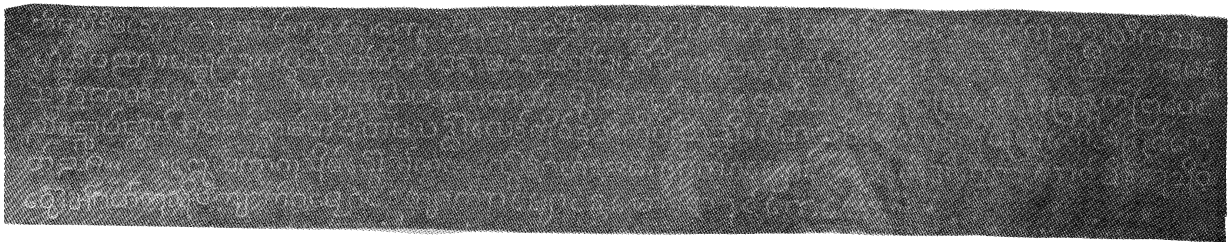
คำอ่านภาษามอญ

๖. สมิ้งโมย้มโค้อทห้ทักส์มิ้ง สเมิญ มั่ว(โมย) เมียะ เก้อะ โต๊ะห้ เด็กจ สเมิญ
 เอกราต๋บามนกัตล้งนูเบี่ยะ เอกะราต บา เมียะซัก เกลึง นู๋ เมียะ
 ทูว์โกว่น//มจันโกวบัตปูว์ เตื่อ โกว่น(โกน) เมียะจอห์น โกวป ตาว(โต๊ะ) เปื่อ
 ตูว์วะระนมน์อุตส์มัม ตะวอ เรี่ยะ เนี่ยะมัน ออดชาม เมียะ

อธิบาย ในบรรทัดที่ ๕ คำจารึก ว่า “จโทว่น” มอญจะออกเสียงเป็น “จะโดน”
 เทียบได้กับคำว่า “โกว่น” ในบรรทัดที่ ๖ มอญก็จะออกเสียง “โกน”
 อนึ่ง คำจารึกในบรรทัดที่ ๖ คำว่า “เบี่ยะ” นั้น ควรจะเป็น “เมี่ยะ”
 ถ้าเป็น เบี่ยะ แปลว่า “ไอ้” ส่วนคำว่า “เมี่ยะ” แปลว่า “พ่อ”

ด้านที่ ๒

๑. หิมุสิริมโนราชาโกม์กุ ฮายมู ซายราย เมียะโน้ว เรี่ยเจีย โคม เก้าะ
 สมภาษกุมหิมุตลสิริ ซอมเกีย เจียะเก้าะ เมียะฮายมู ตะละ ซายราย
 สุวณณาวตีกห์//เหตุจัต เซาวันณะ เวียะตาย โกะห้ // เฮต จอต
 มโนมัตกุสททาสีลส เมียะนุ้ม ตาว เก้าะ ซ้อทเชีย ซายละ สะ-
๒. มาธิปญญา//มสซังทกุตปทาย มาธิ ปอญญา // เมียะเซิง เตียะกุ๊ ตาว ปะดอย
 รัตปัมราทนามโนมัตปุมิก รัตปาย เมียะ เรี่ยเตียะเนีย เมียะนุ้ม ตาว เป้าเม็กจ
 กุณีพาน์คห์//จันถาปนาลร์ เก้า นีป้าน โกะห้ // จอน ทาปะนา โล่
 เจตียฆรทม้ง เจตายยะ เมียะเรี่ยะ เตียะม้ง
๓. สรริธัตทวอ้อ// //ผู้วัมยร สะรายระธัต เตียะ วุ(โวะ)// //พอ เมียะ เยี่ยะเรี่ยะ
 ปทกาธัตวอ้อคห์//ธร์ ปะ เตียะกา ธัต วุ(โวะ, โววะ)โก๊ะห้ // โธ
 โพธิสมการกุวัยรโค้อ โพวัธิซอมเกียเรี่ยะ กอ เยี่ยะเรี่ยะ เก้อะ
 ปรนอ์กพร เป้ง ประเนิก เปรียะปาญง

จารึกสมิงสิริมะโนราชา กท.๒๓ ด้านที่ ๒

คำจารึก

คำอ่านภาษามอญ

๔. ญ//ชมาป้ชมาป้ภวมนโนมัตต์ ญ//เจียะเมป เจียะเมป เกียะเวียะ เมียะนุ้ม ดาว
 จุ้ตัมสทธาเลร์กั้วทห่กั้วรญญ// จ้อต เมียะ ช้อทเธีย เล กอ โต๊ะห์ กอ เยียะเรียะ ญ//
 ปิตกตป้เลร์กั้วรโค้อคร่งเก ป้าย ต๊ะก้อต ป้าย เล กอ เยียะเรียะ เก้อะ แกร้ง เก-
๕. ตัญญ// //เพวย์กาคุสุว์โวอ้อมา ต ญ// ปัว กา เก้าชอ วุ(โว๊ะ, โว้วอะ) มา
 กโลว่นคั่นอชิกยัคคโมย้ง กะโลน โก่อ๊ะห์ เนียะ อิชี่ กย้ากจ เก่มย้ง
 ยรมโค้อโกลนโรง//จิกุสุว์ เยียะเรียะ เมียะ เก้อะ โกลน โรง//จิก เก้าชอ
๖. โววอ้อคห่กัสุว์กยัคคโมย้งรกยัค วุ(โว๊ะ, โว้วอะ) โก่อ๊ะห์เก้าชอ กย้ากจ เก่มย้ง ระ กย้ากจ
 คโมย้งนโมทนาทุกเกตร์ อะ เก่มย้ง เนียะโม้ว เตียะเนีย เต้ง เก็ต ระ อะ

คำแปล ด้านที่ ๑

จำเริญนับแต่ปีสมเด็จพระผู้มีพระภาคมหาโคตมศาकยมนี พระบรมศาสดา
 แห่งเราทั้งหลาย เสด็จเข้าสู่พระปรินิพพานนั้น ล่วงแล้วได้ ๒๐๔๘ พรรษา ในรัชสมัย
 พระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า “พระเจ้าศรีตริภูวนาติตยบรรพชรรณไตร-
 โลกนาถชยธารวิสุทธรามภูมibal มหาธรรมราชาธิราช” ผู้เป็นพระราชโอรสของ
 พระเจ้าธรรมรามาชิดดี(สมิงธร) ศรีบรมมหาธรรมราชาธิราช กษัตริย์ผู้ปกครอง
 พระนครศรีหงสาวดีโดยชอบธรรมนั้น

ปีจุลศักราช ๘๖๖ (พ.ศ. ๒๐๔๘) เดือน ๑๒ ในปักษ์ข้างขึ้น ทางฝ่ายศาสนา
 ตรงกับขึ้น ๑๐ ค่ำ ทางฝ่ายโหราตรงกับวัน ๖ คติ ๑๐ คติ ๓ นักษัตร ๒๓ เพลา
 ตะวันบ่าย ๔ ชั่วโมงกับอีกหนึ่งช่วงขวางของฟ้าเท้า ลักคั่นกุมจันทร์พร้อมด้วยลักคั่น
 (กุม)พฤษหส์บดี อันพระเสาร์จากไปแล้ว ตรียางค์ ๖ นวังก์ ๖ ซึ่งเป็นนวังก์
 อันประเสริฐนั้น สมิงผู้หนึ่งซึ่งเป็นข้าหลวงเดิมในพระเจ้าแผ่นดิน ๒ พระองค์
 สืบต่อมา ตั้งแต่พระเจ้าศรีตริภูวนาติตย ฯ จนถึงพระเจ้าธรรมรามาชิดดี(สมิงธร)ฯ
 ซึ่งได้ปกครองอาณาประชาราษฎร์ในประเทศมอญทั้งหมด สมิงผู้นี้มี

ด้านที่ ๒

ชื่อว่า “สิริมโนราชา” มีภรรยาชื่อว่า “ตะละสุวรรณวลี” ทั้งสองเป็นผู้เลื่อมใสซื่อตรงในพระรัตนตรัยทั้งสาม มีศรัทธาในศีลสมาธิปัญญา มีความปรารถนาแด่พระนิพพาน จึงสถาปนาพระชมรเจดีย์ (เจดีย์ชมร) อันเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุองค์นี้ ด้วยกุศลอันท่านทั้งสองได้สถาปนาพระชมรเจดีย์นี้ขึ้น ขอให้ท่านทั้งสองได้สำเร็จโพธิสมภารอันสมบูรณ์เต็มทีเถิด และขอจิตต์อันเลื่อมใสซื่อตรงในพระรัตนตรัยทั้งสามจงบังเกิดแก่ท่านทุกภพทุกชาติ และขอให้เป็นผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกด้วย

อนึ่ง การกุศลอันท่านได้สถาปนาพระชมรเจดีย์ขึ้นในครั้งนี้ ก็โดยอาศัยพระบารมีปกเกล้า ฯ แห่งพระมหากษัตริย์ ขอให้พระองค์ทรงได้อนุโมทนาในส่วนกุศลนี้ด้วยเทอญ ฯ

อธิบายศัพท์

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ	คำแปล
โน	โน่ว(นุ)	จำเดิม สมัย จาก
จนาม	จนาม	พรรษา วัสสา ปี หนังสือตัว
ม	เมียะ	อัน(อันท่าน อันกระทำ)
ติล	ตายละ	พระเป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้า
ปิ่น	ปอน	พระผู้มีพระภาคเจ้า
กยากัตรัย	กยากจกรอย	พระพุทธเจ้า
ปุย	โปย(เปย)	เรา
มหา	เมียะฮา	มหา
โคตม	โก้วตะมะ	โคตมะ
สากย	ซากกะยะ	สากยะ
มุณิ	มุน้าย	มุณี
ม	เมียะ	อัน
ป	ปะ	กระทำ
ปรินิพพาน	ปะรายนี่ป่าน	ปรินิพพาน
คห	โก๊ะห์	นั้น
๒๐๔๘	บาเลี้ยะจิมปอนโจ๊ะห์เตี้ยะจาม	๒๐๔๘ (สองพันสี่สิบแปด)
จนาม	จนาม	พรรษา วัสสา ปี หนังสือตัว
กุลิ	เกิ้ล้าย	ล่วง ผ่าน เลย
โลวน์	เลี้ยะโว่น(ล่น)	พ้น
อาตุย	อาตุย	ไปแล้ว
ปทาย	ปะดอย	ใน
กาล	กาละ	เวลา ครั้ง สมัย
สมิง	สเมียง	ตำแหน่งขุนนาง พระมหากษัตริย์
เอกราต์	เอกะราต	เป็นใหญ่ พระเจ้าแผ่นดิน กษัตริย์
โมย	โมย(มั่ว)	๑ (หนึ่ง)

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ	คำแปล
มหิมุ	เม็ยะฮ้ายมุ	อันทรงพระนามว่า อันชื่อว่า
ศรี	ชาย	ศรี ศิริ
ตรี	ตราย	ไตรย ตรีย
ภูวนา	ภูเว็ยะเน็ย	ภูวนา
ทิตย	ตัตตะยะ	ทิตยฺ ทิตยะ
ปวร	ปะเว็ยะเร็ยะ	บวร ปวร
ธรรม	เช็ยะรุ่มเม็ยะ(รุ่มเม็ยะ)	ธรรม
เตร	เตร	ไตร
โลกย	โล้วกะยะ	โลกยะ
นาถ	เน็ยทะ	นาถ(ที่พึง)
ชย	เจ็ยะเย็ยะ	ชะยะ ชัยยะ
ธาร	เช็ยะเร็ยะ	ธาร
วิสุทธ	วิซุทธเช็ยะ	วิสุทธ
ราม	เร็ยะเม็ยะ	ราม
ภูมิपाल	ภูมีปาละ	ภูมิपाल ภูมิบาล
มหา	เม็ยะฮา	มหา(ยิ่งใหญ่)
ธรรม	เช็ยะรุ่มเม็ยะ(รุ่มเม็ยะ)	ธรรม
ราชา	เร็ยะเจ็ย	ราชา
ธีรัต	ธีรัต	ธีราช
มจันท์หัต	เม็ยะจอนโต๊ะหัตดาว	อันครอง อันเป็น
โกวัน	กะโวน(โกน)	ลูก บุตร
สมิงทร์	สเม็ญงโ	พระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม
ราม	เร็ยะเม็ย	ราม
ธิปติ	ธิปะต้าย	ธิบดี ธิปติ
ศรีปรม	ชายปะระมะ	ศรีปรม ศรีปรม
มหา	เม็ยะฮา	มหา
ธรรม	เช็ยะรุ่มเม็ยะ(รุ่มเม็ยะ)	ธรรม
ราชาธีรัต	เร็ยะเจ็ยธีรัต	ราชาธีราช

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ	คำแปล
มปกังรัง	เมื่อยะปะกังรัง	อันครอบครอง
ต์	ดาว	อยู่
กมิน์	กะมาณฺย	อาณาจักร
ศรี	ชาย	ศรี
หังสาวดี	ฮองซาเวียะตาย	หงสาวดี
ปโปยว	เปียะปั๋ว	โดย
ธร์	โธ	ชอบธรรม
คห	โก๊ะห	นั้น
ปพย	ปะดอย	ใน
สกกกราต	ซั๊กกะราต	ศักราช
๘๖๖	เตียะจามกลอม ตะราวโจ๊ะห	๘๖๖ (แปดร้อยหกสิบหก)
	ตะราว	
กิตุ	กัเต้า	เดือน
ครตุ์	เกรียะตัก(กะทัก)	สิบสอง (๑๒)
มม็ก	เมื่อยะโม๊ก	ข้างขึ้น
ศาสนา ๑๐	ซาชะนา เจ๊ะห	ทางศาสนา ๑๐ (สิบ)
มม็ก	เมื่อยะโม๊ก	ข้างขึ้น
หุรา	เฮารา	ทางโหรา ทางโหร
ตงย	ตะงัว	วัน
๖	ตะราว	๖ (หก)
ติตถิ	ติตถิ	ดิถี
๑๐	เจ๊ะห	๑๐ (สิบ)
มท ๓	เมื่อยะดี ปาย	คติ ๓
นกษัต	แนกซ้อต	นักษัตร
๒๓	ปาโจ๊ะหปาย	๒๓ (ยี่สิบสาม)
มท ๑๖	เมื่อยะดี เจ๊ะหตะราว	คติ ๑๖ (สิบหก)
ตงย	ตะงัว	ตะวัน วัน
เจ้ง	เจียง	ปาย

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ	คำแปล
๔	ปอน	๔ (สี่)
จโชนั	จะโดน	ชั้นฉาย
กุ ๑	เก้า มั่ว(โม้ย)	กับ ๑ (หนึ่ง)
ลมนงั	เล่มน่ง	ขวางเท้า
ล็กั่มจัน	แลกคุมจอน	ลัคนั้คุมจันทร
โกวมั	กะโวม(กม)	พร้อมกัน
กุ	เก้า	กุม
ล็กั	แลก	ลัคนั้
พฤหสปติ	เปรียะฮอสชะปะต้าย	พฤห์สบดี
ทปหั	เตียะเป๊ะหั	๗ (เจ็ด)
จทะ	จะต๊ะ	ล่วงไปแล้ว พ้นไปแล้ว
ตริยงั	ตริายยัง	ตริยางค์
๖	ตะราว	๖ (หก)
นวงั	เนี่ยะแวง	นวงัก
วรคฤตตม	เวียะแร็กฤตตะมะ	วรคุรตะมะ
คหั	โก๊ะหั	นั้น
สมีงั	สเมียง	พระมหากษัตริย์ พระเจ้าแผ่นดิน
โมยั	มั่ว(โม้ย)	๑ (หนึ่ง)
ม	เมียะ	อัน
โคอั	เก้อะ	ได้
ทหั	โต๊ะหั	เป็น
ทิกั	เติกจ	ข้าทาส ไพร่ คนสามัญ
สมีงั	สเมียง	พระมหากษัตริย์ พระเจ้าแผ่นดิน
เอกราตั	เอกะราต	พระองค์
บา	บา	๒ (สอง)
มฉกั	เมียะชัก	อันสืบต่อ อันต่อเนื่อง
ตลุงั	เกลิง	มา
นุ	นุ	จาก

คำจารึก

คำอ่านภาษามอญ

คำแปล

เปี้ยะ

เปี้ยะ(เมี้ยะ)

พ่อ

ทิว

เตื่อ

จนถึง จนกระทั่ง

โกวน

โกวน(โกน)

ลูก

มจัน

เมี้ยะจอน

อันเป็น

โกวป

โกวป

ครอง

ด

ดาว(โต๊ะ)

อยู่

ฟิว

เปื่อ

ราษฎร ไพรพล

ตวิว

ตะวอ

ชั่วอายุ ตลอด ทั่วไป

ระ

ระ

ราชอาณาจักร

นมน์

เนี้ยะมน

มอญ

อุตฺตฺสุม

ออกซาม

ทั้งหมด ทั้งสิ้น

ม

เมี้ยะ

อัน

หิมุ

ฮายมู

ทรงพระนาม ชื่อ

สิริ

ซ้ายร้าย

สิริ

มโน

เมี้ยะโน่ว

มโน

ราชา

เรียเจีย

ราชา

โกม

โกม

พร้อม

กู

เก้า

กับ

สมภาร

ซอมเพีย

มเหสี เมีย ภรรยา

ชกู

เจี้ยะเก๊ะ

ของตัว ของพระองค์

มหิมุ

เมี้ยะฮายมู

ทรงพระนาม ชื่อ

ตล

ตะละ

เจ้า เจ้านาง

สิริ

ซ้ายร้าย

สิริ

สุวรรณ

เข่าวัณณะ

สุวรรณ

วดี

เวี้ยะตาย

วดี

คห

โก๊ะห

นั้น

เหต

เฮต

เหตุ

จิต

จอด

จิตต์ ใจ

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ	คำแปล
มโนมัต	เมื่อยะนุ่มตาว	อันมีอยู่
กุ	เกาะ	แก่
สทธา	ช้อทเชี่ย	ศรัทธา ความเชื่อ
สืล	ช่ายละ	ศีล
ส	ชะ	ส-
มาธิ	-มาธิ	มาธิ(ความตั้งใจมั่น)
ปญญา	ปอญญา	ปัญญา(ความรู้แจ้ง ความรอบรู้)
มสขง์	เมื่อยะซุน	ห้ำ (๕)
ทกุ	เตียะกู่	ข้อสัตย์ เทียงตรง
ด้	ตาว	อยู่
ปทัย	ปะคอย	ใน
รตป์	รตตะป้อย	พระรัตนตรัย
ม	เมื่อยะ	อัน
ราทนา	เรียเตียะเนีย	ปรารถนา หวัง
มโนม	เมื่อยะนุ่ม	อันมี
ด้	ตาว	อยู่
ปุมัก(ปมิก)	เป้าเมิกจ	มุ่ง หวัง
กุ	เกาะ	แก่
นิพาน	นีป้าน	นิพพาน(ความดับ)
คห	โก๊ะห	นั้น
จัน	จอน	ย่อม
ถาปนา	ทาปะนา	กระทำ ตั้ง สถาปนา
ลร์	โล	ไว้
เจติย	เจตายยะ	พระเจดีย์ สถูป เจดีย์
ฌร	เจียะเรียะ	แก้ว(อย่างเช่น เจดีย์แก้ว ฯ)
ทม้ง	เตียะม่ง	ที่ประดิษฐาน สถานที่บรรจุ
สรีรธาตุ	สะรายระธาต	พระสรีรธาตุ พระบรมสารีริกธาตุ
ท	เตียะ	นั้น

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ	คำแปล
โวอ์	วู(โว๊ะ, โว่วอะ)	นี้(มักใช้ เตียะวู = นี้นั้น)
ผู้ว	พอ	ผลบุญ
มยร	เมียะเยียะเรียะ	อันท่าน
ป	ปะ	กระทำไว้
ทกา	เตียะกา	ทายก อุบาสก-อุบาสิกา ผู้สร้าง
โววอ์	วู(โว๊ะ, โว่วอะ)	นี้
คห	โก๊ะห	นั้น
ธร์	โธ	ผล
โพธิสมการ	โป่วธิชอมเพียะเรียะ	โพธิสมการ
กิ่ว	กอ	ให้
ยร	เยียะเรียะ	ท่าน
โคอ	เก้อะ	ได้
ปรนอูก์	ประเนิก	เพิ่มพูน
พรเป้ง	เปรียะปาญง	ให้บริบูรณ์ ให้เต็ม
ญิ	ญิ	หน้อย
ชมาป	เจียะเมป	ทุก
ชมาป	เจียะเมป	ทุก
ภว	เกียะเวียะ	ภพชาติ
ม	เมียะ	อัน
โนม	นุ้ม	มี
ต	ดาว	อยู่
จิต	จ๊อต	จิตต์ ใจ
ม	เมียะ	อัน
สทธา	ซ้อทเธีย	ความเชื่อ
เลร์	เล	ก็
กิ่ว	กอ	ให้
ทห	โต๊ะห	เป็น
กิ่ว	กอ	ให้

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ	คำแปล
ยรณฺ	เยยะเรียะณฺ	ท่านน้อย(สักน้อย)
ปีตกตปิ	ปายตะก๊อตปอย	พระไตรปิฎก
เลร์	เล	ก็
กุ๊ว	กอ	ให้
ยร	เยยะเรียะ	ท่าน
โค้อ	เก้อะ	ได้
ครัง	แกรัง	ตรัสรู้
เก	เก	เอา
ณฺ	ณฺ	น้อย สักน้อย
โพว้ย	ปั๋ว	โดย
กา	กา	การกระทำ การ
กุสิ่ว	เก้าซอ	กุศล
โวว้อ	วู้(โว๊ะ,โว่วะ)	นี้
มา	มา	หนา
กโลวน	กะโลน	กิจการ
คห	โก๊ะห	นั้น
น	เนยะ	ด้วย โดย
อิธิ	อิธิ	อิทธิฤทธิ์ อานุภาพ
กยากักโมย้ง	กย้ากจเก่มย้ง	เจ้าชีวิต
ยร	เยยะเรียะ	ท่าน
ม	เมียะ	อัน
โค้อ	เก้อะ	ได้
โกลน	โกลน	กระทำ
โรงจิ	โรงจิ	แลษ
กุสิ่ว	เก้าซอ	กุศล
โวว้อ	วู้(โว่วะ,โว๊ะ)	นี้
คห	โก๊ะห	นั้น
กุสิ่ว	เก้าซอ	กุศล

คำจารึก	คำอ่านภาษามอญ	คำแปล
กยากัคโมย้ง	กยากจเก่มย้ง	เจ้าชีวิต พระภูมิบาล
ร	ระ	แล ละ
กยากัคโมย้ง	กยากจเก่มย้ง	เจ้าชีวิต พระภูมิบาล
นโมทนา	เนยะโม่วเตียเนียบ	อนุโมทนา พลอยยินดีด้วย
ทุง	เต็ง	รับ
เกตุ	เกต	เอา
ร	ระ	แล ละ

นายเทิม มีเต็ม อ่าน
นายจำปา เขื่องเจริญ แปล

ครุฑ

ก

กก, แม่น้ำ ๒๑

กมรเตง ๘๐

กมลไสย, อำเภอ ๘๖, ๘๑, ๑๐๑, ๑๐๒

กยัณชิตดา, พระเจ้า ๒๐, ๒๑

กระบุง ๑๓๖

กรุงเทพฯ, จังหวัด ๓๔, ๑๔๐

กหปายา ๑๓๓

กองทัพอากาศ ๒๑

กัจจาย ๑๒๒

กาฬสินธุ์, จังหวัด ๑๓, ๘๖, ๘๑, ๑๐๑, ๑๐๒

กัญ ๑๒๒, ๑๒๕

กุนทรี ๔๓, ๔๕

กุนทรีชน ๔๕

กุกุ, วัด ๑๒๓, ๑๒๔, ๑๒๕, ๑๓๑,
๑๓๒

ข

ขอนแก่น, จังหวัด ๑๓, ๖๓, ๖๘, ๗๘
๘๓, ๑๐๒

ขอม, อักษร ๒๑

ขอม, อารยธรรม ๒๑

ขอมโบราณ, อักษร ๑๖, ๑๗, ๒๐

ข่อย, วัด ๓๔, ๓๕

เขมร, ภาษา ๑๓, ๒๐, ๒๑, ๒๘, ๓๕,
๔๐, ๘๐

เขมร, จารึก ๒๘, ๔๐

เขมร, คำแปล ๔๒, ๔๓

เขมร, ถ้ำ ๔๒, ๔๓

โขง, แม่น้ำ ๒๑

ก

คนเข้าผี ๓๒

คนทรงเจ้า ๓๒

กัมภีร์พระปริตต์ ๑๓๕

กุนมิง, เมือง ๑๒

จ

จาง, เมือง ๑๒

จามเทวี, พระนาง ๑๔,
๑๐๕

จามเทวี, วัด ๑๘, ๑๕, ๑๓๑

จำปา, เมืองเจริญ ๔๐, ๑๐๗, ๑๑๓

จีน, ประเทศ ๑๒

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ
๒๘

เจดีย์ ๑๒๕, ๑๓๐, ๑๓๖

เจดีย์มร ๑๔๘

เจริญกัมฐาน ๓๓

เจริญพระพุทธรูป ๓๓

เจ้าพระยา, แม่น้ำ ๑๓, ๑๔

น

นักร ๑๓๖, ๑๓๕

น่าน, รัฐ ๑๒, ๒๒

ช

ชัยนาท, จังหวัด ๕๖

ชยันต, โรงพยาบาล ๕๖, ๕๗
 ชินกาลมาลีปกรณ์ ๑๓
 ชุมแพ, อำเภอ ๖๗, ๖๘
 เซตวัน, วัด ๑๒๒
 เซตวันน์ ๑๓๖
 เชียงของ ๒๑
 เชียงราย, จังหวัด ๒๑
 เชียงแสน, อำเภอ ๒๑
 เชียงใหม่, จังหวัด ๒๐, ๑๐๔, ๑๐๕
 เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย ๑๐๔, ๑๐๕

ฐ
 ฐานพระพุทธรูปยืนวัดข่อย, จารึก ๑๓,
 ๓๔, ๓๕, ๓๖
 ฐานพระพุทธรูปวัดชัยพระเกียรติ, จารึก
 ๑๘, ๑๙, ๒๒
 ฐานบัว ๓๔, ๓๕

ด
 ดอนแก้ว, วัด ๑๑๕, ๑๒๐, ๑๒๑,
 ๑๓๐, ๑๓๖
 ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมพระยา ๑๒๓
 ดุสิต, อำเภอ ๓๔

ด
 ดันตาล, บ้าน ๒๒
 ดลกุด ๔๘, ๔๙, ๕๓
 ดองอู, เมือง ๒๒
 ตะกร้า ๑๓๖
 ตะกู ๑๓๗

ตะจุ่มหาเถร, จารึก ๑๐๕, ๑๓๗, ๑๓๘
 ตะเบ็งชะเวตี้, พระเจ้า ๒๒
 ตะละสุวรรณวดี ๑๔๘
 โต้ง ๓๒

ถ
 ถ้ำเขาวง, จารึก ๔๕
 ถ้านารายณ์, จารึก ๑๓, ๔๒, ๔๓, ๔๔
 ๔๕, ๔๖
 เถรวาท ๑๐

ท
 ทมิฬ, ภาษา ๔๐
 ทวารวดี, ศิลป ๑๓, ๘๖, ๘๗, ๙๑
 ทวารวดี, สมัย ๓๕, ๗๘, ๘๓, ๘๖,
 ๙๗, ๑๐๒
 ทวารวดี, อาณาจักร ๑๒, ๑๓
 ทะรง ๗๒
 ทะระนาม ๗๒
 ทัพชุมพล, เมือง ๕๖, ๕๗
 ทำจัน, แม่น้ำ
 ทุพภิกขภัย ๒๑
 เทวรูป ๒๐
 ไทย, ภาษา ๑๑๓
 ไทยทาน ๖๕

ท
 ธรรมรามาสิบตี, พระเจ้า ๑๔๗

น
 นครปฐม, จังหวัด ๑๒, ๑๓, ๒๒, ๒๗,
 ๒๘, ๓๕, ๔๐, ๘๐

นครราชสีมา, จังหวัด ๑๖,๑๗
 นครศรีธรรมราช, จังหวัด ๑๓,๑๖,๑๗,
 ๒๑, ๓๘, ๓๙, ๑๑๒, ๑๑๓, ๑๑๔
 นครสวรรค์, จังหวัด ๑๒,๑๓, ๘๐, ๘๖
 ๘๗
 นนทบุรี, จังหวัด ๒๒
 นักปราชญ์ ๑๓๑
 นักพรต ๕๐, ๕๒
 นาค ๑๑๘
 นาคน, ตำบล ๗๘, ๘๓
 นาคน, อำเภอ ๗๘, ๗๙, ๘๓
 น่าน, แม่น้ำ ๑๓
 น่านเจ้า, อาณาจักร ๑๒
 นารายณ์, ถ้ำ ๔๒, ๔๓, ๔๕
 เนินสระบัว, จารึก ๑๖,๑๗
 เนียะมุ่น ๑๐๓
 โนนศิลา, วัด ๖๗, ๖๘

บ
 บนผนังปากถ้ำนารายณ์, จารึก ๔๕
 บรรพบุรุษ ๑๓๙
 บริการหนังสือภาษาโบราณ, งาน ๑๑๒
 บ่ออีกา, จารึก ๑๖,๑๗
 บางปะกง, แม่น้ำ ๑๓
 บาตร ๕๑
 บ้านเช่า, อำเภอ ๓๔, ๓๕
 บ้านเรือน, ตำบล ๒๓
 บ้านหลวง, วัด ๑๓๓
 บาลี, ภาษา ๑๑,๑๓, ๒๐, ๒๑, ๓๕
 ๔๐, ๔๓, ๖๐, ๘๐, ๘๖, ๘๗
 ๑๑๓, ๑๑๙

บึงคอกช้าง, เมือง ๔๘, ๔๙, ๕๓, ๕๔
 เบญจมาบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร,
 วัด ๓๕
 โบราณคดี, คณะ ๑๑๓
 โบราณราชธานินทร์, พระยา ๕๗,
 ๕๘
 ไบลาน ๑๔๐
 ไบเสมา ๖๘, ๑๑๙
 ไบเสมาวัดโนนศิลา, จารึก ๑๓, ๖๗
 ๖๘, ๗๐, ๗๑
 ไบเสมาวัดโพธิ์ชัยเสมาราม, จารึก
 ๖๘

ป
 ปทุมธานี, จังหวัด ๒๒
 ปยุ, ชนชาติ ๑๑,๑๒
 ปยุ, อาณาจักร ๑๒,๑๓, ๑๔
 ปรัชญาวันตะ ๖๒
 ปรัชญาวันตะ ๖๐
 ปรางกรมพายุ, พระเจ้า ๒๑
 ปราชินบุรี, จังหวัด ๑๖,๑๗, ๒๘, ๓๕
 ๔๐
 ปรีนิพพาน ๑๔๗
 ปี่ลวะ, ราชวงศ์ ๑๓, ๘๐
 ปี่ลวะ, อักษร ๑๑,๑๓,๑๔, ๒๓, ๒๗
 ๒๘, ๓๔, ๓๘, ๓๙, ๔๒, ๔๓
 ๔๘, ๔๙, ๕๓, ๕๘, ๘๐, ๑๔๑
 ปากเกร็ด, อำเภอ ๒๒
 ป่าซาง, อำเภอ ๒๒
 ปิง, แม่น้ำ ๑๓,๑๔, ๒๑, ๒๒
 ปีมัคคสิโร ๑๒๒

ปีไวสาจะ ๑๒๖

ปุกกะ ๑๐๘

ปุนไซ, อาณาจักร ๑๓๑

ปุษนียวัตถุ ๔๕

แปร์, เมือง ๑๑, ๑๒

ผ

ผนวช ๑๒๒

แผ่นทองคำ, จารึก ๑๑

แผ่นทองแดงอุทอง, จารึก ๕๐

ไฟเขียว, ตำบล ๔๘, ๔๙, ๕๓, ๕๔

ผ

ผายหิน, บ้าน ๖๓, ๖๘

พ

พม่า ๑๒, ๒๑, ๕๘

พม่า, ประเทศ ๒๐

พม่า, ภาษา ๑๐๔, ๑๐๖, ๑๑๒, ๑๑๓,

๑๑๔

พม่า, อาณาจักร ๒๑

พระชมรเจดีย์ ๑๔๘

พระเจดีย์ ๑๒๖

พระเจ้าสวาวาสิติทธิ, จารึก ๑๑๕, ๑๒๐

๑๒๑, ๑๒๓, ๑๒๔, ๑๒๕

พระไตรปิฎก ๑๒๒, ๑๔๘

พระธาตุหริภุญไชยวรวิหาร, วัด ๑๐๕,

๑๓๓

พระบรมสารีริกธาตุ ๑๔๘

พระปฐมเจดีย์ ๒๘, ๕๐

พระประแดง, อำเภอ ๒๒

พระพิมพ์ ๕๔

พระพิมพ์ดินเผา ๓๕, ๘๐, ๘๓

พระพิมพ์ดินเผานาคูน, จารึก ๑๓

พระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดด, จารึก

๑๓

พระพุทธรเจ้า ๓๓, ๖๒, ๖๓

พระพุทธรบาท, อำเภอ ๔๒, ๔๓

พระพุทธรูป ๑๒, ๓๒, ๓๓, ๖๐, ๖๒

๖๓, ๖๔, ๕๐, ๕๕, ๑๐๘, ๑๒๕, ๑๓๓

พระพุทธรศาสนา ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๒๐,

๖๒, ๕๘, ๑๒๕, ๑๓๖, ๑๓๓

พระพุทธรอารยะเมตตรัย ๓๒

พระมหาเถรราชครู ๑๒๒

พระมหาธาตุวรมหาวิหาร, วัด ๓๘,

๓๕, ๑๑๒, ๑๑๓

พระรัตนตรัย ๑๔๘

พระรัตนปัญญาเถระ ๑๓

พระวิหารโพธิ์ลังกา ๑๑๒, ๑๑๓

พระสงฆ์ ๑๒๖

พระอัสสชิเถระ ๕๘

พระอาทิตย์ ๑๑๘

พราหมณ์, ศาสนา ๒๐

พอมายา ๔๑

พะโค, เมือง ๑๒, ๑๔

พัดใบตาล ๑๑๘

พัทธเสมา ๑๓๐

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น

๓๘, ๓๕, ๘๓

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์

๒๓

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์

มหาราช ๔๒, ๔๓, ๔๘, ๕๔, ๕๖
๕๗

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย

๑๐๕, ๑๐๖, ๑๐๗, ๑๒๓, ๑๒๗, ๑๓๐, ๑๓๑
๑๓๓, ๑๓๗

พุกาม ๑๒

พุกาม, อาณาจักร ๒๐, ๒๑, ๒๒

เพชรบูรณ์, จังหวัด ๓๕

โพธิ์, วัด ๒๘

โพธิ์ชัยเสมาราม, วัด ๑๐๐, ๑๐๑, ๑๐๒

โพธิ์ร้าง, วัด ๒๗, ๒๘

ฟ

ฟ้าแดดสูงยาง, เมือง ๘๖, ๕๑

ภ

ภูธร ภูมะชน ๔๒

ม

มนุษยศาสตร์, คณะ ๑๐๔, ๑๐๕

มวกะดิน, เมือง ๑๑

มหาโคตมศากยมุนี ๑๔๗

มหาธาตุ, วัด ๒๑

มหานาม ๑๒๒

มหาโพธิ์ ๑๓๕

มหาวัน, วัด ๑๒๗, ๑๓๕

มหาวัลลภ ๑๓๕

มหาสารคาม, จังหวัด ๑๓, ๗๘, ๗๙, ๘๓

มองโกล ๒๒

มอญ ๑๒

มอญ, จารึก ๑๑

มอญ, ชนชาติ ๑๑, ๑๓, ๑๔, ๒๒,

มอญ, ภาษา ๑๓, ๑๔, ๒๑, ๒๒, ๒๔

๒๗, ๒๘, ๓๔, ๓๕, ๓๗, ๓๘, ๓๙

๔๐, ๔๒, ๔๓, ๔๔, ๔๘, ๔๙, ๕๓

๕๔, ๕๗, ๕๘, ๖๐, ๖๑, ๖๘, ๗๘

๗๙, ๘๓, ๘๖, ๘๗, ๙๑, ๙๖, ๙๗

๑๐๐, ๑๐๑, ๑๐๒, ๑๐๔, ๑๐๕, ๑๐๗, ๑๑๒

๑๑๓, ๑๑๕, ๑๒๓, ๑๒๗, ๑๓๐, ๑๓๑

๑๓๓, ๑๓๗, ๑๔๐, ๑๔๑, ๑๔๒

มอญ, อักษร ๑๘, ๑๙, ๒๑, ๒๓, ๒๔, ๑๐๔

๑๐๕, ๑๐๖, ๑๐๗, ๑๑๒, ๑๑๓

๑๑๕, ๑๒๓, ๑๒๗, ๑๓๐, ๑๓๑

๑๓๓, ๑๓๗, ๑๔๐, ๑๔๑

มอญ, อาณาจักร ๑๒, ๑๔, ๒๒

มอญ, อารยธรรม ๑๒, ๒๑

มะพร้าว, ต้นไม้ ๓๒, ๑๓๕

มะรัง ๗๒

มะลายู, แหลม ๑๓, ๒๐, ๒๑

มังฆนราชนรธร ๑๐๘

มังราย, พระยา ๑๔, ๒๑

มังราย, พ่อขุน ๒๑

มินลาย ๑๐๘

มูล, แม่น้ำ ๑๓

เมะตะมะ, อำเภอ ๑๒

เมืองบึงคอกช้าง, จารึก ๑๓, ๔๘, ๕๐

๕๑, ๕๓, ๕๔, ๕๕

แม่กลอง, แม่น้ำ ๑๓

แม่หินบด ๑๐๔

แม่หินบดเวียงมะโน, จารึก ๒๐, ๑๐๔,

๑๐๘, ๑๐๙

เมาะล่ำเลิง, เมือง ๕๘

โมชา ๑๒

ย

ยม, แม่น้ำ ๑๓

ยอดพระไตรปิฎก ๑๓๕

ยอร์ช เซเดส์ ๓๕, ๓๕, ๑๒๓

ยี่บา, พระยา ๑๔, ๒๑

ยูนานฟู, เมือง ๑๒

เยธมฺมาฯ, คาถา ๑, ๒๕, ๓๕, ๖๕

เยธมฺมาฯ, คาถา ๕๘

ร

ระโว ๗๒

รัตนโกสินทร์, กรุง ๒๘

ราชบุรี, จังหวัด ๑๒, ๒๒, ๓๕

ราชินีบุรณะ, โรงเรียน ๒๘

รูปจำลอง ๔๑

ล

ลพบุรี, จังหวัด ๑๒, ๑๓, ๑๖, ๑๗, ๒๐

๓๔, ๓๕, ๓๕, ๔๒, ๔๓, ๕๓, ๕๗

๕๘, ๖๐, ๖๘, ๘๗, ๕๖, ๕๗

ลวปุระ, เมือง ๑๔

ลังกา ๒๑

ลังกา, ประเทศ ๒๐

ลังกาวงศ์ ๒๐, ๒๑

ลานทองแดง, จารึก ๑๘, ๑๕, ๒๒, ๑๔๑

๑๔๒

ล้านนา ๑๓๕

ล้านนา, อาณาจักร ๑๔, ๒๑

ลำปาง, จังหวัด ๒๑

ลำพูน, จังหวัด ๑๘, ๑๕, ๒๐, ๒๒

๑๐๕, ๑๐๖, ๑๐๗, ๑๑๕, ๑๒๓, ๑๒๗

๑๓๐, ๑๓๑, ๑๓๓, ๑๓๖, ๑๓๗

ว

วัง, แม่น้ำ ๑๓, ๒๑

วัดถ่านโถม, จารึก ๒๐

วัดกู่กุด, จารึก ๑๘, ๑๕, ๒๐, ๑๐๗

วัดเชตวัน, จารึก ๑๐๗

วัดเชียงมั่น, จารึก ๒๑

วัดดอนแก้ว, จารึก ๒๐, ๑๓๐

วัดบ้านหลวย, จารึก ๒๐, ๑๐๘, ๑๓๓

๑๓๔, ๑๓๕

วัดพระมหาธาตุ, จารึก ๑๓

วัดโพธิ์ชัยเสมาราม, จารึก ๑๓, ๑๐๐, ๑๐๑

วัดโพธิ์ร้าง, จารึก ๑๓, ๒๗, ๒๕, ๔๐

วัดมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช, จารึก

๓๘, ๔๑

วัดมหาวน, จารึก ๒๐, ๑๐๗, ๑๒๗, ๑๒๘

วัดเสมาเมือง, จารึก ๑๖, ๑๗

วัดแสนข้าวห่อ, จารึก ๒๐

วิษณุคุณทิน, จารึก ๕๔

วิหาร ๓๒, ๕๕

วิหารโพธิ์ลังกา, จารึก ๑๑๒, ๑๑๓

วุทธรักชะ ๖๐, ๖๔

วุทธ ๖๒, ๖๓

วุทธสีลปาละ ๖๒

เวียงมะโน ๑๐๔, ๑๐๕

เวียงยอง, ตำบล ๑๑๕

เวียงละไว ๑๐๕

ศ

ศรีเกษตร, อาณาจักร ๑๒
 ศรีศรีภูวนาภิตยบรรพตไตรโลก, พระเจ้า
 ๑๔๓
 ศรีวิชัย, อาณาจักร ๒๐
 ศาลสูง ๕๓, ๕๘, ๖๐
 ศาลสูง, จารึก ๕๘
 ศาสนา ๑๔๓
 ศิลปากร, กรม ๔๕, ๑๐๕, ๑๐๗, ๑๑๓
 ศิลปากร, นิตยสาร ๕๐
 ศิลปากร, มหาวิทยาลัย ๑๑๓
 ไสเลนทร, ราชวงศ์ ๒๐

ส

สงฆ์ ๑๒๒, ๑๓๑
 สฎูป ๔๘, ๔๙, ๕๓, ๕๔, ๕๖
 ๕๗, ๕๘, ๕๙
 สฎูปดินเผาเมืองท้าวชุมพล, จารึก ๑๓
 ๕๖, ๕๗, ๕๘
 สมิง ๑๔๓
 สมิงธร ๑๔๓
 สมิงพระจักร ๑๐๓
 สมิงสิริมะโนราชา, จารึก ๑๔๐
 ๑๔๓, ๑๔๖
 สมุทราการ, จังหวัด ๒๒
 สมุส ๗๒
 สรรพสิทธิ, พระเจ้า ๑๒๒, ๑๒๖
 สระบุรี, จังหวัด ๑๓, ๓๕, ๔๒, ๔๓
 สวนป่าไผ่เขียว-ตรุกดู ๔๘, ๔๙
 สวาตีสหิ, พระเจ้า ๑๐๗, ๑๒๒
 สว่างอารมณ์, อำเภอ ๔๘, ๔๙, ๕๓

๕๔

สหภาพพม่า, ประเทศ ๒๒

สะโตง, แม่น้ำ ๑๔, ๒๒

สะวิณะนะ ๖๐

สันป่าดอง, อำเภอ ๑๐๔, ๑๐๕

สันมหาพน, วัด ๑๓๑

สันสกฤต, ภาษา ๑๑, ๑๓, ๒๑, ๒๔

๒๘, ๓๕, ๔๐, ๖๐, ๑๑๓

สามเณร ๑๒๒

สาย, แม่น้ำ ๒๑

สินายระ ๔๕

สิริมโนราชา ๑๔๘

สีลกุมาร ๖๐, ๖๒

สีลปาละ ๖๐

สืบชาติ ๑๓ ๕

สุพรรณบุรี, จังหวัด ๑๒, ๒๒, ๘๐

สุพาหุ ๗๒

สุมุง ๖๒, ๖๓

สุราษฎร์ธานี, จังหวัด ๒๑

สุริยวรมันที่ ๑, พระเจ้า ๒๐

เสมาชัย, วัด ๓๕

เสาแปดเหลี่ยม, จารึก ๑๓, ๑๖, ๑๗, ๕๗

๖๐, ๖๑, ๖๘, ๘๗

เสาหงส์ ๓๒

แสนข้าวห่อ, วัด ๑๓๗, ๑๓๘

ห

หงสาวดี, พระนคร ๑๔๓

หงสาวดี, เมือง ๑๒, ๑๔

หนองกรด, เมือง ๕๖, ๕๗

หนองคอก, บ้าน ๒๒

หนองคู, บ้าน ๒๒

หนองแปน, ตำบล ๑๐๒
 หนองแปน, ตำบล ๘๖, ๕๑
 หนองไผ่, ตำบล ๖๗, ๖๘
 หนังสือตัวเขียนและจารึก, แผนก

๑๑๒

หริภุญไชย, เมือง ๑๔
 หริภุญไชย, อาณาจักร ๑๔, ๒๐, ๒๑

๑๓๑

หริภุญชัยมหาราช ๑๓๗
 หลังคุปตะ, สมัย ๑๒
 หลังปัลลวะ, อักษร ๑๓, ๑๖, ๑๗, ๕๗,
 ๖๗, ๖๘, ๗๘, ๗๙, ๘๐, ๘๓, ๘๖

๘๗, ๕๑, ๕๖, ๑๐๑, ๑๐๒

หลังพระพิมพ์ดินเผาขนาดุน, จารึก

๗๘, ๘๐, ๘๓, ๘๔

หลังพระพิมพ์ดินเผาเมืองฟ้าแดดสูงยาง,
 จารึก ๘๖, ๘๙, ๙๑, ๙๓, ๑๐๒

หอพระสมุดวชิรญาณ ๕๗, ๕๑, ๑๐๗

๑๑๓, ๑๔๐, ๑๔๑

หัวเมืองชั้นนอก ๔๑

หัวเวียง, วัด ๒๑

แหลมอินโดจีน ๓๕

อ

อนุราชปุระ ๔๓, ๔๕

อนุราชปุระ, เมือง ๔๕

อนุรุธมหาราช, พระเจ้า ๒๐

ยลองค์สิญ, พระเจ้า ๒๐, ๒๑

อักษรวิธี ๔๕, ๑๑๔, ๑๔๑, ๑๔๒

อักษรศาสตร์ ๓๕

อังกฤษ ๕๘

อัญญา จิตสุทธานุ ๑๑๓

อัครราช ๑๐๘

อันดามัน, ทะเล ๑๒

อาณาจักรปนไชย, จารึก ๑๓๑, ๑๓๒

อาราม ๓๒

อิติปิโส, จารึก ๑๑

อินเดีย, ประเทศ ๑๑, ๑๓, ๓๕

อินเดีย, ศิลป ๑๒

อินเดีย, อารยธรรม ๑๑

อิระวดี, แม่น้ำ ๑๑, ๑๒

อิ้ง ๑๒

อุครธานี, จังหวัด ๑๐๒

อุทัยธานี, จังหวัด ๑๓, ๔๘, ๔๙, ๕๓

๕๔

อุบลราชธานี, จังหวัด ๓๕

อุปติสสะ ๕๘

อุปัชฌาย ๑๒๒

อุปัชฌาย์ ๖๐

อุทอง, เมือง ๑๒

ฮ

ฮัลลิดีย์ ๑๐๗

บรรณานุกรม

- ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และนิยะดา ทาสุคนธ์ รายงานการวิจัยเรื่องการวิวัฒน์ของรูป
อักษรธรรมล้านนา. กรุงเทพฯ, ๒๕๒๔. (การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสภา
วิจัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๔). (อัดสำเนา).
- กำธร สติรกุล. ลายสือไทย ๙๐๐ ปี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๒๖.
(พิมพ์อนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ นางห้วง สติรกุล ณ ฼าปนสถาน
วัดมกุฏกษัตริยาราม ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๖).
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระ กรมพระยา. ตำนานพระพุทธเจดีย์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ศิwap, ๒๕๐๓. (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระศพ
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส
๒๖ เมษายน ๒๕๐๓).
- งานเกี่ยวกับจารึก. กรุงเทพฯ : ธีรพงษ์การพิมพ์ ๒๕๒๕. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ นายประสาร บุญประครอง ณ เมรุวัดสุวรรณารามราช-
วรวิหาร ๔ กันยายน ๒๕๒๕).
- นริศรานุกวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา และดำรงราชานุภาพ,
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. สาส์นสมเด็จพระหัตถ์สมเด็จพระ-
เจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ-
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ๒๗ เล่ม. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา,
๒๕๒๕. เล่ม ๒๒.
- ประชากรกิจกรจักร์, พระยา. พงศาวดารโยนกฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๙.
กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๒๖.
- ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค ๑. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี-

มนตรี, ๒๕๑๐.

ประชุมพงศาวดาร ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๒. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า, ๒๕๐๗.

ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกล่าวนา สมัยอยุธยา ภาค ๑. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ
จัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐. (พิมพ์จำหน่ายเพื่อเป็นการส่งเสริมความรู้ทางวิชาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดีของชาวไทยสมัยอยุธยา).

พระรัตนปัญญาเถระ. ชินกาลมาลีปกรณ์. แปลโดย ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๑๘.

พระราชพงศาวดาร. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. พระนคร
: ศิวพร, ๒๕๑๑. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานบรรจุศพ คุณพ่อไต้ตั้ง พรประภา
ณ สุสานศรีราชา ชลบุรี วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๑๑).

เพิร์น, เบอร์ที่ เรจินัลด์. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ (แปลจาก An introduction to
the history of South – East Asia by B.R. Pearn) โดย ม.ร.ว.จิรวัดน์ จักรพันธ์,
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕.

มกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระบรมราชาธิบายพระบาทสมเด็จพระ-
มกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทย. พระนคร : โรง
พิมพ์ไทยเชษม, ๒๔๕๓. (๒๕) หน้า.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. ภาษาตกแลแบบอักษร
อริยกะ. พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔ (๑๕) ๖๓, ๒๕ หน้า.

ศิลปากร, กรม. การวิจัยเอกสารโบราณเบื้องต้น. โดย กงเดช ประพัฒน์ทอง. กรุงเทพฯ
: กรมศิลปากร, ๒๕๒๐. (หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ
จัดพิมพ์เนื่องในงานนิทรรศการเอกสารโบราณ ครั้งที่ ๑, ๑ พฤศจิกายน -
๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๐).

_____.จารึกโบราณรุ่นแรกพบที่ลพบุรีและใกล้เคียง. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร,
๒๕๒๔. (จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสเปิดห้องนิทรรศการเรื่องจารึกพบที่จังหวัด
ลพบุรีและจังหวัดใกล้เคียง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์
มหาราช จังหวัดลพบุรี ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๒๔).

_____.แบบเรียนหนังสือภาษาโบราณ . กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๕.

_____.พระพุทธรูปและพระพิมพ์ในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๐๒.

ศิลปากร, กรม. ภาษาและวรรณคดีกรุงรัตนโกสินทร์ โดย กองหอสมุดแห่งชาติ และ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๕. (จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี).

_____. วิเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จำปา เยื้องเจริญ อ่าน แปล เพิ่ม มีเต็ม คัดสรุป กงเดช ประพัฒน์ทอง เรียบเรียง. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๒. (จัดพิมพ์ในโอกาสสมเด็จพรเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีสมเด็จทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒).

ศิลาจารึก. จารึกพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ อ่าน แปล และรวบรวมโดย ชะเอม แก้วคล้าย. กรุงเทพฯ : กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๘.

_____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๓ ประมวลจารึกที่พบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลางของประเทศไทย อักษรด้วยอักษรและภาษาไทย ขอม มอญ บาลี สันสกฤต. พระนคร : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘. (พิมพ์จำหน่ายเพื่อเผยแพร่เกียรติประวัติชนชาวไทยทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ โบราณคดี).

_____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๔ ประมวลจารึกที่พบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และ ภาคกลางของประเทศไทย อักษรด้วยอักษรและภาษาไทย ขอม มอญ บาลี สันสกฤต. พระนคร : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์สำนักนายกรัฐมนตรี. ๒๕๑๓. (พิมพ์จำหน่ายเพื่อเผยแพร่เกียรติประวัติชนชาวไทยทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี).

_____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๕ ประมวลจารึกอักษรไทย ภาพลายเส้นจำหลักบนแผ่นหิน เกี่ยวกับเรื่องชาดกต่างๆ ในชาดกห้าร้อยชาติที่ประดับไว้ในเจดีย์วัดศรีชุม สุโขทัย. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๕. (พิมพ์เผยแพร่เป็นการอนุรักษ์ลักษณะอักษรไทย การเขียนรูปลายเส้นและลวดลายจำหลักไว้เป็นรากฐานอารยธรรมของชาวไทย ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี).

_____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๖ ตอนที่ ๒ ประมวลจารึกสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่พบในภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลาง. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๑. (พิมพ์จำหน่าย

เพื่อเผยแพร่เกียรติประวัติชนชาวไทยทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ โบราณคดี).

ศิลปิน. ประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ ๑ จารึกกรุงสุโขทัย ยอร์ช เซเดส์ ชำระและ แปลพิมพ์ทั้งภาษาไทย และภาษาฝรั่งเศส. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณ- พิพรรฒธนากร, ๒๔๖๗. (มหาเสวกโท พระยาราชนกุล (อวบ เปาโรหิตย์) อุปราชมณฑลภาคอีสานพิมพ์ในงานทำบุญฉลองอายุครบ ๔ รอบ เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗).

_____. ประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ ๒ จารึกกรุงเทพมหานคร เมืองละโว้ แลเมืองประเทศราช ขึ้นแก่กรุงศรีวิชัย ยอช เซเดส์ ชำระและแปล. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณ- พิพรรฒธนากร, ๒๔๗๒. (สมเด็จพระสวัสดิวัฒนศึกษาโปรดให้พิมพ์ใน งานฉลองพระชนมายุเสมอกับสมเด็จพระชนกชนนี พระพุทธศก ๒๔๗๒).

_____. ศิลปินสุโขทัยหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง อ่านและจัดทำคำอธิบาย โดยที่ ประชุมสัมมนา เรื่องศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง. กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่ง ชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๐.

สายหยุด กระเวณกิจ. “อักษรสมัยก่อนพระนคร” . วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลป- ศาสตร์มหาบัณฑิตภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๒๔. (อัดสำเนา).

สุนทรี พิรุณสาร. “อักษรขอมสมัยพระนคร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร- มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๒๔. (อัดสำเนา).

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๒.

สุนรี แก้วกลม. “อักษรขอมที่ใช้บันทึกภาษาไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร- มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๒๓. (อัดสำเนา).

อนันต์ ทรงวิทยา. “ลักษณะอักษรและอักษรวิธีในจารึกสมัยสุโขทัย.” วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๒๔. (อัดสำเนา).

ฮอลล์, แดเนียล จอร์จ เอ็ดเวอร์ด. ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แปลจาก

A History of South – East Asia by D.G.E. Hall โดย คุณวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคนอื่น ๆ. กรุงเทพฯ : มุลินีโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๒.

หนังสือภาษาต่างประเทศ

Coedès, George. **Inscriptions du Cambodge**. Hanoi : Imprimerie D' Extrême – Orient, 1937, 7 Vols.

Dani, Ahmad Hason. **Indian Palaeography**. Oxford : Clarendon Press, 1963.

Inscriptions. **Recueil des inscriptions du Siam première partie : Inscriptions de Sukhodaya** éditées et traduites par G. Coedès. Bangkok : Imprimerie Sobhonbibadhdhan – akorn, 1924. (Volume publié par S.E. Phya Rajanakul, Vice – Roi des provinces du Nord – Est à l'occasion de son quarante – huitième anniversaire).

Schmitt, Père. **Excursion et Reconnaissances**. Vol. VIII. Saigon : Imprimerie du Gouvernement 1884. pp. 169–180, “Les deux inscriptions de la Pagode de Pra – Kéo à Bangkok.”

U Tha Myat. **Pyu Reader, a history of Pyu Alphabet**. Rangoon, : The National Printing Works, 1923.

วารสารภาษาไทย

ก่องแก้ว วีระประจักษ์ และจำปา เยื้องเจริญ “จารึกวัดมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช เล่มที่ นศ. ๓ (หลักที่ ๒๘), “ศิลปากร, ๒๘ (พฤษภาคม, ๒๕๒๓), ๘๕–๘๘.

ใบแก้คำผิด
จารึกในประเทศไทย เล่ม ๒

หน้า	บรรทัด	คำผิด	คำถูก
๑๑	๕	พื้นที่	พื้นที่
๑๓๖	๓	ของต่าง	ของต่าง ๆ
๑๓๗	๑๘	หริภุญชัย	หริภุญไชย
๑๖๕	๒๓	แก้กลม	แก้กลม

